

Енергетика

I ОПШТО ЗА СЕКТОРОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА	2
II. ПАЗАР НА ЕНЕРГИЈА	24
В. ПРАШАЊА ШТО СЕ ОДНЕСУВААТ НА ПАРАГРАФ II. А	24
III. ИТНИ МЕРКИ	55
В. ПРАШАЊА:	55
IV. ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ / ЗАШТЕДА, ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА И ЖИВОТНА СРЕДИНА	57
V ПРАШАЊА ЗА НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА	70
А. НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА	70
В. МЕЃУНАРОДНИ ОБВРСКИ (НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА, ЗАШТИТА ОД РАДИЈАЦИЈА И ЗАШТИТНИ МЕРКИ)	72
С. ЗАШТИТНИ МЕРКИ	75

I ОПШТО ЗА СЕКТОРОТ ЗА ЕНЕРГЕТИКА

1. Ве молиме, користејќи ја методологијата компатибилна со Еуростат, да доставите најнови статистички информации за снабдувањето со енергија, користењето на енергијата, цената на енергијата, билансите на енергијата (минати, сегашен и прогнози, ако постојат). Ве молиме да ја користите структурата која се однесува на секторите и на горивата налик на онаа која е објавена во Годишниот енергетски преглед на Генералниот директорат за енергија и транспорт, или онаа во публикацијата „Енергија и транспорт во Европа - Трендови до 2030 г.“ на Генералниот Директорат за енергија и транспорт. За таа цел, статистичките податоци треба да се достават со пополнување на приложениот зададен формат (Анекс).

Збирен прашалник за енергетската ситуација: Република Македонија – производство на енергија¹

	Статистика			000 toe			
	1995	2000	2002 ²	2005	2010	2020	2030
Примарно производство	1671	1595	1577	1704	2012	2167	2128
Цврсти горива	1414	1273	1356	1405	1697	1750	1584
Нафта	0	0	0	0	0	0	0
Природен гас	0	0	0	0	0	0	0
Нуклеарна	0	0	0	0	0	0	0
Хидро- и енергија на ветер	69	101	65	132	153	261	390
Геотермална	15	16	13	12	13	17	25
Други обновливи извори на енергија	174	206	143	155	149	138	128

Извор: Државен Завод за Статистика, Министерство за Економија

ЗБИРНИ ЕНЕРГЕТСКИ БИЛАНСИ И ИНДИКАТОРИ на Република Македонија							
	Статистика ¹⁾			Прогнози ^{2/3)}			
	1995	2000	2002	2005	2010	2020	2030
Примарно производство	1671	1595	1577	1704	2012	2167	2128
Цврсти горива	1414	1273	1356	1405	1697	1750	1584
Нафта	0	0	0	0	0	0	0
Природен гас	0	0	0	0	0	0	0
Нуклеарна	0	0	0	0	0	0	0
Обновливи извори на енергија	258	322	221	298	316	417	543
- Хидро	69	101	65	132	153	261	390
- Биомаса	174	206	143	155	149	138	128
- Отпад	0	0	0	0	0	0	0
- Ветер	0	0	0	0	0	0	0
- Соларна и други	0	0	0	0	0	0	0
- Геотермална	15	16	13	12	13	17	25
Нето увоз ⁴⁾	1104	1104	1486	1549	1775	2969	3976
Цврсти горива	101	93	70	153	164	179	192
Нафта	993	940	1272	1316	1278	1673	2253
- Сурова нафта и сировини	160	811	560	1068	1221	1628	2238
- Производи од нафта	833	129	712	248	57	45	15
Природен гас	0	53	74	80	334	1084	1100
Електрична енергија	10	10	68	0	0	33	431
Бруто домашна потрошувачка (GIC)	2694	2765	2892	3253	3788	5135	6103
Цврсти горива	1513	1406	1352	1558	1861	1929	1776
Нафта	914	967	1173	1316	1278	1673	2253
Природен гас	0	54	74	80	334	1084	1100
Нуклеарна	0	0	0	0	0	0	0

¹ Евентуалните промени во редоследот треба да се назначат и објаснат.

² Последна обработена година

Електрична енергија	10	10	68	0	0	33	431
Обновливи видови на енергија	258	329	225	298	316	417	543
% од бруто домашна потрошувачка							
Цврсти горива	56.2	50.8	46.8	47.9	49.1	37.6	29.1
Нафта	33.9	35.0	40.6	40.5	33.7	32.6	36.9
Природен гас	0.0	1.9	2.6	2.5	8.8	21.1	18.0
Нуклеарна	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Обновливи видови на енергија	9.6	11.9	7.8	9.2	8.3	8.1	8.9
Генерирана електрична енергија во TWh	6.132	6.811	6.090	8.196	9.506	14.262	15.294
Нуклеарна	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Хидро и ветер	0.801	1.170	0.757	1.531	1.785	3.041	4.538
Термална (вклучувајќи биомаса)	5.331	5.641	5.333	6.664	7.721	11.221	10.756
Внесување на гориво во термоелектрани	1396	1409	1337	1748	1925	2702	2547
Цврсти горива	1361	1281	1271	1401	1694	1748	1593
Нафта	35	120	61	343	15	16	15
Гас	0	8	4	4	216	938	938
Биомаса-отпад	0	0	0	0	0	0	0
Геотермална енергија	0	0	0	0	0	0	0
Водород-метанол	0	0	0	0	0	0	0
Внесување на гориво во други процеси на трансформација	299	1004	709	1254	1393	1824	2452
Рафинерии	119	814	545	1068	1221	1628	2238
Централно греење	180	190	164	186	172	197	214
Производство на био-горива и водород	0	0	0	0	0	0	0
Друго	0	0	0	0	0	0	0
Потрошувачка на секторот енергетика	57	73	71	85	101	128	131
Воненергетски примени	38	5	11	6	6	6	7
Крајна побарувачка на енергија (FED) по сектори	1572	1606	1780	1825	2282	3076	4093
Индустрија	543	535	438	660	813	1027	1343
Домување	435	485	452	474	571	820	1063
Третостепени	209	217	513	272	360	527	738
Транспорт	385	368	376	419	539	703	948
по горива							
Цврсти горива	130	108	73	149	158	171	176
Нафта	677	671	958	795	1095	1451	1986
Гас	0	7	32	34	75	101	117
Електрична енергија	427	448	428	536	621	1007	1459
Топлинска (од комбинирана енергија и од централно греење)	154	153	136	153	180	200	210
Друго	184	219	153	157	153	146	145
Емисии на CO₂ (Mt на CO₂) ⁵⁾	9.0	8.8	9.3	10.6	12.3	15.5	16.6
Производство на ел. енергија и пареа	6.3	6.3	6.0	7.5	8.1	10.1	9.5
Сектор енергетика	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Индустрија	0.9	1.1	0.9	1.3	1.7	2.1	2.6
Домување	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.3	0.4
Третостепени	0.5	0.3	1.2	0.5	0.7	0.9	1.3
Транспорт	1.1	1.1	1.1	1.2	1.6	2.1	2.8
Индекс на емисии на CO₂ (1995=100)	100.0	97.8	103.1	117.8	136.4	171.9	184.2
Главни индикатори на енергетскиот систем							
Население (во милиони)	1.966	2.026	2.020	2.013	2.024	2.022	-
GDP (во 000 MEuro '00) ⁶⁾	3.345	3.893	3.748	-	-	-	-
GIC/GDP (toe/MEuro '00)	805.4	710.2	771.6	-	-	-	-
GIC/Capita (toe/жител)	1.37	1.36	1.43	1.62	1.87	2.54	-
Генерирана ел.енергија/Capita (kWh/жител)	3119	3361	3015	4071	4697	7053	-
Интензитет на јаглерод (t на CO ₂ /toe од GIC)	3.35	3.20	3.22	3.27	3.25	3.02	2.73
Емисии на CO ₂ /Capita (t на CO ₂ /жител)	4.60	4.36	4.61	5.29	6.09	7.68	-
Емисии на CO ₂ во GDP (t на CO ₂ /MEuro '00)	2701.5	2270.2	2486.2	-	-	-	-
Зависност од увоз (%)	41.0	39.9	51.4	47.6	46.9	57.8	65.1
Индикатори на енергетски интензитет (1995=100) ⁷⁾							
Индустрија (Енергија по додадена вредност)	100.0	84.8	82.6	-	-	-	-
Домување (Енергија по приватен приход)	-	-	-	-	-	-	-
Третостепени (Енергија по додадена вредност)	100.0	101.2	237.8	-	-	-	-
Транспорт (Енергија по GDP)	100.0	56.1	63.2	-	-	-	-
Индикатори на интензитет на јаглерод							
Производство на ел.енергија и пареа (t на	1.04	0.92	0.98	0.91	0.85	0.71	0.62

CO ₂ /MWh)							
Крајна побарувачка на енергија (t на CO ₂ /toe)	1.71	1.58	1.88	1.73	1.85	1.77	1.75
Индустрија	1.72	2.00	1.99	2.01	2.13	2.08	1.96
Домување	0.25	0.25	0.29	0.27	0.41	0.38	0.38
Третостепени	2.49	1.24	2.42	1.77	1.91	1.77	1.79
Транспорт	2.92	2.92	2.93	2.92	2.93	2.93	2.93
Производство на ел. енергија и пареа							
Генераторски капацитет во GWe	1.441	1.444	1.444	1.534	1.839	3.053	3.377
Нуклеарни	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Хидро (без пумпи)	0.431	0.434	0.434	0.529	0.644	1.388	1.832
Ветер и соларни	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Термални	1.010	1.010	1.010	1.005	1.195	1.665	1.545
од кои когенеративни единици	0.000	0.000	0.000	0.000	0.190	0.190	0.190
Отворен циклус (вклучувајќи биомаса-отпад)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Суперкритичен поливалентен/чист јаглен и лигнит	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Гасни турбини - комбиниран циклус	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.470	0.470
Мали гасни турбини	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Горивни ќелии	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Геотермална енергија	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Индикатори							
Ефикасност на термоелектрично производство (%)	32.8	34.4	34.3	32.8	34.5	35.7	36.3
Фактор на оптоварување на големи електрични капацитети (%)	61.3	59.6	55.4	59.4	60.1	62.9	63.3
SNP индикатор (% на ел.енергија од комбинирано топлификациско-електрично производство)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2
Нефосилни горива во производство на ел.енергија (%)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
нуклеарни	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
обновливи видови на енергија	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
од кои отпад	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Сектор транспорт							
Патнички транспорт (Gpkm)	-	-	-	-	-	-	-
јавен патнички превоз ⁸⁾	1.48	1.13	1.35	-	-	-	-
приватни автомобили и мотоцикли	-	-	-	-	-	-	-
железница	0.06	0.18	0.10	0.11	0.13	0.17	0.21
авиосообраќај ⁹⁾	0.68	1.10	0.63	0.61	0.78	1.17	1.59
внатрешен воден сообраќај	0.00	0.00	0.00	-	-	-	-
патување по жител (km per capita)	-	-	-	-	-	-	-
Транспорт на стока (Gtkm)	1.34	1.30	3.03	-	-	-	-
камионски ¹⁰⁾	1.17	0.78	2.69	-	-	-	-
железнички	0.17	0.53	0.33	0.40	0.45	0.56	0.65
внатрешен воден сообраќај	0.00	0.00	0.00	-	-	-	-
транспорт по единица GDP (tkm/000 Euro '00)	347	335	808	-	-	-	-
Побарувачка на енергија во транспортот (000toe)	385	368	376	419	539	703	948
јавен патнички превоз ¹¹⁾	31	31	37	-	-	-	-
приватни автомобили и мотоцикли ¹¹⁾	169	125	152	-	-	-	-
камиони ¹¹⁾	157	176	133	-	-	-	-
железница	5	6	4	6	8	12	17
авиосообраќај	23	30	50	23	25	23	26
внатрешен воден сообраќај	0	0	0	-	-	-	-
Индикатор на ефикасност (по активности)							
превоз на патници (toe/Mpkm)	-	-	-	-	-	-	-
превоз на стока (toe/Mtkm)	117.4	137.0	44.6	-	-	-	-

1) Извор: Државен завод за статистика

2) Извор: Министерство за економија

3) Пресметано во: Државен завод за статистика

4) Биомасата е вклучена

 5) Емисии на CO₂ само од согорување на горива; Емисиите се пресметани со користење на Енергетските биланси на Република Македонија и ревидираните „IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Workbook“ од 1996

6) врз основа на „PARE method-2000“

7) Проценети податоци за 1995 година

8) Збир на автобуски и на градски превоз на патници

- 9) Извор: Министерство за транспорт и врски; Аеродром-Скопје (Според Scott Wilson проектната студија за модернизација на скопскиот аеродром)
- 10) Податоците за 1995 и 2000 година ги прикажуваат само тон-километрите добиени од претпријатијата чија главна активност е друмски превоз на стока и вклучуваат мал дел од приватните претпријатија. Податоците за 2002 година се подготвени во согласност со методологијата на ЕУ, Регулатива 1172/98.
- 11) Проценка
- легенда:
- “ – “ нема податоци
- “ 0 “ вредноста е нула

2. Ве молиме да доставите краток опис со посебен осврт на моменталната ситуација во енергетскиот сектор вклучително и неговата организација. Дали моменталните цени на енергијата ги одразуваат трошоците (електрична енергија, гас, парно, јаглен, нафта)? Ве молиме да дадете преглед на главните цени во енергетиката и истите да ги споредите со трошоците. Како се одвиваше процесот на приватизација во овој сектор и кои се неговите перспективи (ве молиме да доставите податоци по подсектори)? Дали организацијата за собирање статистички податоци (за енергетика) е на задоволително ниво со цел да се одговори на барањата за известување на ЕУ за енергетските подсектори?

Енергетска состојба

Во енергетскиот биланс на Република Македонија се застапени електричната енергија, природниот гас, течните горива, цврстите горива и геотермалната енергија.

Просечната вкупна потрошувачка на енергија во Република Македонија на годишно ниво изнесува околу 120.000 TJ. Во рамките на примарната потрошувачка на енергија, суровата нафта учествува со 30%, јагленот со 51,6%, природниот гас со 3%, а останатиот дел со околу 15% хидроенергија, огревно дрво и геотермална енергија. Вкупната потрошувачка на енергија се подмирува со околу 60% од домашно производство и 40% од увоз.

Основната енергетска инфраструктура во Република Македонија се состои од електроенергетски систем, рудници за јаглен, гасоводен систем, рафинерија на нафта, нафтовод, топлификациони и геотермални системи.

Вкупно инсталираната снага за производство на електрична енергија изнесува 1485 MW, со годишно производство од околу 6 милијарди kWh, од која околу 1000 MW од термоелектрани со годишно производство од 5 милијарди kWh (без ТЕ Неготино) и 480 MW од хидроелектрани со годишно производство од околу 1 милијарда kWh.

Во Република Македонија нема наоѓалишта на сурова нафта. Целата сурова нафта е од увоз и истата се транспортира од Солун (Грција) до рафинеријата во Скопје (Македонија) преку нафтовод чиј капацитет е 2,5 милијарди тони годишно. Просечната годишна потрошувачка на нафтени деривата е околу 800.000 тони.

Јаглените во Република Македонија се лигнити (топлинска вредност 6.500-8.000 kJ/kgp. со 0,5-1,5% сулфур и 8-25% пепел). Поголемите рудници за јаглен се во состав на термоелектраните и тој јаглен се користи за производство на електрична енергија (околу 7 милиони тони годишно), а околу 200.000 тони годишно јаглен од другите помали рудници се користат за задоволување на потребите на индустриските корисници и домаќинствата.

Гасоводниот систем на Република Македонија е со капацитет од 800 милиони m³ годишно. Должината на магистралниот гасовод е околу 98 km, и се протега од границата со Република Бугарија до Скопје. До сега е изградена разводна мрежа во должина од 26 km и градска мрежа во должина од 31,5 km.

Во овој момент во Република Македонија функционираат пет топлификациони системи со вкупен капацитет од 600 MW, кои како гориво користат мазут, природен гас и лигнит. Во овој момент на овие топлификациони системи приклучени се околу 50.000 домаќинства.

Геотермалната енергија во вкупната потрошувачка на енергија учествува со околу 0,3%.

Дејности и организација

Според Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), **види 14_Анекс_01**, дејности од оваа област се: (1) производство, пренесување и дистрибуција на електрична енергија, (2) производство и преработка на јаглен, (3) производство, преработка и транспорт на нафта и нафтени деривати, (4) производство, транспорт и дистрибуција на природен гас, (5) производство, транспорт и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија, (6) производство на други видови енергија, (7) транзит на енергија и енергенти и (8) трговија со енергија и енергенти. Во смисла на потточката (6), како производство и користење на други видови енергија се смета користењето на сончевата енергија, енергијата на ветерот и енергијата добиена од биомаса. Снабдувањето со енергија и енергенти е дефинирано како испорака или продажба на енергија и енергенти на потрошувачите.

Овие дејности можат да ги обавуваат домашни и странски правни и физички лица врз основа на лиценца, која ја издава Регулаторната комисија за енергетика, во процедура, која ќе се утврди во посебен пропис во првиот квартал на 2005 година. Дејностите од потточка (1), (4) и (5) погоре се дејности од јавен интерес и за нивно обавување можат да се основат јавни претпријатија. Притоа јавните претпријатија под (1) и (2) ги основа Владата на Република Македонија, а јавни претпријатија за производство, транспорт и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија основаат и општините односно градот Скопје.

Според Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02), работите што се однесуваат на енергетиката ги врши Министерството за економија. Во тој контекст, како соодветен Орган на државната управа од областа на енергетиката, во состав на ова Министерство функционира Сектор за енергетика и минерални сировини, со Одделение за електроенергетски систем и инвестиции и Одделение за фосилни горива и енергетска ефикасност. Во состав на Министерството за економија се Бирото за метрологија, Техничкиот инспекторат и Пазарниот инспекторат, а издвоени институции кои произлегуваат од Министерството се Институтот за стандардизација и Институтот за акредитација, кои имаат соодветни надлежности и во енергетиката.

Секторот за енергетика и минерални сировини во составот на Министерството за економија се ангажира за работите од енергетиката кои се однесуваат на:

1. изработка на закони, подзаконски акти и други прописи и следење на спроведувањето на истите;
2. изготвувањето и донесувањето на стратешка развојна документација ;
3. инвестиционите активности;
4. трансформација на јавниот (државниот) сектор;
5. учество и координација во реализацијата на меѓународни проекти во земјата и надвор од неа
6. изготвување и следење на реализацијата на енергетските биланси;
7. следење на обезбедувањето со енергија и вршењето дејности во енергетиката преку движењето на цените, условите за вршење на дејностите и економско-финансиското и материјалното работење на стопанските субјекти кои вршат дејности од јавен интерес и предлагање мерки во врска со истото;
8. билатерална и мултилатерална меѓународна соработка и спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација со Европската Унија; и
9. други видови соработка со органи на државната управа, организации и институции.

Во согласност со Законот за енергетика, во месец јуни 2003 година основана е Регулаторна комисија за енергетика на Република Македонија. Регулаторната комисија е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките во рамки на Законот. Петте членови на Регулаторната комисија, на предлог на Владата, ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија. Работењето на Регулаторната комисија се финансира од сопствени

извори на средства обезбедени преку наплата на надомест од вкупниот приход на друштвата што вршат енергетска дејност и од такса на издадените лиценци. Освен во случаите кога се изнесуваат доверливи информации и деловни тајни седниците на Регулаторната комисија се јавни, а одлуките се објавуваат во Службен весник на Република Македонија.

Според Законот за енергетика Регулаторната комисија, меѓу останатото, ги извршува следните значајни задачи :

- се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија;
- се грижи за унапредување на конкурентен пазар на енергија;
- пропишува услови за снабдување со одделни видови енергија;
- пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови енергија;
- пропишува тарифни системи за одделни видови енергија;
- донесува одлуки за цени на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, Тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи;
- издава, менува, одзема и го следи извршувањето на лиценците за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката;
- пропишува правила за приклучување на енергетските мрежи;
- се грижи за унапредување на заштитата на правата на корисниците на енергија;
- покренува иницијатива за донесување на закони и други прописи од областа на енергетиката;
- учествува во разрешувањето на спорови и предлага мерки во врска со истите; и
- доставува предлог до надлежните органи за преземање мерки во согласност со нивната надлежност и во постапка пропишана со закон кон субјектите кои дејноста ја вршат спротивно на овој закон.

Во рамките на Стопанската комора на Република Македонија е формиран Одбор за енергетика кој организира јавни расправи во врска со законски и развојни документи од интерес на стопанството.

Цени и трошоци на енергијата

Согласно Методологијата за формирање на цените на оделни видови на енергија (“Службен весник на РМ” бр. 43/98 и 08/01), види 14_Анекс_07, се врши формирање и контрола на следниве видови на енергија :

- електрична енергија
- природен гас
- топлинска енергија
- геотермална енергија
- нафтени деривати

Основни елементи за формирање на цената на наведените енергенти согласно методологијата се:

1. нормализирани трошоци:
 - амортизација
 - осигурување
 - тековно одржување, ремонти и услуги за одржување
 - трошоци за материјали, енергија, резервни делови и ситен инвентар
 - бруто плати
 - услуги од други освен производните услуги за тековно одрување
 - концесии за користење на природни ресурси
2. Даноци и придонеси поврзани со финансиските резултати од работењето на фирмата
3. Останати давачки
4. Добивка, која е одредена на ниво од 8% од постојаната вредност на основните средства и трајните обртни средства

Контролата на цените на енергијата во општ случај се врши еднаш во 6 месеци.

До промена на цената на енергентот може да дојде доколку во период од три месеци има промена на трошоците (нормализираните трошоци, даноци, придонеси и останати давачки) поголеми или помали од 5% во однос на постојната цена.

Доколку дојде до екстремна промена на контролираните трошоци, контрола на цената може да се врши и во пократки рокови, односно во рамките на 15 работни денови.

Промена на цените иницираат енергетските компании. Цените на нафтените деривати Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија (РКЕ) ги формира на секои 14 дена, земајќи ги предвид елементите од Методологијата во Анекс Д од Договорот за купопродажба на Рафинеријата ОКТА АД Скопје. Предлог за промена на цената на нафтените деривати од Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, согласно методологијата, поднесува Рафинерија ОКТА АД Скопје.

Калкулацијата на цените на нафтените деривати е врз основа на просечната цена на БРЕНТ нафтата според Platt's Crude Oil Marketwire вклучувајќи ги трошоците за набавка, транспорт и профит на компанијата и просечниот курс на денар/долар по кој се обезбедуваат девизните средства во претходниот четиринаесет дневен контролиран период. Според тоа при формирањето и контролата на цените на нафтените деривати се земаат во предвид промените на стварните трошоци, така да одобрените цени од страна на РКЕ, за нафтените деривати во производство и малопродажба во целост ги покриваат трошоците.

Постојаната продажна цена на геотермалната вода од 30,35 евро центи за еден метар кубен во целост ги покрива трошоците.

Просечната продажна цена на топлинска енергија од 41.59 евро центи за еден метар кубен во далечинско отоплување, во целост ги покрива трошоците.

Постојаната просечна продажна цена на електричната енергија изнесува 3,9 евро центи за kWh и истата не ги покрива во целост трошоците. Калкулативната просечна цена на чинење за 1 kWh изнесува 4,48 евро центи.

Цената на природниот гас ја формира Макпетрол А.Д. Скопје како единствен субјект кој моментално стопанисува со гасоводот и истите ги покрива трошоците (повеќе во одговорите на прашањата во делот 14 II B).

Во Регулаторната Комисија за енергетика на Република Македонија, во тек е постапка за изготвување на нов тарифен систем за електрична енергија, кој ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година. Истовремено се работи и на изготвување на методологија и тарифни системи за природен гас, топлинска и геотермална енергија. Моделот врз основа на кој ќе бидат формирани и контролирани цените на енергентите е поставен врз основа на поттик ("incentive based approach") – преку определување на највисокото ниво на приходите или добивката, односно највисокото ниво на цените, со што ќе се овозможи;

- стимулација за подобрување на ефикасноста;
- можност намалување на инвестициониот ризик со поставување на ценовната патека во текот на неколку години; и
- стимулирање на откривање на вистински трошоци на претпријатието.

Електроенергетски сектор:

Електроенергетскиот сектор, до неодамна се карактеризираше со доминантната позиција на вертикално интергрираното претпријатие "Електростопанство на Македонија" – акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост, кое ги извршуваше сите основни и помошни дејности во снабдувањето со електрична енергија на сите потрошувачи во електроенергетскиот систем. Исклучок беа само незначителен дел на независни произведувачи во составот на одделни индустриски капацитети и во јавни претпријатија за стопанисување со водата.

Во декември 2000 година ("Службен весник на РМ" бр. 80/00) извршена е судска пререгистрација на поранешното јавно претпријатие ЈП "Електростопанство на Македонија" во

акционерско друштво во државна сопственост, со што се отвори процесот на неговата идна преобразба (реструктурирање и приватизација).

Во 2001 година се консолидира административната и стручната подлога за започнување со овој процес преку изготвување на Проектната задача, формирањето на советодавно тела на Владата (Комисија) и Управен одбор на проектот, како и изборот на меѓународен стручен советник (консултант) на Владата во процесот на реструктурирање и приватизација на ЕСМ.

Во текот на 2002 година во соработка со ЕСМ Консултантот – конзорциум од осум компании предводен од “Маинл Банк” од Австрија, изработи длабинска анализа (Due Diligence) на работењето на ЕСМ која послужи како основа на податочната база користена во натамошно моделирање и насочување на реструктурирањето и приватизацијата на ова претпријатие.

Во текот на 2003 година во соработка со повеќе експертски тимови изготвени се од Консултантот и усвоени од Владата: (1) Модел за реструктурирање на АД ЕСМ, и (2) План за имплементација на реструктурирањето на АД ЕСМ.

Во март 2004 година донесен е Закон за преобразба на Електростопанство на Македонија Акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (“Службен весник на РМ” бр.19/04), види 14_Анекс_02, со кој се уредува ова акционерско друштво во државна сопственост да се раздвои во две нови друштва: АД МЕПСО – сопственик и оператор на системот за пренос и управување со електроенергетскиот систем, и воедно оператор на пазарот, кој ќе остане во државна сопственост, и АД ЕСМ (ново) кое ќе ги опфати средствата и функцијата на производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, и кое ќе може подоцна да влезе во процес на приватизација, со одлука и според стратегија која ќе ја донесе Владата.

Согласно овој Закон приватизацијата може да се изведе: (1) доминантно само во транспарентна постапка со јавен тендер со фаза на претквалификација, на приватен стратешки инвеститор; и (2) во минорен дел – што значи во дел кој нема да ги наруши управувачките права на приватниот инвеститор, на меѓународна финансиска институција, со директен договор.

Во септември 2004 година Владата донесе Одлука за раздвојување на АД ЕСМ со основање на новите претпријатија согласно со Законот. Врз основа на тоа, АД ЕСМ спроведе законска постапка за поделба која заврши со згаснување на постојното вертикално интегрирано акционерско друштво и регистрација на две нови акционерски друштва во државна сопственост на 31.12.2004 година. Тоа значи дека од 01.01.2005 година во електроенергетскиот сектор во РМ работаат две потполно независни компании и тоа: (1) АД ЕСМ, за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, и (2) АД МЕПСО, за пренос, управување со системот и со пазарот на електрична енергија

Истовремено изведена е нова техничка, комерацијална и финансиска Длабинска анализа на АД ЕСМ (новото друштво – без преносниот систем), која и понатаму во континуитет ќе се ажурира. Во првиот квартал на 2005 година ќе се изведе правна Длабинска анализа на АД ЕСМ. Во текот на 2005 година ќе се подготви постапката за приватизација на АД ЕСМ (ново) – ќе се изготви и ќе се донесе од Владата стратегија за приватизација во која ќе се определи што и во колкав процент ќе се понуди на инвеститорот, ќе се подготви целата тендерска документација и ќе започне нејзината реализација.

Во 2001 година беше изразен заедничкиот интерес за соработка помеѓу Владата на Република Македонија и Европската банка за обнова и развој од Лондон (ЕБОР) за соработка во преобразбата на АД Електростопанство на Македонија. Во изминатиот период беа остварени повеќе контакти, предлози и преговори, кои како резултат овозможија во месец октомври 2004 година да се потпише Договор за условна, одложена купопродажба на акции на АД ЕСМ во вкупен износ не поголем од 45 милиони евра. Во текот на можната идна приватизација на ова Друштво или на одредени негови делови, ЕБРД ќе откупи акции во оние делови кои ќе бидат доминантно приватизирани од стратешкиот приватен инвеститор.

Притоа, акциите ќе преминат во сопственост на Банката според термините и условите кои ќе се прифатат при изборот на стратешкиот инвеститор и според дискретна одлука на Банката во врска со висината на влогот и деловите на ЕСМ во кои се купуват акции.

Исплатата на средствата ќе се врши во одделни износи (транши) во периодот од потпишувањето на Договорот до реализацијата на приватизационата трансакција. Секоја исплата е условена со исполнување на однапред усогласени достигнуања (“одредници”) на одреден сегмент од реформите во енергетскиот сектор за кои Владата зема обврска да ги изврши и кои се во врска со обврските од Атинскиот меморандум и формирањето на регионален енергетски пазар во Југоисточна Европа.

Главните услови кои се вклучени во одредниците се следните:

1. Донесување на Закон кој ќе го уреди реструктурирањето и приватизацијата на АД ЕСМ, кој ќе биде во согласност со соодветните Директиви на ЕУ и Атинските меморандуми;
2. Поделба на АД “Електростопанство на Македонија” во две новорегистрирани компании која ќе опфати формирање на една независна преносна компанија – оператор на системот за пренос, и сметководствено раздвојување помеѓу производството и дистрибуцијата, согласно Директивата 2003/54/ЕС;
3. Донесување на нова легислатива за пазар на електрична енергија која ќе опфати регулрање на пазарот од страна на Регулаторната комисија во однос на либерализацијата и конкуренцијата;
4. Имплементација на реформите предвидени во (1) и (3) погоре, и на Планот за реструктурирање на АД ЕСМ;
5. Определување на процентот кој ЕБОР го одобрил како свое учество во приватизацијата и одобрување на Стратегијата за приватизација и Критериумите за претквалификација од страна на Банката;
6. Успешна реализација на претквалификацијата со избор на најмалку два можни инвеститори; и
7. Согласност на најмалку еден од инвеститорите да соработува и стапи во акционерски договор со ЕБРД.

Дел од овие услови се исполнети во текот на 2004 година, по ангажирањето на Регулаторната комисија за енергетика и донесувањето на Законот за преобразба на ЕСМ, а преостанатите, како што се реструктурирањето на ЕСМ, нов тарифен систем, нов закон за енергетика, успешното водење на приватизациониот процес и слично, се планира да бидат реализирани во текот на 2005 година.

Целиот процес помеѓу потпишувањето на Договорот и приватизационата трансакција се планира да трае најмногу 24 месеци.

Гасоводен сектор

Во овој момент гасниот сектор е изграден околу единствениот магистрален вод од границата со Бугарија до Скопје. Гасифицирани се само делови од индустријата на територијата каде поминува овој гасовод.

Во тек е постапка за утврдување на сопственичките права врз гасоводниот систем помеѓу Владата и АД Макпетрол и следствено создавање на институционален и законодавно - правен амбиент за стопанисување усогласен со Директивата 2003/55/ЕС.

Ќе се пристапи и кон постапна транспозиција и имплементација на одделни одредби од Законот за енергетика и подзаконски акти и нивно воведување во практика. Истото се однесува на хармонизацијата со одредбите од Договорот за Енергетска Повелба, Протоколот за транзит на енергија и Атинските Меморандуми.

Топлинскиот и геотермалниот сектор

Производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија за загревање на простории во значајна мера се врши во Скопје и во помала мера во Битола. Погонско гориво е мазут (тешко масло) и природен гас.

Производството и снабдувањето се врши од страна на приватни компании. Сопственик на дистрибутивната мрежа е Агенцијата за приватизација на Република Македонија, а истата е дадена на овие компании под закуп.

Топлинскиот сектор е целосно приватен.

Геотермалната енергија се користи за потреби на земјоделството (загревање на стаклени градини) во Веница, Кочани, Гевгелија и Струмица, а во Кочани се користи и за загревање на простории во урбана средина.

Експлоатација, дистрибуцијата и снабдувањето на конзумот во Кочани се врши преку јавно претпријатие, а останатите системи од приватни компании.

Јагленовиот сектор

Јагленот (лигнит) во најголем дел (околу 98,5%) се користи како примарно гориво за производството на електрична енергија во постоечките термоелектрични центри во Битола и Осломеј. Експлоатацијата и транспортот на овој лигнит се третираат како дел од производниот процес и е во целосна надлежност на АД ЕСМ.

Производството на јаглен за индустријата е приватизирано.

Нафтениот сектор

Рафинеријата ОКТА има доминантна положба, особено во производството, транспортот и големотрговијата а истотака врши и снабдување со нафтените деривати во Република Македонија. Покрај ова претпријатие, стратешка положба на пазарот за деривати има уште АД Макпетрол. И двете претпријатија се доминантно приватни компании.

Со потпишувањето на Договорот за купопродажба на акции и за концесија во 1999 година, помеѓу Владата на Република Македонија и акционерското друштво “EL.P.ET.-Balkanike” (контролирано од Hellenic Petroleum SA и Meton-Eteп S.A.), како стратешки инвеститор, продадени се 54,19% од акции на ОКТА и со тоа стратешкиот инвеститор постана доминантен сопственик на Рафинеријата за нафта “ОКТА”-Скопје. Со дополнителен откуп на акции овој процент се зголеми на денешното ниво од околу 69,46%.

Со продажбата на Рафинеријата, и имајќи предвид дека дистрибуцијата на нафтените деривати во Република Македонија е во приватна сопственост, нафтениот сектор е доминантно приватизиран.

Идејата за изградба на рафинерија за сурова нафта датира од седумдесетите години, као резултат на економски развој во тоа време, со цел да ги покрие нараснатите потреби на пазарот во Македонија, јужниот дел на Србија и Косово и да создаде јака база за петрохемиска индустрија во Македонија.

Идејата беше реализирана во 1982 година. Рафинеријата е инсталирана со капацитет од 2.500.000 милиони тони годишно (56.610 БПСД). Палетата на производи ја сочинуваат следните производи: течен гас, нафта, оловни и безоловни бензини, дизел горива, гориво за греење, масла и други деривати.

Рафинеријата ОКТА ја сочинуваат неопходните работни единици како што се: одделение за електрична енергија, вода, кислород и компримиран воздух, контрола на квалитет, магацин и испорака, одделение за развој и истражување, противпожарно одделение итн.

Рафинеријата ОКТА се одликува со високо квалитетен и искусен кадар кој може да се носи со светските и Европските трендови. Истовремено развојните проекти одговараат на новите процесни технологии прилагодливи со оние на ЕУ.

Истражувачко-развојната дејност е насочена кон:

- збогатување на асортиманот на производи во склоп на постоечката технологија на преработка на нафтата;
- подобрување на квалитетот на производите и задоволување на стандардите за заштита на човековата околина;
- оптимизација на процесот на преработка на нафтата; и
- заштита на опремата од корозија.

Hellenic Petroleum во овој момент е најголема индустриска и комерцијална корпорација во регионот, со интензивен инвестиционен циклус во повеќе нови сектори. Основни активности на

групацијата се: рафинирање на сурова нафта и производство на нафтени деривати, хемиски и петрохемиски производи, трговија и дистрибуција на нафтени деривати и петрохемиски производи, конструкција и управување со цевководи, истражување и развој на нови технологии, производство трговија и маркетинг на други типови енергија.

Развојната стратегија на Рафинеријата ОКТА доаѓа од потребата на натамошното рационално користење на инсталираниот капацитет неговата реконструкција и доградба во насока на продлабочување на процесот на преработка, намалување на рандманот на мазут добивање на повеќевредни производи.

Структура на капиталот на ОКТА:

Акции купени од вработени	9,29%
Запишани акции со попуст	3,43%
Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија	4,21%
ЕЛ.П.ЕТ Балканики	69,46%
Агенција на Република Македонија за приватизација	13,61%

По изградбата на нафтоводот Солун-Скопје, кога се создадени сите предуслови за поголемо искористување на инсталираниот капацитет за преработка на сурова нафта, ОКТА се фокусира на развојот и унапредувањето на продажбата и дистрибуцијата на нафтени деривати за потребите во Косово и јужна Србија.

Од 2002 година ОКТА започна со подготовки за изградба на продуктовод ОКТА-Скопје-Србија и Црна Гора (Косово) кој ќе обезбеди брз, ефтин и сигурен пренос на потребните видови и количества нафтени деривати за потребите на пазарот на Косово. Продуктоводот ОКТА-Скопје-Србија и Црна Гора (Косово) ќе овозможи проток на 65 m³/h нафтени деривати директно до постојните резервоарски капацитети на Косово.

ОКТА планира да започне со реализацијата и на вториот продуктовод кон јужна Србија и на тој начин да биде сериозен конкурент и на овој пазар.

Во 2003 година и во периодот од 1.01.2004 година до 30.09.2004 година оствареното производство и продажба на нафтени деривати од страна на ОКТА е следното:			
Вид на дериват	Произведени количини на нафтени деривати во ОКТА во 2003 година (во тони)	Продадени количини на нафтени деривати од ОКТА на Макпетрол во 2003 (во тони)	продадени количини на нафтени деривати од ОКТА на други во 2003 година (во тони)
моторен бензин	126004	43039	44261
дизел	212455	48456	92090
масло за горење	110138	19541	105363
мазут	316135	29883	153883
битумен			
млазно гориво	99		235
ТНГ	21000		19819
природен гас			

Останатите количини се извезуваат.

Вид на дериват	Произведени количини на нафтени деривати во ОКТА во периодот до 30.09.2004 година (во тони)	Продадени количини на нафтени деривати од ОКТА на Макпетрол во периодот до 30.09.2004(во тони)	продадени количини на нафтени деривати од ОКТА на други во периодот до 30.09.2004 година (во тони)
моторен бензин	96366	34330	31992
дизел	181720	49594	61833
масло за горење	81084	16310	60354
мазут	201273	31196	101823
битумен			
млазно гориво	53		49

ТНГ	14745		18298
природен гас			

Останатите количини се извезуваат.

Освен рафинеријата ОКТА која во прв ред ја реализира преработката на сурова нафта и производство на деривати, во доменот на увозот на нафтените деривати и снабдувањето во малопродажниот пазар истакната позиција има приватната трговска компанија АД Макпетрол, која располага со сопствена дистрибутивна мрежа од околу 120 бензински пумпни станици.

Во 2003 година оствареното производство и продажба на нафтни деривати и природен гас од страна на АД Макпетрол е следното:			
Вид на дериват	Обезбедени количини на нафтни деривати од ОКТА во 2003 година (во тони)*	Обезбедени количини на нафтни деривати (во тони) и природен гас (10^3 Nm^3) од увоз во 2003 година	Испорачани количини на нафтни деривати (во тони) и природен гас (10^3 Nm^3)
моторен бензин	41,400	39,200	81,400
дизел	44,100	52,600	96,624
масло за горење	19,200	14,300	33,500
мазут	28,800	11,300	41,000
битумен	0	640	640
млазно гориво	0	12,000	12,000
ТНГ	0	6,000	6,000
природен гас (Nm^3)	0	80,800	80,800

* Разликите кај преземените и билансните количини се должат на залихите кои во овој преглед не се прикажани.

Макпетрол не извршил извоз на енергенс во 2003 година.

Собирање и обработка на статистичките податоци

Организацијата за собирање на статистички податоци за енергетиката е на задоволително ниво и интенција на Државниот завод за статистика е во целост да одговори на барањата за известување на ЕУ за енергетските подсектори.

Групирањето на статистичките податоци е направено во текот на пилот-проект помеѓу EUROSTAT и Државниот завод за статистика во текот на 1999 и 2000 година, со кој е извршена хармонизација на статистиката во енергетиката кај земјите од Југоисточна Европа. Хармонизацијата на енергетските статистики е направена со меѓународните препораки од ОН, EUROSTAT и IEA. Истите се целосно усогласени со годишните енергетски прашалници кои се заеднички за овие институции, и се состојат од 5 сегменти: (1) електрична енергија и топлина; (2) јаглен; (3) нафта и нафтни деривати; (4) природен гас и (5) обновливи извори и отпадни материји.

Податоците за потрошувачката на енергентите по подсектори е групирана според препораките на EUROSTAT за енергетскиот биланс.

3. Ве молиме да доставите информации за вашите стратешки документи во областа на енергетиката (енергетска политика, заштеда на енергија или политики во подсекторите) и за законодавството кое ја уредува областа на енергетиката. Ако е можно, доставете ги стратешките документи и правните прописи кои се однесуваат на владината политика за енергетскиот сектор (на еден од службените јазици на ЕУ). Би ценеле доколку ни доставите резиме на извештаите и законодавните акти. Кога станува збор за извештаите и законодавните акти, ве молиме да наведете кој извештај/законодавен акт одговара на која стратегија на ЕУ или на кој правен акт на ЕУ (обезбедете ваква информација за сите

прашања во врска со енергетиката). Каква е општата оценка за нивната (не)компатибилност со стратегиите за енергија и законодавството на ЕУ?

Во областа на енергетиката во Република Македонија постојат повеќе документи (развојни, стратешки, законски), од кои некои се донесени, некои се во фаза на изготвување, а тие се како што следи.

Согласно Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, за развој на енергетиката во Република Македонија, Владата на Република Македонија утврдува Стратегија за долгорочен развој на енергетиката во Република Македонија за чија реализација е задолжено Министерството за економија. Средствата за изготвување на стратегијата се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и други извори. Стратегијата треба да опфати соодветни истражувања во делот на ресурсите, повеќе сценарија за економскиот развој и соодветно на тоа прогнози, на потребите од енергија, пред се расположливите објекти и избор на објекти кои треба да се градат во предметниот период, од енергетски, финансиски и други аспекти, потребни финансиски средства и финансиска конструкција за нивно обезбедување, организациона поставеност, екологија во енергетиката и друго.

Во овој момент сеуште не е изготвена Стратегија за развој на енергетиката, меѓутоа изготвени се други документи и тоа студии, анализи, развојни планови и друго во областа Енергетиката, посебно во делот на електроенергетиката.

Во 1997 година изготвена е Национална стратегија за економски развој во рамките на која во делот на енергетиката дадени се глобалните насоки за развојните можности на енергетиката на Република Македонија во наредниот период.

Во 2000 година (со техничка и финансиска помош од УСАИД) изготвена е Стратегија за развој на енергетскиот сектор на Македонија, која поради нејзината содржина и опфатност, прифатена е како можен план за развој на електроенергетскиот сектор на Република Македонија. Во овој План се искажани карактеристиките на постојната инфраструктура на енергетиката, параметрите на потенцијалните електроенергетски извори, процеките на порастот на потрошувачката на електрична енергија и сценаријата за можен развој на електроенергетиката.

За планирање на развојот електроенергетскиот систем на Република Македонија изработена е Студија за развој со најмали трошоци до 2020 година. Студијата опфаќа проекција на развојот на потрошувачката на Електрична енергија во Република Македонија за периодот до 2020 година (три сценарија), анализа на постојните електроенергетски производни капацитети и на проектите за потенцијалните електроенергетски или производни капацитети, истражување на оптимален план за развој на производниот дел на електроенергетски системи со најмали оперативни трошоци и трошоци за инвестиции во производството.

Во 2001 година АД ЕСМ изготви развоен план за изградба, рехабилитација и модернизација на производните, преносните и дистрибутивните капацитети за период од 2015 година, во кои е опфатено реструктурирањето на електроенергетскиот сектор во Република Македонија, проекција на потребите од електрична енергија, производни можности на постојните производни објекти, изградба на нови производни капацитети, нови руднички капацитети, рехабилитација и модернизација на постојните производни капацитети, изградба, рехабилитација и модернизација на електроенергетската мрежа, развој на техничкиот систем на управување (ТСУ) и телекомуникациите во електроенергетскиот систем, структура и динамика на потребните финансиски средства за изградба и рехабилитација на електроенергетски објекти до 2015 година и финансиските извори за подршка на развојниот план до 2015 година.

Од страна на Светската банка во 2004 година изготвен е извештај за енергетската политика на Република Македонија во кои се содржани прогнози за потребите од електрична енергија и можности за нивно задоволување до 2009 година инвестиции во енергетиката, енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија, развој на пазарот на електрична енергија, реструктурирање на АД ЕСМ, гасниот сектор, нафтениот сектор и др.

Согласно Законот за енергетика Владата на Република Македонија во 1999 година донесе Програма за ефикасно користење на енергијата во Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_10. Програмата покрај идентифицирање на можностите за поефикасно користење на енергијата во републиката и утврдување на основите на политиката за ефикасно користење на енергијата, содржи и информативно-едукативни активности за зголемување на енергетската ефикасност, стимулативни мерки за зголемување на енергетската ефикасност, мерки во законската и друга регулатива со кои ќе се придонесе за зголемување на енергетската ефикасност, активноста за остварување на обврските од меѓународните договор, во брска со зголемување на енергетската ефикасност.

Во октомври 2004 година Владата донесе Стратегија за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_09. Основни цели на Стратегијата се: дефинирање на пунктовите и можностите за енергетски заштеди во Република Македонија по категории на потрошувачи, по видови на енергија и по нејзината намена; создавање на материјални можности за поддршка на реализацијата на активностите за поефикасно користење на енергијата, обезбедување на соодветна инвестиционо техничка документација, ефикасна организираност на носителите на оваа активност во Републиката, поставување на еколошките аспекти во корелација со користењето на енергијата, донесување на законски и други стимулативни решенија за што поголема реализација на проекти од оваа област. Составен дел на Стратегијата е планот за имплементација во кои се содржани активностите кои треба да се преземат во наредниот период во делот на енергетската ефикасност, носителите на тие активности и временскиот период за нивна реализација.

Со Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03) се уредуваат условите и начинот на вршење на дејностите во областа на енергетиката, заштитата на енергетските објекти, уреди и постројки, заштита на животната средина и природата од штетното влијание предизвикано од работата на енергетските објекти, уреди и постројки. Во законот се дефинирани дејностите од областа на енергетиката, испорака на одделни видови енергија од енергетски системи, приклучување на енергетските системи со прибавување на енергетска согласност, вршење на дејностите од областа на енергетиката по пат на лиценца и друго.

Со цел за обезбедување на услови за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија поголема доверливост, транспарентност и сигурност во функционирањето на постојните капацитети за производство, пренос и дистрибуција на енергија и изградба на нови, како и обезбедување на пазарни услови за стопанисување со енергија, согласно Законот за енергетика, формирана е независна Регулаторна комисија за енергетика на Република Македонија. Надлежностите на Регулаторната комисија се: обезбедување услови за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување на енергија со минимални трошоци; предлагање тарифни системи за одделни видови енергија; предлагање услови за снабдување со одделни видови енергија од енергетскиот систем; давање одобрение за одлуките за цени на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи; издавање, менување и одземање лиценци за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката; следење на извршувањето на лиценците; иницирање и преку надлежни институции предлагање на донесување на закони и прописи од областа на енергетиката, односно давање на мислења по закони, прописи и други акти од областа на енергетиката; учествување во разрешувањето на спорови и предлагања мерки во врска со истите; донесување правилници и други акти согласно закон.

Согласно постојниот Закон за енергетика донесени се следните подзаконски акти:

- Методологија за формирање на цените на одделни видови енергија (електрична енергија, топлинска енергија, геотермална енергија и нафтени деривати), (“Службен весник на РМ” бр. 43/98 и 08/01), види 14_Анекс_07;
- Услови за испорака на соодветен вид на енергија до енергетските системи: електрична енергија (“Службен весник на РМ” бр. 06/01), природен гас (“Службен весник на РМ” бр. 36/99), топлинска енергија (“Службен весник на РМ” бр. 28/89 и 47/89);
- Тарифни системи за продажба на одделни видови на енергија: електрична енергија („Службен весник на РМ” бр. 45/82, 15/83, 22/88, 29/89, 28/92 и 24/99), топлинска

енергија (“Службен весник на РМ” бр. 51/97, 26/99 и 80/00) и геотермална енергија (“Службен весник на РМ” бр. 07/01); како и

- Одлука за критериумите и условите за ограничување на потрошувачката на одделни видови на енергија (електрична енергија и нафтени деривати) (“Службен весник на РМ” бр. 22/83).

Општа оценка е дека овој закон не е компатибилен со законодавството на ЕУ, освен по прашањата на транзитот и трговијата со енергија кои се усогласени со Енергетската повелба преку измената на Законот во 2000 година (“Службен весник на РМ” бр. 98/00) и на основањето и функционирањето на Регулаторната комисија на Република Македонија согласно со Директивите бр. 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС кои ги заменија Директивите 96/92/ЕС и 98/30/ЕС, преку измените на Законот во 2002 и 2003 година („Службен весник на РМ“ бр. 94/02 и 38/03).

Закон за преобразба на Електростопанство на Македонија Акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (“Службен весник на РМ” бр. 19/04), види 14_Анекс_02, е донесен со цел за реализација на утврдената политика на Владата за реформа на електроенергетскиот сектор со почитување на економските принципи за ефикасност и ефективност во работењето, низ комерцијализација, постепена либерализација и контролирана дерегулација на односите помеѓу субјектите и со воведување на конкурентни пазарни критериуми, при континуирано одржување на условите за сигурно и безбедно снабдување со електрична енергија и стабилно функционирање на електроенергетскиот систем, како и обезбедување на неопходни услови за можен транспарентен и недискриминиран пристап на корисниците кон инфраструктурата на системот за пренос на електрична енергија и услови за транспарентна, недискриминирачка и објективна приватизација на електроенергетскиот сектор.

Овој закон ја уредува преобразбата на АД ЕСМ со раздвојување на Друштвото во две нови друштва во државна сопственост (АД ЕСМ, Акционерско друштво за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија и АД МЕПСО, Акционерско друштво за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем), со што се постигнува издвојување на функцијата на пренос на електрична енергија и управување на електроенергетскиот систем заедно со потребната инфраструктура и ќе се создаде законска основа за можна идна приватизација на преостанатиот дел од сегашното интегрирано претпријатие.

Законот е компатибилен со барањето за расчленување (unbundling) на вертикално интегрираните енергетски претпријатија (utilities) содржано во Директивата 2003/54/ЕС.

Во фаза на изработка се следните законски акти:

а) Нов закон за енергетика

Законот за енергетика претставува еден од фундаменталните закони кој ќе влијае врз натамошниот економски развој на земјата. Со овој комплексен закон, кој ќе биде целосно усогласен со европското законодавство, ќе се дефинираат бројни прашања во енергетиката, а меѓу позначајните се: енергетска политика и планирање на развојот на енергетиката, со изготвување на стратегија за комплексен, долгорочен развој на енергетиката и следење на реализацијата на таа стратегија; создавање на услови за пазарот на енергија (електрична енергија и гас) и дефинирање на правилата врз кои ќе функционира тој пазар; транзит на енергија низ енергетски системи и користење на истите од заинтересираните домашни и странски субјекти; дефинирање на условите за вршење на енергетска дејност од аспект на производство, пренос и дистрибуција на енергија во пазарни услови на стопанисување; создавање на услови запоголема инвестициона активност во енергетиката, со можност за што поголемо вклучување на странски капитал, континуирано и квалитетно снабдување на потрошувачите со сите видови на енергија, согласно енергетските биланси; дефинирање на правилата за што поголемо вклучување на обновливите извори на енергија во енергетската потрошувачка на земјата, зголемување на енергетската ефикасност, намаливање на негативното влијание на енергетиката врз животната средина и друго.

Во тековната фаза на изработка на Законот идентификувана е потребата од неговата усогласеност со следниве директиви: 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС за внатрешниот пазар на електрична енергија и природен гас и Регулативата 1228/2003 за услови за пристап кон мрежата за прекугранична трговија со електрична енергија; 68/414/ЕЕС, дополнета со 98/93/ЕС, за одржување на минимални резерви на сурова нафта и нафтени деривати; 73/238/ЕЕС за ублажување на ефектите од потешкотиите во снабдувањето со сурова нафта и нафтени деривати; 2004/8/ЕС за унапредување на когенеративното производство на електрична и топлинска енергија засновано на побарувањата за топлинска енергија на пазарот на енергија, како амандман на Директивата 92/42/ЕЕС; 2001/77/ЕС за поттикнување на производството на електрична енергија од обновливи извори; 2003/30/ЕС за поттикнување на биогорива и горива од обновливи извори во транспортот; 2002/91/ЕС за енергетски карактеристики на згради;³

Овој Закон ќе се донесе во 2005 година.

б) Закон за пазар на електрична енергија

Во тек е подготовка на нов модел на пазарот за електрична енергија на Република Македонија кој ќе послужи како основа за изготвување на закон за пазар на електрична енергија на Република Македонија. Истовремено законот ќе даде основа за реализација на обврските кои произлегуваат од Атинските меморандуми и Спогодбата за Енергетска Заедница.

Покрај односите во електроенергетскиот сектор кои ги уредува постоечкиот Закон за енергетика, како прашањето за учесниците и функциите во секторот, условите и критериумите за вршење на дејности, безбедноста во работењето, тарифните услови, улогата и надлежностите на Регулаторната комисија, законот ќе уредува и прашања од либерализацијата на пазарот, улогата и заштитата на конкуренцијата, меѓународната трговија со електрична енергија и односите со другите пазарни системи, критериумите за инвестирање во електроенергетиката, односите и обврските во регулираниот дел од пазарот, принципите на одржлив развој на електроенергетскиот сектор и друго.

Овој закон ќе биде компатибилен со Директивата 2003/54/ЕС и ќе биде донесен во првата половина на 2005 година.

в) Закон за основање на Агенција за енергетика на Република Македонија

За успешно и навремено спроведување на реформите во енергетскиот сектор, подготвување и следење на реализацијата на стратешки документи од областа на енергетиката, интензивирање на развојот на енергетскиот систем во Републиката, формирање на отворен и конкурентен пазар на електрична енергија и природен гас и негово интегрирање во регионалниот и европскиот пазар, интензивирање на активностите во областа на енергетската ефикасност и поголемо вклучување на обновливите енергетски видови во енергетската потрошувачка со обезбедување на финансиска поддршка за истите и друго, неопходно е соодветно организирање на енергетскиот сектор во Републиката, односно формирање на Агенција за енергетика на Македонија. Улогата на агенцијата е да ги иницира, координира, проучува и со домашни и странски специјализирани компании и експерти ги припрема

³ Директивите од областа на животната средина кои се однесуваат на енергетскиот сектор ќе бидат имплементирани во други законски акти. Директивата 85/337/ЕЕС дополнета со 97/11/ЕС за проценка на влијанијата на јавни и приватни проекти врз животната средина е имплементирана во новиот Закон за животна средина кој се наоѓа во собраниска процедура и ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година. Директивата 93/12/ЕЕС дополнета со Директивата 1999/32/ЕС за намалување на содржината на сулфур во некои течни горива е имплементирана во Законот за квалитет на амбиентен воздух ("Службен весник на РМ" бр. 67/2004) кадешто е содржан основ Министерството за економија да донесе правилник за квалитетот на течните горива. Директивата 2001/80/ЕС за гранични вредности на одредени загадувачи во воздухот ќе се имплементира со подзаконски акт кој ќе се донесе врз основа на Законот за квалитет на амбиентниот воздух ("Службен весник на РМ" бр. 67/04). Имено, граничните вредности на емисиите од секоја термоелектрана ќе се определат во еколошката дозвола која ќе ја издава Министерството за животна средина и просторно планирање, врз основа на Законот за животна средина. Директивата 79/409/ЕЕС за заштита на дивите птици ќе се имплементира врз основа на подзаконски акт кој ќе биде донесен врз основа на Законот за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04).

соодветните документи и преку Министерството за економија до Владата да предлага конкретни решенија и активности. Конкретните активности на Агенцијата ќе бидат во правец на: подготовка на среднорочни, долгорочни стратегии и развојни планови; подготвителни координативни активности за воведување на реформите во енергетиката; предлагање и оценување на студии и проекти за комплексна енергетика, поединечни енергетски сектори и енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија; подготвителни и координативни активности за имплементација на инвестициони проекти; регионална соработка и координација на регионални проекти и други активности.

Овој Закон ќе биде донесен во 2006 година.

Оценка е дека постојното законодавство во Република Македонија во областа на енергетиката е делумно усогласено со европското законодавство, но со донесување на законите кои се во фаза на изработка а потоа и на подзаконските акти кои ќе произлезат од тие закони, ќе се изврши целосно усогласување на националното со европското законодавство во делот на енергетиката.

4. Ве молиме да доставите информации, и ако е можно, текстовите на договорите / спогодбите и конвенциите, (на еден од службените јазици на ЕУ) што се склучени со трети земји или меѓународни организации во областа на енергетиката.

1. Финалниот документ на Европската Конвенција за енергетска повелба со: Анекс 1 Договор за енергетска повелба, Анекс 2 Одлуки за Договор за енергетска повелба и Анекс 3 Протокол за енергетска повелба за енергетската ефикасност и за соодветни аспекти за заштита на човековата околина, е ратификуван од Собранието на Република Македонија со Закон за ратификација на финалниот документ на Европската Конвенција за енергетска повелба ("Службен весник на РМ" бр. 16/98);
2. Меморандум за разбирање за Регионален пазар на енергија во Југоисточна Европа и неговата интеграција во Внатрешниот пазар на енергија во Европската Заедница - 2002;
3. Меморандум за разбирање за Регионален пазар на енергија во Југоисточна Европа и неговата интеграција во Внатрешниот пазар на енергија во Европската Заедница - 2003.

5. Ве молиме да доставите податоци за фискалните мерки (ДДВ, акцизи, CO₂ даноци за енергија, други даноци или давачки) кои се однесуваат на енергетските производи. Дали системот ја фаворизира домашната енергија? Како ќе влијае врз вашиот енергетски биланс понатамошното усогласување со даночните прописи на ЕУ?

ДДВ - Данок на додадена вредност

Според Законот за додадена вредност (ДДВ), ("Службен весник на РМ" бр. 44/99, 59/99, 86/99, 11/00, 08/01, 31/01, 21/03 и 19/04) даночни стапки ДДВ се пресметуваат со примена на пропорционални даночни стапки врз даночната основа за оданочивиот промет на стоки и услуги и тоа според општата даночна стапка од 18% и се применува на сите видови енергетски производи.

Акцизи

Акцизите како посебен вид данок на промет се воведени од јануари 1994 година и се плаќаат на прометот и увозот на: деривати на нафта, преработки од тутун, алкохолни пијалаци, пиво, кафе патнички автомобили и луксузни производи.

Обврзник на акцизата на наведените акцизни производи е производителот, односно увозникот на истите.

На основите на поделни акцизни производи дефинирани во Законот за акцизите се применуваат стапки кои се утврдени во Тарифата на акцизите која е составен дел на Законот.

Акцизните ослободувања се предвидени во два сегмента и тоа: првиот ги третира ослободувањата од плаќање акциза при увоз, извоз, реекспорт и транзит, а вториот сегмент се ослободувањата во домашниот промет кои се остваруваат по принцип на враќање на платената акциза.

Со Закон за акцизи (“Службен весник на РМ” бр. 32/01, 50/01, 52/01, 45/02, 98/02, 24/03 и 96/04), се уредуваат акцизите кои се наплаќаат посредно или непосредно за потрошувачка на територијата на Република Македонија на: минерални масла, алкохол и алкохолни пијалаци и тутунски добра. Од енергетски аспект битни се минералните масла (моторен бензин, дизел гориво, масло за горење екстра лесно и лесно специјално, млазно гориво и авионски бензин, петролеј за мотори, петролеј за осветлување, за авиони и мотори) кои се обработени според: предмет на оданочување, специфична акциза, пропорционална акциза, обележување на минералните масла, користење на обележани минерални масла, акцизно ослободување на минерални масла, посебни случаи кои не се сметаат за производство на минерални масла, акцизен склад на минерални масла).

Основна база при изготвување на Закон за акцизите е Системската директива на Европската унија бр. 92/12ЕЕС, како и нејзините придружни структурни директиви, поделно за секој вид добро кое подлежи на оданочување со акцизи.

Законот за акцизи нуди сосема нов систем во функционирањето на еден индиректен данок, кој се заснова на следните новини и тоа:

- стеснување на предметот на оданочување употреба на поими кои се востановени исклучиво на целите на овој систем
- подложноста на акциза
- транспортот на акцизните добра низ територијата на Република Македонија
- настанување на акцизата
- акцизниот период
- акцизните ослободувања

Специфична законска Акциза за поедини деривати изнесува :		
Деривати	Законска акциза (ден/кг)	Законска акциза (ден/л)
МБ – 96	32,313	24,396
БМБ – 90	28,731	21,692
БМБ – 95	28,731	21,692
Д (дизел)	14,344	12,121
ЕЛ (екстра лесно)	3,711	
М – 1 мазут	0,100	
М – 2 мазут	0,100	

При утврдување на малопродажната цена на одделни нафтени деривати, а со цел нивно заокружување, специфичната акциза на минералните масла може да отстапува $\pm 3\%$.

Специфичната акциза за минералните масла од тарифните ознаки 2710 00 39 00, 2710 00 87 00, 2710 00 88 00, 2710 00 89 00, 2710 00 92 00 и 2710 00 94 00 изнесува 7 ден/kg, а за препаратите од тарифните ознаки 3403 19 10, 3403 19 91, 3403 19 99, 3403 99 90 изнесува 22 ден/kg.

CO₂ данок за енергија

Со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр. 69/96, 41/00 и 13/03) во член 31, став 2 се одредува дека средствата за заштита и унапредување на животната средина и природата, кои се приход на Фондот за животна средина, се обезбедуваат и од надоместоците кои ќе се плаќаат при регистрација на

моторните возила и пловни објекти, во висина од 4% од основното осигурување, а за возилата со уреди за прочистување на отпадните гасови – катализатор, 2% од основното осигурување. Средствата од Фондот за животна средина се наменети за финансирање на проекти кои непосредно придонесуваат за заштита на животната средина. Координатор за реализација на овие проекти е Министерството за животна средина и просторно планирање.

Со новиот Закон за животна средина се одредува дека “Загадувачот е должен да ги надомести трошоците за отстранување на опасноста од загадување на животната средина, да ги поднесе трошоците за санација и да плати правичен надомест за штетата причинета врз животната средина, како и да ја доведе животната средина во најголема можна мерка, во состојба како пред оштетувањето”. Надоместок за загадување, се одредува така да “Правните и физичките лица кои според Катастарот на загадувачите на одделните медиуми на животната и Регистарот на отпадните и на штетните материји, располагаат со извори што вршат загадување на животната средина и на природата, обезбедуваат средства што се наменети за заштита и за унапредување на животната средина и на природата, според видот и количеството загадувачки супстанции, во вид на надоместок утврден со закон”.

Законот за животна средина дава основа за определување на идните фискални мерки што ќе се однесуваат и на енергентските производи.

Овој Закон е компатабилен со следните Директиви: 2003/4/ЕС за пристап на јавноста до информациите за животна средина; 85/337/ЕЕС, 97/11/ЕС и 2003/35/ЕС за оценување на влијанијата на одредни јавни и приватни проекти врз животната средина; 96/61/ЕС за интегрирано спречување и контрола на загадувањата; 2001/42/ЕС за оценка за влијанијата на одредени планови и програми врз животната средина; 96/82/ЕС за контрола на хаварији во кои се вклучени штетни супстанции; 2003/35/ЕС за учество на јавноста во поглед на изготвување на одредени планови и програми кои се однесуваат на животната средина и дополнувања во поглед на учество на јавноста и пристап на правдата.

Предметниот закон, кој се наоѓа во собраниска процедура, ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година.

Воедно, во вториот Национален Еколошки Акционен План кој ќе биде донесен донесен во втората половина на 2005 година, ќе бидат обработени економските инструменти и ќе бидат дадени препораки за воведување на други фискални мерки во Република Македонија. Економските инструменти ќе бидат и предмет на подетална анализа во проектот CARDS 2004 “Понатамошно зајакнување на управувањето со животната средина”.

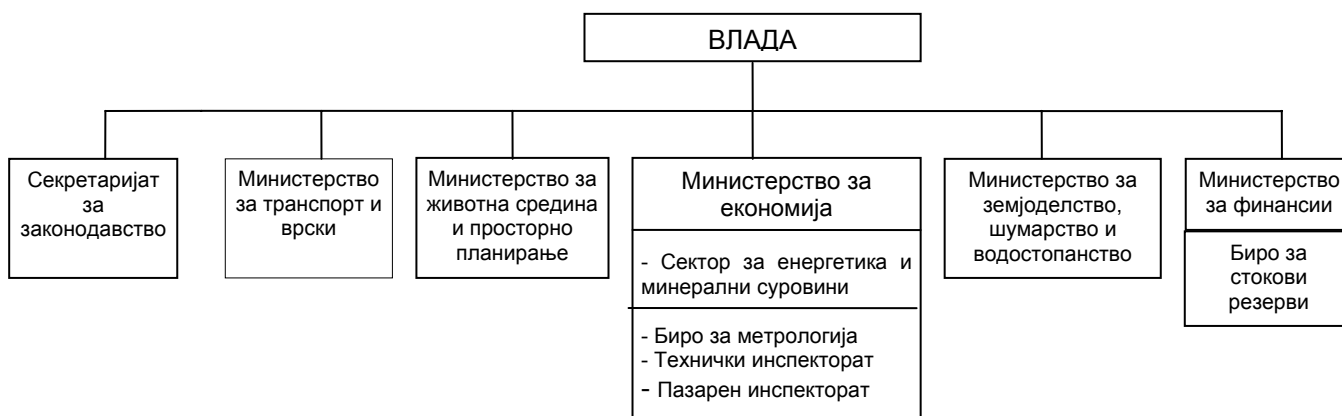
Даночниот систем на Република Македонија во однос на енергетските производи не ги фаворизира домашните извори на енергија.

Усогласувањето со даночните прописи во ЕУ нема да влијае врз енергетскиот биланс во Република Македонија.

6. Би можеле ли да доставите организациска шема за надлежните органи во областа на енергетиката (министерства, агенции, регулаторни тела итн.) и нивните клучни контакти?

	Назив	Лице	Адреса	Тел./факс	e-mail
1.	Министерство за економија	Билгал Касами државен секретар Никола Черепналковски Државен советник Виолета Кеџкаровска раководител на сектор	ул.Јуриј Гагарин бр.15 1000 Скопје	тел: +389 2 3084903 факс: +389 2 3084 472	economy@economy.gov.mk
2.	Министерство за животна средина и просторно планирање	Линдита Шаќири Атанасова Државен секретар	ул. Дрезденска бр. 52 1000 Скопје	тел : +389 02 3066 930 факс: +389 02 3066 931	info@moepp.gov.mk
3.	Министерство за финансии	Мелаим Адеми државен секретар	ул. Даме Груев бр.14	тел : +389 2 3117 288 факс : 389 02 3298 273	
4.	Министерство за	Бесир Јашари	ул.Ленинова бр.	тел: +389 2 3131 477	

	земјоделство шумарство и водостопанство	Државен секретар	2	факс: 389 02 3211 997	
5.	Министерство за транспорт и врски	Зоран Црвенковски Државен секретар	ул. Плоштад Црвена Скопска Општина бр.4	тел: +389 2 3123 292 факс: +389 2 3126 228	
6.	Секретаријат за законодавство	Елена Малинкова Секретар	ул. Вељко Влаховиќ бб	тел: +389 2 3228 203 факс: +389 2 3228 203	
7.	Македонска академија на науките и уметностите	Цветан Грозданов академик претседател	ул. Бул. Крсте Мисирков бр.2	тел: +389 2 3114 200 факс: +389 2 3115 903	makakd@manu.edu.mk
8.	Регулаторна комисија за енергетика	Славе Ивановски Претседател	ул. Димитрие Чуповски бр2 кат 4	тел : +389 2 3233 580 факс :+389 2 3233 586	erc@erc.org.mk
9.	Биро за стокови резерви	Радован Поповски Директор	ул. Орце Николов бр.71	тел : +389 2 3227 745 факс : +389 2 3298 273	birostokrez@mt.net.mk
10.	Организација на потрошувачи на Македонија	Маријана Лончар- Велкова Директор	ул. Водњанска бб	тел: +389 2 3212 440 факс: +389 2 3113 265	marlon@sonet.com.mk
11.	Стопанска Комора	Савка Димитрова В.Д. Претседател	ул. Димитрие Чуповски бр. 13	тел : +389 2 3118 088 факс : +389 2 3116 210	

НЕЗАВИСНО
РЕГУЛАТОРНО ТЕЛО

НЕЗАВИСНИ
ИНСТИТУЦИИ

Регулаторна
комисија за
енергетика

Институт за
стандардизација

Институт за
акредитација

Македонска
академија на
науките и
уметностите
(МАНУ)

Организација на
потрошувачите
на РМ
(ОПМ)

Стопанска
комора на
РМ

7. Колку се очекуваните потребни вложувања во различните енергетски подсектори до 2007 г.? Каков вид на финасирање се предвидува (државно, приватно)?

Вложувања во електроенергетскиот сектор до 2007 година				
	2005	2006	2007	(во мил.евра) Вкупно
Производство	99	134	211	444
Пренос	48	32	29	109
Дистрибуција	14	11	9	34

Вкупно	161	177	249	587
--------	-----	-----	-----	-----

Вложувања во гасоводниот сектор до 2007 година				
	2005	2006	2007	во мил.евра)
Вкупно	5	17	17	39

Вложувања во нафтоводниот сектор до 2007 година				
	2005	2006	2007	во мил.евра)
Вкупно	7	16	14	37

Вложувања во топлификациониот сектор до 2007 година				
	2005	2006	2007	во мил.евра)
Вкупно	7	7	8	22

Вложувања во геотермалниот систем				
	2005	2006	2007	во мил.евра)
Вкупно	0,2	0,0	1,8	2,0

Во електроенергетскиот сектор се планира да се инвестира во мрежата за пренос, изградба на нов капацитет за производство на електрична енергија и да се заврши ревитализацијата на хидроелектраните и ревитализацијата на еден дел од ТЕ Битола. Финансиските средства за хидроелектраните се обезбедени од заемот од Светска банка "Проектот за подобрување на Електроенергетскиот систем на Република Македонија /Power System Improvement Project", а за термоелектраната Битола од сукцесијата на долгот на Руската федерација кон Република Македонија.

Во гасоводниот сектор е предвидено да се доизгради гасоводниот прстен во Скопје, приклучувањето на ТЕ-ТО и топланата Запад во Скопје и изградбата на магистрален гасовод Клевовце-Неготино.

Во нафтоводниот сектор се планира изградба на продуктовод од рафинеријата во Скопје до Србија и Црна Гора, изградба на бензински пумпи и други инсталации.

Во топлификациониот сектор се предвидува надградба на системите во Скопје и Битола и почетни вложувања во изградбата на топлификациони системи во Кочани и Охрид.

Во геотермалниот сектор се планира реконструкција на инсталациите за користење на геотермалната вода во Дебарски бањи, Бања-Бањско, Катлановска бања и Негорска бања.

Обезбедувањето на финансиските средства во гасоводниот, нафтоводниот, топлификациониот и геотермалниот сектор се планира да биде од тековната репродукција на компаниите и заеми од финансиски институции.

Во реализација на овие проекти најголемо учество се заемите

- од ЕБОР (400 kV ДВ Штип (Република Македонија) – Червена Могила (Република Бугарија) 80% од вкупните потребни средства);
- ЕИБ (110 kV ДВ Тетово - Гостивар и 110 kV трансформаторска станица во Скопје – 90% од вкупно потребните средства); како и
- заеми на комерцијална основа од изведувачите на градежните работи и добавувачите на опремата за ХЕ Света Петка и за ревитализацијата на рудникот за лигнит Суводол.

ЕСМ и МЕПСО се инвеститори на овие проекти.

8. Какви се инвестиционите планови на среден и долг рок за различните енергетски подсектори? Каков вид на финансирање се предвидува (државно, приватно)?

Проценка на потребните вложувања до 2030 година

Вложувањето во секторот енергетика опфаќа:

- производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија;
- транспорт и дистрибуција на природен гас;
- производство, преработка и дистрибуција на нафта и нафтени деривати;
- производство, пренос и дистрибуција на топлинска енергија; и
- користење на обновлива енергија (геотермална енергија).

Проценка на потребните вложување во енергетскиот сектор до 2030 година

(во милиони евра)

	Електро енергетика	Природен гас	Нафта и деривати	Топлинска енергија	Геотермална енергија	Вкупно
2008 - 2010	729	64	4	11	2	810
2011 - 2015	1,540	32	35	13	7	1,727
2016 - 2020	870	10	10	15	1	906
2021 - 2030	910	15	10	22		957
Вкупно	4,049	221	59	61	10	4,400

Во електроенергетскиот сектор се планира ревитализација и надградба на електричната мрежа, изградба на интерконективни врски за поврзување со системите на соседните земји, ревитализација на постојните и изградба на нови извори на електрична енергија (хидроцентрали, термоелектрани и термоелектрани – топлани) и отварање на нови рудници на јаглен (лигнит).

Во гасоводниот сектор се предвидува изградба на дистрибутивна мрежа во населби во Скопје, адаптација на постојниот гасовод Скопје (Република Македонија) – фабрика за цемент (Србија и Црна Гора, Косово), изградба на дистрибутивна мрежа во Куманово, Кратово и Крива Паланка и изградба на магистрални гасоводи Петрич (Република Бугарија) – Струмица, Битола, Струга (Република Македонија) – Република Албанија – Република Италија и Тетово – Гостивар – Кичево.

Во нафтоводниот сектор се планира надградба на построенијето за десулфуризација – еколошко построение, изградба на построение за изомеризација, изградба на продуктовод од рафинеријата во Скопје до Јужна Србија и Црна Гора и изградба на бензиски пумпи.

Во топлификациониот сектор се предвидува заокружување на топлификациониот систем во Скопје, доизградување на системите во Кочани и Охрид и изградба на нови топлификациони системи во Кавадарци, Кичево и Струмица.

Во геотермалниот сектор се планира доизградување на геотермалниот систем во Кочани, при што ќе се изгради и дистрибутивна мрежа за снабдување на домаќинствата со геотермална вода, доизградување на инсталациите во Дебарски Бањи, Бања- Банско, Катлановска Бања и Негорска Бања, како и изградба на нови инсталации во Гевгелија, Штип и Кратово.

Генерално, обезбедувањето на финансиските сретства за изградба на енергетските објекти се очекува да биде од сопствени средства, кредитирање на опремата од испораателите и заеми од банкарски институции имајќи предвид дека истите ќе се градат од домашни и странски субјекти по моделот на концесија.

Со реструктурирањето и приватизацијата на енергетските системи, се очекува во натамошната изградба на нови енергетски објекти поголемо вклучување на директни приватни инвеститори (домашни и странски).

Со отварањето на пазарот на енергија се планира изградба на независни производители на енергија со обезбедени финансиски конструкции од различни извори на финансирање.

II. ПАЗАР НА ЕНЕРГИЈА

В. Прашања што се однесуваат на параграф II. А

1. Дали усогласувањето со горенаведените правила и цели може да предизвика проблеми во вашата земја? (Ве молиме да одговорите поодделно за секоја точка). Ако тоа е случај, кои од правилата се посебно тешки за задоволување и од кои причини?

Јаглеводороди

Не се очекуваат проблеми во усогласувањето по ова прашање. Производство (експлоатација) на јагленоводороди не постои во Република Македонија, освен во смисла на преработка на увозна сурова нафта. Увозот на нафта и нафтени деривати, како и големопродажба и малопродажба согласно постојниот Закон за трговија (“Службен весник на РМ” бр. 16/04) и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон можат да вршат само само претпријатија кои што ги исполнуваат пропишаните технички услови во поглед на големина и техничката опременост на складишните капацитети. како и објектите за малопродажба, но нема дискриминација во поглед на слободната конкуренција. Единствениот нафтовод (Скопје – Солун) е инвестиција во сопственост на приватна компнија и Република Македонија.

Транспарентност на цените

Согласно членот 11-е од Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, има надлежност да пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови енергија и да пропишува тарифни системи за одделни видови енергија, а исто така и да донесува одлуки за цени на одделни видови на енергија. Начинот на донесување одлуки од страна на Регулаторната комисија за енергетика е уреден со член 11-з од Законот за енергетика, според кој одлуките што ги донесува Регулаторната комисија за енергетика се објавуваат во Службен весник на Република Македонија. Исто така, во Деловникот на работа на Регулаторната комисија за енергетика е наведено дека одлуките на Регулаторната комисија за енергетика се објавуваат на веб-страната на Регулаторната комисија за енергетика. Со ова се обезбедува инфраструктура за транспарентност на релевантните податоци за одредени цени на енергијата кои се предмет на одлучување на Регулаторната комисија за енергетика.

Сектор за нафта и нафтени деривати

Согласно Методологијата за определување на цени за одделни нафтени деривати, цената на суровата нафта и нафтените деривати се пресметува за период од 14 дена притоа земајќи го во предвид движењето на суровата нафта на светскиот пазар и курсот на доларот во дадениот период.

Во согласност со надлежностите на Регулаторната комисија за енергетика дадени со Законот за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика ја донесува одлуката за цени на одделни нафтени деривати и истата ја објавува во Службен весник на Република Македонија, и веднаш ги информира средствата за јавно информирање преку известување кое се дистрибуира преку Агенцијата за информации на Република Македонија.

Сектор за природен гас

Определувањето на цената на природниот гас моментално се врши од страна на снабдувачот во Република Македонија. Во тек е постапка за пропишување и усвојување на нова Методологија за формирање на цена на природен гас од страна на Регулаторната комисија за енергетика, со што ќе се овозможи на транспарентен начин определување на цените на природниот гас.

Сектор за електрична енергија

Определувањето на цената на електричната енергија во досегашниот период се вршеше согласно Методологијата за формирање на цените на одделни видови енергија (“Службен весник на РМ” бр. 43/98 и 08/01), види 14_Анекс_07, и тарифните системи за продажба на електрична енергија. Според постојните прописи, одлуката на цена на електрична енергија ја донесуваше Управниот одбор на АД ЕСМ, а ја одобруваше Владата на Република Македонија, и истата се објавуваше во Службен весник на Република Македонија.

Со конституирањето на Регулаторната комисија за енергетика има надлежност да пропишува тарифен систем и методологија за формирање на цени на електрична енергија, како и да дава согласност на барањата за цени поднесени од електроенергетската индустрија од аспект на усогласеноста на барањето со методологијата.

Регулаторната комисија за енергетика изготви Правилник за начин и услови за регулирање на цени за електрична енергија (“Службен весник на РМ” бр. 95/04), види 14_Анекс_08, додека новиот тарифен систем за електрична енергија е во постапка за изготвување и ќе биде донесен во првиот квартал на 2005 година.

Транзит на електрична енергија и гас

Електрична енергија

Со постојниот Закон за енергетика не се точно определени надлежностите за поставување и одобрување на правилата во однос на управувањето и алокацијата на интерконкцискиот капацитет. Правилата за управување и алокација на интерконекцискиот капацитет ќе бидат утврдени со Правилникот за мрежа (Grid Code), кој треба да биде донесен од страна на МЕПСО - преносниот систем оператор, а истиот треба да биде одобрен од страна на Регулаторната комисија за енергетика. Овој Правилник ќе биде во согласност со Регулативата 1228/2003/ЕС.

Моментално извозот на електрична енергија се врши преку договори за купопродажба и билатерални договори, додека прекуграничната размена на електрична енергија се врши согласно договорот за прекугранично тргување потпишан од земјите учеснички во SETSO (Оператор на преносен систем за Југоисточна Европа).

Природен гас

Преносната инфраструктура за природен гас во Република Македонија во овој момент не овозможува транзитирање низ територијата на државата. Со новиот Закон за енергетика ќе биде регулирано транзитирањето на природниот гас, при што ќе бидат земени предвид одредбите од Директивата 2003/55/ЕС за заеднички правила за внатрешен пазар на природен гас во ЕУ.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА НА ПАЗАРОТ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА И ПРИРОДЕН ГАС

1. Отварање на пазарот:

Електрична енергија и природен гас:

Република Македонија ги потпиша Меморандумите за разбирање за Регионален енергетски пазар во Југоисточна Европа и негова интеграција во Внатрешниот енергетски пазар на европската заедница (MoU 2002, MoU 2003). Во согласност со овие Атински Меморандуми и во согласност со процесот за потпишување на Спогодбата за енергетска заедница се предвидуваат следните рокови за отварање на пазарот за електрична енергија и природен гас (Annex I, Draft Energy Community Treaty):

- од 1 Јануари 2008, сите потрошувачи освен домаќинства;
- од 1 Јануари 2015, сите потрошувачи.

Со Законот за пазар на електрична енергија, кој треба да биде донесен во првата половина на 2005 година, ќе се утврди дефиницијата за квалификувани потрошувачи на електрична енергија, прагот за добивање статус на квалификуван потрошувач (минималната годишна потрошувачка на електрична енергија) и временската рамка на намалување на овој праг.

Со новиот Закон за енергетика, квалификуваните потрошувачи на гас ќе бидат определени со слична постапка како за квалификуваните потрошувачи на електрична енергија.

2. Правно расчленување на системите за пренос и дистрибуција

Електрична енергија

Во согласност со Закон за преобразба на Електростопанство на Македонија Акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост ("Службен весник на РМ" бр. 19/04), види 14_Анекс_02, постоечкото ЕСМ, акционерско друштво во државна сопственост, ќе се подели на две одделни акционерски друштва и тоа:

- Електростопанство на Македонија (АД ЕСМ), акционерско друштво за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, во државна сопственост; и
- Оператор на електропреносниот систем на Македонија (АД МЕПСО), акционерско друштво за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост.

Сметководственото раздвојување на средствата за производство, дистрибуција и пренос на електрична енергија беше завршено кон крајот на 2003 година.

Правното раздвојување на активностите и средствата на преносниот систем оператор завршено е заклучно со 31.12.2004 година.

Независно функционирање и раководење на дистрибутивниот систем оператор се очекува да биде воспоставено во текот на 2005 година.

Природен гас

Со новиот Закон за енергетика се предвидува да се воведе сметководствено и правно раздвојување на активностите кои се однесуваат на пренос, дистрибуција и снабдување/складирање на природен гас, и притоа ќе бидат земени во предвид одредбите дадени со ЕУ Директивата 2003/55/ЕС.

3. Регулиран пристап за трети лица

Електрична енергија и природен гас

Согласно член 13 од Законот за енергетика ("Службен весник на РМ" бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), за приклучување на енергетските објекти со кои стопанисуваат правните и физичките лица на енергетските системи, се склучува договор со правните лица кои стопанисуваат со енергетските системи. Со овој договор се утврдуваат особено:

- техничките услови за приклучување на енергетските системи;
- усогласувањето на производството на енергија;
- плаќањето на испорачаната енергија; и
- условите за редовно и дополнително снабдување на оние производители кои делот од производството го користат за сопствени потреби.

Согласно член 13-а од Законот за енергетика, правните лица кои стопанисуваат со енергетските системи за пренос, транспорт и дистрибуција на енергија и енергенти должни се да вршат услуги со слободните капацитети на лицата заинтересирани за пренос, транспорт, дистрибуција и транзит на енергија и енергенти низ тие системи. Условите за вршење на овие услуги и тарифните ставови треба да се транспарентни и еднакви за сите корисници и се објавуваат во средствата за јавно информирање.

Доколку правните лица кои стопанисуваат со енергетските системи за пренос, транспорт и дистрибуција на енергија и енергенти неосновано одбијат да ги дадат услугите или вршат дискриминација по било која основа при давањето на услугите, правното лице заинтересирано

за добивање на тие услуги може да бара Регулаторната комисија да преземе мерки и активности за решавање на барањето во согласност со закон.

Со новиот Закон за енергетика попрецизно ќе се утврди регулираниот пристап за трети лица до мрежите за пренос и дистрибуција соодветно на електрична енергија и природен гас, на недискриминаторен и транспарентен начин. Со ваквиот пристап, независните производители, трговците како и квалификуваните потрошувачи на електрична енергија и квалификуваните потрошувачи на природен гас ќе имаат право на пристап до системот врз основа на објавени цени за користење на мрежите за пренос и дистрибуција, кои претходно се одобрени од страна на Регулаторната комисија за енергетика. Пристапот до капацитетите на складирање, количината на гасот во гасоводот и помошните услуги, кои можат да бидат регулирани или за нив да се преговара, ќе бидат уредени со новиот Закон за енергетика.

4. Регулаторно тело

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија е независен правен субјект основан со Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика ("Службен весник на РМ" бр. 94/02 и 38/03) со цел да обезбеди сигурно и континуирано снабдување на потрошувачите на Република Македонија со енергија, заштита на животната средина и природата, унапредување и заштита на конкурентен пазар на енергија врз начелата на објективност, транспарентност и недискриминаторност.

Членовите на Регулаторната комисија за енергетика се именувани на 23.07.2003 година, од страна на Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија. Регулаторната комисија за енергетика практично започна со работа на 01.01.2004 година.

Регулаторната комисија за енергетика е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките, а за својата работа најмалку еднаш годишно ја известува Владата на Република Македонија и Собранието на Република Македонија.

Регулаторната комисија работите од својот делокруг ги извршува на јавни седници, освен во случаи кога се изнесуваат доверливи информации и деловни тајни, за што одлука донесува Претседателот на Регулаторната комисија. Седниците на Регулаторната комисија ги свикува и со нив раководи Претседателот на Регулаторната комисија. Регулаторната комисија донесува одлуки со мнозинство на гласови од вкупниот број на членови и одлуките се објавуваат во Службен весник на Република Македонија.

Против поединечни акти на Регулаторната комисија може да се поднесе жалба до Комисијата за решавање жалби во областа на енергетиката. Жалбата не го одлага извршувањето на одлуката на Регулаторната комисија. Стручно-административните работи на комисијата за жалби ги врши стручната служба при Министерството надлежно за работите на енергетиката.

Во согласност со член 11-е од Законот за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, ги врши следните задачи:

- се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија;
- се грижи за унапредување на конкурентен пазар на енергија;
- пропишува услови за снабдување со одделни видови енергија;
- пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови на енергија;
- пропишува тарифни системи за одделни видови енергија;
- донесува одлуки за цени на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи;
- ги издава, менува, одзема и го следи извршувањето на лиценците за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката;
- пропишува правила за приклучување на енергетските мрежи;
- се грижи за унапредување на заштитата на правата на корисниците на енергијата;
- покренува иницијатива за донесување на закони и други прописи од областа на енергетиката;
- учествува во разрешување на спорови и предлага мерки во врска со истите;

- доставува предгол до надлежните органи за превземање мерки во согласност со нивната надлежност и во постапка пропишана со закон кон субјектите кои дејноста ја вршат спротивно со Законот за енергетика;
- донесува деловник и други акти на Регулаторната комисија; и
- врши други работи утврдени со закон.

Работењето на Регулаторната комисија се финансира од сопствени извори на средства обезбедени преку наплати на надомест од вкупниот приход на друштвата што вршат енергетска дејност и од наплатата за издадените лиценци.

Регулаторната комисија најдоцна до 1 октомври од тековната година до Собранието на Република Македонија поднесува предлог на финансиски план на Регулаторната комисија за наредната година за усвојување, во кој се содржани сите приходи и трошоци на Регулаторната комисија, вклучувајќи ги и платите на членовите на Регулаторната комисија и на вработените, како и надоместокот на членовите на комисијата за жалби и нивните заменици.

Во рамките на предлогот на финансискиот план, а врз основа на планираните приходи за тековната година на друштвата кои вршат енергетска дејност, Регулаторната комисија го утврдува надоместокот за наредната година преку определување на ист процент на зафаќање од остварениот вкупен приход на друштвата, на кој дава согласност Собранието на Република Македонија и кој не може да изнесува повеќе од 0,1% од вкупниот приход на друштвата. Надоместокот согласно утврдениот процент и остварениот приход во претходната година. Друштвото кое врши енергетска дејност го уплатува на сметка на Регулаторната комисија во два подеднакви дела и тоа првиот дел најдоцна до 30 април, а вториот дел најдоцна до 30 септември во тековната година. Неискористените средства на Регулаторната комисија од претходната година се пренесуваат за користење на наредната година и соодветно на тоа се намалува надоместокот.

По истекот на првата година од работењето на Регулаторната комисија, Претседателот на Регулаторната комисија, најдоцна до 31 март од наредната година, до Владата на Република Македонија и до Собранието на Република Македонија доставува Годишен извештај за работата на Регулаторната комисија во претходната година, во кој е содржано материјално-финансиското работење на Регулаторната комисија. Годишниот извештај за работата на Регулаторната комисија се доставува и до Министерството надлежно за работите на енергетиката и се објавува во едно од јавните гласила.

Зајакнати одредби за јавната служба

а) Обврска за универзална услуга за електрична енергија

Со членот 4 од постојниот Законот за енергетика дејностите производство, пренесување и дистрибуција на електрична енергија, производство, транспорт и дистрибуција на природен гас и производство, пренесување и дистрибуција на топлинска и геотермална енергија освен за сопствени потреби, како незаменлив услов за живот и работа на граѓаните и претпријатијата, се прогласени за енергетски дејности од јавен интерес.

Согласно член 14 од овој закон правните или физичките лица кои вршат енергетски дејност од јавен интерес се должни дејноста да ја вршат континуирано и квалитетно, а во член 26 е утврдено дека производителите и испорачателите на енергија се должни корисниците да ги снабдат со енергија во согласност со енергетскиот биланс, договорот за снабдување и условите за снабдување со соодветниот вид на енергија. Притоа, Законот за енергетика со член 28 утврдил дека испорачателите на енергија, енергијата ја испорачуваат, а корисниците на енергија ја користат, ако енергетските објекти, уреди, инсталации ги исполнуваат пропишаните стандарди, технички нормативни и норми на квалитет за соодветниот вид на енергија со кои се обезбедува непречена испорака и користење на енергијата во договореното количество, моќност, квалитет и континуитет и безбедност на луѓето и имотот.

Со член 41 од Законот за енергетика е утврдено дека секое правно и физичко лице и граѓанин кој се приклучува на енергетскиот систем е должно да прибави енергетска согласност од операторот на енергетскиот систем кон кој се приклучува. Енергетска согласност е должен да прибави и корисник на енергија кој ја зголемува потрошувачката на енергија и ангажираната моќност утврдена во постоечката енергетската согласност. Притоа, снабдувачот на корисникот

со енергија е должен во рок од 15 дена од поднесување на барањето за енергетска согласност, да издаде решение за енергетска согласност согласно со техничките, енергетските и економските услови и да го приклучи корисникот на енергија на енергетскиот систем ако се исполнети условите од енергетската согласност и договорот за снабдување.

Со Законот за пазар за електрична енергија, кој треба да биде донесен во првата половина на 2005 година и новиот Закон за енергетика, кој треба да биде донесен во текот на 2005 година, ќе се обезбеди сигурно снабдување со електрична енергија за потрошувачите при транспарентна и разумна цена. Обврската за универзална услуга за електрична енергија ќе биде јасно дефинирана, транспарентна и недискриминаторна со новиот Закон за енергетика, со што ќе биде наметната обврска за снабдување на сите тарифни потрошувачи со електрична енергија, а исто така оваа обврска ќе биде дел од лиценцата на снабдувачот на електрична енергија. Преносниот и дистрибутивниот систем оператор ќе обезбедат приклучување на сите потрошувачи кои ги задоволуваат соодветните технички барања и ќе обезбедат сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со електрична енергија, при што ќе бидат утврдени соодветни стандарди за квалитет на услуга.

б) подобра заштита на правата на потрошувачите

Покрај со обврските утврдени во Законот за енергетика, вршителите на електроенергетската дејност имаат обврски утврдени и со Законот за заштита на потрошувачите ("Службен весник на РМ" бр. 38/04). Притоа, согласно овој закон електричната енергија која му е испорачана на потрошувачот треба да биде пресметана според потрошувачката во одреден временски период, со примена на тарифниот систем за продажба на електрична енергија. Во законот е содржана обврска за снабдувачот претходно да го извести потрошувачот за сите услови на договорот за снабдување со електрична енергија. Исто така, снабдувачот има обврска во сметката да ги наведе деталите што се однесуваат на квалитетот и количината на електричната енергија што им се доставува. Снабдувачот треба да обезбеди недискриминаторност во приклучувањето на мрежата на сите потрошувачи.

Државните органи кои се надлежни за заштита на потрошувачите се следни:

- Совет за заштита на потрошувачите, како советодавно тело на Владата;
- Регулаторна комисија за енергетика;
- Министерство за економија;
- Народен правобранител;
- Државен пазарен инспекторат; и
- Државен технички инспекторат.

Исто така знајчајна улога во заштитата на потрошувачите имаат и други невладини организации и здруженија, како што е Организацијата за заштита на потрошувачите.

Согласно член 11-е од Законот за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика се грижи за унапредување на заштитата на правата на корисниците на енергијата, која за оваа цел соработува со горенаведените институции и здруженија, и има механизми со кои ги гарантира правата и интересите на потрошувачите на следните начини:

- со издавање на лиценци на енергетските компании, Регулаторната комисија наметнува дополнителни обврски за јавни услуги на енергетските компании со што се обезбедува сите домаќинства да бидат доверливо снабдени со електрична енергија, вклучувајќи ги и оние во оддалечените и/или изолирани региони;
- со одобрување на цени за снабдување со електрична енергија за регулираните групи на потрошувачи; и
- обезбедување на гаранциска форма во лиценцата дека правата и интересите на потрошувачите се заштитени.

Согласно постојниот Закон за енергетика конкретната заштита на потрошувачите е уредена со членовите 30, 31, 34, 35 и 36 од Законот за енергетика, при што:

- во услови на привремен прекин на испораката на енергија од енергетскиот систем (вршење на планирани прегледи, испитувања и контролни мерења, ремонти и реконструкции и проширувања на објектите, уредите и инсталациите) испорачателот на

енергија должен е тоа да го врши во време кога најмалку им нанесе штета на корисниците, писмено да ги извести корисниците за денот и часот на привремениот прекин и е должен категоријата домаќинства и други помали корисници на енергија да ги извести преку средствата за јавно информирање, најмалку три дена пред прекилот;

- во услови на привремен прекин на испораката на енергија од енергетскиот систем (непланирани прегледи, ремонти, испитувања, контролни мерења и одржување на објектите, уредите и инсталациите) времето и должината на траењето на прекилот ги утврдуваат испорачателот и корисникот на енергијата, при што испорачателот на енергијата е должен категоријата домаќинства и другите помали корисници на енергија да ги извести преку средствата за јавно информирање, најмалку 24 часа пред прекилот;
- испорачателот е должен на корисникот на енергија, на кој му била прекината испораката на енергија, повторно да го приклучи на мрежата кога ќе констатира дека се отстранети причините поради кои е прекината испораката на енергија. Трошоците за повторното приклучување на мрежата ги поднесува корисникот на енергија;
- корисникот на енергија кој смета дека му е неосновано прекината испораката на енергија може да бара од надлежниот инспекциски орган да ја утврди фактичката состојба поради која испорачателот ја прекинал испораката. Ако надлежниот инспекциски орган утврди дека испораката на енергија неосновано е прекината, ќе му нареди на испорачателот на енергија веднаш на свој трошок да ги приклучи објектите, постројките и инсталациите на корисникот на својата мрежа и корисникот на енергија има право да бара надомест на штета; и
- во случај на виша сила (поплави, земјотреси, лизгања на терени, пожари, силни ветрови, прекумерни наслаги на мраз на проводниците и столбовите, атмосферски празнења) и други околности (дефекти на уредите и постројките до кои не е дојдено по вина на испорачателот, односно корисникот на енергија) испорачателот на енергија може да ја ограничи, односно прекине испораката на енергија од енергетскиот систем и за настанатиот прекин е должен да ги извести корисниците за времетраењето за отстранувањето на прекилот.

в) Заштита на социјално осетливите групи на потрошувачи

Во тек е подготовка на студија, финансирана од ЕБОР, за заштита на социјално осетливите групи на потрошувачи. Притоа, можно е да се применат повеќе познати механизми за заштита на осетливите групи, како што се системот на социјална помош, воведување на блок тарифи во рамките на една класа на потрошувачи (intra-class block tariffs) и методите на енергетската ефикасност.

г) објавување на мешавината од гориво за производство на електрична енергија

Во постојната пракса, ЕСМ како единствено претпријатие за производство на електрична енергија, ја објавува комбинацијата на примарните горива кои ги користи за производство на електричната енергија и тоа во годишниот извештај кој е јавен документ, како и на својата веб-страница.

д) постојано задоволување на критериумите за нивото на услугата

Квалитетот на услуга согласно лиценцата, Регулаторната комисија за енергетика го регулира преку три величини:

- Постојаност на услугата: постојаноста на текот на електричната енергија/гас/топлинска енергија до потрошувачот. Овој аспект генерално се мери со фреквенцијата и времетраењето на прекилот на услугата. Прекините на услугата се помалку зачестени во индустријата за гас отколку за електрична енергија, првенствено поради различната природа на гасната инфраструктура и фактот дека гасната мрежа е подземна и е помалку изложена на надворешни влијанија. Постојаноста на услугите всушност претставува одговорност на дистрибутивната функција, но исто така се препишува и на другите функции;
- Квалитет на продуктот: се однесува на квалитетот на спроведената енергија. Оваа величина на квалитет на услуга може да се мери со осцилирање на напонот и фреквенцијата на електричната енергија, составот на гориво кај гасот (кој може да

влијае на неговата калорична вредност и работењето на горилникот) и притисокот, и составот на горивото кај нафтените деривати. За топлинска енергија мерките вклучуваат испорачана температура на водата и квалитет. Стандардите кои се однесуваат на квалитетот на продуктот се многу тешки за мерење и тоа е причината поради која компаниите често сметаат на потрошувачите да ги известуваат проблемите; и

- Услуги за потрошувачите: се однесува на квалитетот на поврзаност помеѓу потрошувачите и компанијата. Оваа величина може да се мери на неколку начини; како на пример преку брзината на одговарање на телефонски повикувања и одговарање на пишаните барања/поплаки, и временските ограничувања на испорака на услугата (вклучувајќи го придржувањето кон состаноците). Услугите за потрошувачите се одговорност и на снабдувачите и на дистрибутивните компании.

Регулаторната комисија за енергетика ќе превземе механизми за регулирање на квалитетот на услугите како на пример:

- Споредбени публикации за изведба на квалитетот помеѓу компаниите, или споредување на конкуренцијата за стимулирање на конкурентното однесување. Споредувањето на конкуренцијата бара јасни и детални правила за методите за мерење и податоците;
- Вкупни и гарантирани стандарди за извршување; и
- Други санкции како пишани предупредувања, измена на лиценцата или одземање на лиценцата.

Мерките за извршување кои ја претставуваат секоја величина на квалитет: постојаност на услугата, квалитет на продуктот и услуги за потрошувачот му даваат на Регулаторната комисија за енергетика доволно информации за проценка дали компанијата работи правилно. Овие мерки за извршување ќе се поднесуваат до Регулаторната комисија за енергетика врз регуларна основа. Ако и кога Регулаторната комисија за енергетика има индикации дека постои прашање дека претпријатието не одговара и не работи правилно, тогаш ќе превземе соодветни мерки. Регулаторната комисија за енергетика може да бара друга информација како дел од спроведената истрага за недостаток на доволна услуга, но оваа дополнителна информација се спроведува на регуларна основа. Параметрите кои мора се одредат за регуларно известување вклучуваат: зачестеност на известување, периодичност на известување, формат на известување и детали на извештај.

Регулаторната комисија за енергетика ќе донесе стандарди за извршување на услугите, кои треба да ги исполнуваат носителите на лиценците, и исто така со добивањето на секоја лиценца, носителите на лиценците ќе добијат и Прирачник за известување, во кој ќе бидат дадени сите потребни информации за тоа што треба и кога треба носителите на лиценците да известуваат и дали се придржуваат кон барањата дадени со лиценците. Регулаторната комисија за енергетика по однос на ова прашање соработува и другите државни надлежни тела, како што е на пример. Техничкиот инспекторат.

г) надзор врз безбедноста на прашањата од областа на снабдувањето

Согласно Законот за енергетика Регулаторната комисија за енергетика се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија. Регулаторната комисија за енергетика ќе постави клучни показатели на извршување (КПИ) со кои ќе се и врши надзор врз безбедноста на прашањата од областа на снабдувањето, со земање во предвид на меѓународните стандарди SAIDI, SAIFI, CAIDI, односно: максимален прифатлив број и времетраење на прекините во снабдувањето, постојаност на фреквенцијата и напонот кои мора да се одржуваат, временскиот период во кој повторно ќе се изврши испорака по настанатите прекини во снабдувањето, минимален рок на известување во случај на планирани прекини во снабдувањето, минимален рок на известување за планирани отчитувања на броилата, максимален временски период во кој компанијата мора да одговори на поднесената жалба од страна на потрошувачот.

Со донесувањето на енергетски подзаконски акти ќе биде подетално определено ова прашање.

2. Каква е вашата политика, кои се вашите планови за размената на електрична енергија, гас или нафта, и за поврзување на мрежите со соседните земји и/или региони? Кои проекти се спроведуваат во врска со поврзаните страни со електрична енергија и гас? Кој ги финансира и какви договори постојат во поглед на пристапот до тие мрежи?

Електрична енергија

Покрај Атинските меморандуми кои ги потпиша во 2002 и 2003 година, Република Македонија е во преговори и има намера да ја потпише Спогодбата за Енергетска Заедница, со што ќе се овозможи воспоставување на регионален енергетски пазар.

Покрај оваа правна рамка, Република Македонија е во процес на зајакнување на веќе постојните интерконективни коридори на правецот север – југ (Србија и Црна Гора и Грција) и тоа преку:

- надградба на постојната врска 150 kV на 400 kV-но ниво помеѓу Битола (Република Македонија) и Флорина (Република Грција). Вредноста на проектот на македонска страна е 4.5 милиони €. Овој проект беше доставен во март 2003 година до Владата на Република Грција за финансирање од програмата “Грчки план за економска обнова на Балканот”. Со оглед на неизвесноста во отпочнување на реализација на програмата, се разгледува можноста овој проект да биде финансиран од сопствени или други комерцијални извори;
- изградба на нов 400 kV далекувод помеѓу Скопје (РМ) и Ниш (СиЦГ). Овој далекувод е со вкупна должина од околу 200 км и проценета инвестиција од околу 42 милиони €. Во тек е подготовка на фисибилити студија, И овој проект беше доставен во март 2003 година до Владата на Република Грција за финансирање од програмата “Грчки план за економска обнова на Балканот”.

и воспоставување на нови интерконективни коридори исток – запад, и тоа преку:

- изградба на нов 400 kV далекувод помеѓу Штип (Република Македонија) и Червена Могила (Република Бугарија). Овој проект со вкупна вредност од околу 50 милиони € е во фаза на реализација и се очекува да биде во погон до крајот на 2006 година. ЕБРД обезбедува околу 40 милиони € како кредит на ЕСМ. ЕСМ и НЕК (Република Бугарија) ги покриваат од сопствени извори останатите 10 милиони €. Во текот на изградбата НЕК ќе го отплати на ЕСМ својот дел од проектот. Целиот аранжман е покриен со пакет на договори;
- Постои иницијатива и досега се разгледувани две опции за поврзување на Република Македонија и Република Албанија на 400 kV (посебно во рамки на СЕЦИ) и тоа Скопје – Тирана и Битола – Зембјак. Дополнителните истражувања ќе треба да покажат дали е потребно и која опција би се реализирала. Постои прелиминарна заинтересираност на ЕБОР и СБ за финансирање на поврзувањето со Албанија. Врската Битола – Зембјак би имала исклучителна вредност доколку стане реалност поврзувањето помеѓу Албанија и Италија со кабел под Јадранското море. Во тој случај би се обезбедил значаен коридор за транспорт на електрична енергија од исток (Украина и Турција) преку Романија, Бугарија, Македонија и Албанија према Италија.

Со реализација на дел или сите горенаведени проекти Македонија ќе биде поврзана со сите соседи поединечно, ќе има транспортен капацитет за размена далеку поголем од внатрешните потреби, така да како мал систем во централниот дел на регионот, ќе придонесе за зголемување на регионалните токови на енергија и ќе создаде можности за воспоставување на нови транзитни коридори за транспорт на електрична енергија во регионот и со поширокото опкружување.

Природен гас

Во моментот Македонија е поврзана со еден транспортен гасовод, со капацитет од 800 мил. m³/годишно, од гасоводната мрежа во Бугарија до Скопје. Покрај тоа, во рамки на стратегијата за проширување и поврзувањето на гасоводната мрежа со мрежите на соседните земји се разгледуваат неколку потенцијални варијанти како:

- Изградба на регионален гасоводен систем од Бугарија, преку Македонија и Албанија према Италија, со капацитет од 8 милијарди m^3 /годишно;
- Изградба на магистралниот гасовод од Република Турција низ Република Македонија на север до Австрија;
- Ревитализација на локален магистрален гасовод за поврзување со Косово (Србија и Црна Гора).

Реализацијата на потенцијалните проекти за изградба на регионални гасоводи е поврзана со резултатите од повеќето студии кои се во тек и посебно од студијата на Светска Банка, како и од интересот и потребите кои ќе ги наметне пазарот на гас во регионот и во Европа.

Нафта

Доминантен преработувачки капацитет во нафтената индустрија во Македонија е рафинеријата ОКТА чии основни активности се: рафинирање на сурова нафта и производство на нафтени деривати, хемиски и петрохемиски продукти, трговија и дистрибуција на нафтени деривати.

По изградбата на нафтоводот Солун-Скопје, кога се создадени сите предуслови за поголемо искористување на инсталираниот капацитет за преработка на сурова нафта во единствената рафинерија во Македонија, ОКТА, се создадоа можности за побрз развој и унапредување на продажбата и дистрибуцијата на нафтени деривати за потребите на пазарите во Србија и Црна Гора, поточно во Косово и Јужна Србија.

Од 2002 година започнати се подготвителните активности за изградба на продуктовод од ОКТА кон Косово, кој ќе обезбеди брз, ефтин и сигурен пренос на потребните видови и количини нафтени деривати за потребите на овој пазар. Продуктоводот према Косово ќе овозможи проток на $65 m^3/h$ нафтени деривати.

Покрај тоа, Република Македонија е вклучена во процес на подготовка и потенцијална реализација на проект за изградба на регионален нафтовод во коридорот 8 (исток – запад) од Бургас (Бугарија), преку територијата на Македонија до Влоре на јадранскиот брег во Албанија.

3. Какви чекори имате преземено за исполнување на обврските преземени со рамката од Атинскиот меморандум за разбирање за регионалниот енергетски пазар во Југоисточна Европа од 2003 г. и за подготовка за остварување на интегрираниот регионален енергетски пазар?

Обврските преземени со Атинскиот меморандум за разбирање од 2003 година претпоставуваат реформи на енергетските сектори стопанисување со електрична енергија и природен гас и се однесуваат главно на потребата од имплементација на Директивите 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС и Регулативата 1228/2003/ЕС од 26 јуни 2003 година, за слободна трговија на енергенси кои се пренесуваат преку мрежи, како и на потребата од имплементација на директивите во директна врска со влијанието на енергетиката врз животната средина, како Директивата 85/337/ЕЕС за влијанието на енергетските објекти врз животната средина, Директивата 1999/32/ЕС за содржината на сулфур во одделни течни горива кои се користат за согорување во електраните и Директивата 2001/80/ЕС за големите постројки со внатрешно согорување (Large combustion plants).

Реформите и мерките, кои произлегуваат од барањата на Атинските меморандуми за разбирање, можат условно да се поделат на следниве категории: институционални, законски и мерки потребни за комерцијализација на претпријатијата за стопанисување со електрична енергија и природен гас. Реформите се преземаат по сите наведени точки и тие се комплетирани или се во фаза на спроведување, со посебен интензитет во областа на стопанисувањето со електричната енергија и заштитата на животната околина.

Клучни елементи на Атинскиот меморандум за разбирање за регионален пазар на електрична енергија во Југоисточна Европа

Национални институции

1. Креирање на независни институции за стратегија, регулатива и оперативно водење на системот

- Државна управа за енергетика (National energy authority)

Улогата на државна управа за енергетика ја има Министерството за економија, кое меѓу другото е надлежно и за работите од областа на енергетиката. Во рамките на Министерството е формиран Сектор за енергетика и минерални сировини кое е задолжено за подготовка на стратешкото планирање и политика на енергетскиот сектор, вклучувајќи ја сигурноста на снабдувањето со енергија, обновливите извори и енергетската ефикасност.

Врз основа на согледувањата дека постои потреба од зголемување на капацитетот на Секторот за енергетика и минерални сировини, се планира воспоставување на Агенција за енергетика, која ќе обезбеди поддршка на Владата на Република Македонија, Министерството за економија и во одредена мерка на Регулаторната комисија за енергетика и на енергетската индустрија, посебно од аспект на развивањето на обновливите извори на енергија и енергетската ефикасност.

- Регулаторна комисија за енергетика (PKE)

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија е независен правен субјект основан со Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 94/02 и 38/03) со цел да обезбеди сигурно и континуирано снабдување на потрошувачите на Република Македонија со енергија, заштита на животната средина и природата, унапредување и заштита на конкурентен пазар на енергија врз начелата на објективност, транспарентност и недискриминаторност.

Членовите на Регулаторната комисија за енергетика се именувани на 23.07.2003 година, од страна на Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија. Регулаторната комисија за енергетика практично започна со работа на 01.01.2004 година.

Регулаторната комисија за енергетика е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките, а за својата работа најмалку еднаш годишно ја известува Владата на Република Македонија и Собранието на Република Македонија.

Регулаторната комисија работите од својот делокруг ги извршува на јавни седници, освен во случаи кога се изнесуваат доверливи информации и деловни тајни, за што одлука донесува Претседателот на Регулаторната комисија. Седниците на Регулаторната комисија ги свикува и со нив раководи Претседателот на Регулаторната комисија. Регулаторната комисија донесува одлуки со мнозинство на гласови од вкупниот број на членови и одлуките се објавуваат во “Службен весник на Република Македонија”.

Против поединечни акти на Регулаторната комисија може да се поднесе жалба до Комисијата за решавање жалби во областа на енергетиката. Жалбата не го одлага извршувањето на одлуката на Регулаторната комисија. Стручно-административните работи на комисијата за жалби ги врши стручната служба при Министерството надлежно за работите на енергетиката.

Во согласност со член 11-е од Законот за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, ги врши следните задачи:

- се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија;

- се грижи за унапредување на конкурентен пазар на енергија;
- пропишува услови за снабдување со одделни видови енергија;
- пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови на енергија;
- пропишува тарифни системи за одделни видови енергија;
- донесува одлуки за цени на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи;
- ги издава, менува, одзема и го следи извршувањето на лиценците за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката;
- пропишува правила за приклучување на енергетските мрежи;
- се грижи за унапредување на заштитата на правата на корисниците на енергијата;
- покренува иницијатива за донесување на закони и други прописи од областа на енергетиката;
- учествува во разрешување на спорови и предлага мерки во врска со истите;
- доставува предлог до надлежните органи за превземање мерки во согласност со нивната надлежност и во постапка пропишана со закон кон субјектите кои дејноста ја вршат спротивно со Законот за енергетика;
- донесува деловник и други акти на Регулаторната комисија; и
- врши други работи утврдени со закон.

Работењето на Регулаторната комисија се финансира од сопствени извори на средства обезбедени преку наплати на надомест од вкупниот приход на друштвата што вршат енергетска дејност и од наплатата за издадените лиценци.

Регулаторната комисија најдоцна до 1 октомври од тековната година до Собранието на Република Македонија поднесува предлог на финансиски план на Регулаторната комисија за наредната година за усвојување, во кој се содржани сите приходи и трошоци на Регулаторната комисија, вклучувајќи ги и платите на членовите на Регулаторната комисија и на вработените, како и надоместокот на членовите на комисијата за жалби и нивните заменици.

Во рамките на предлогот на финасискиот план, а врз основа на планираните приходи за тековната година на друштвата кои вршат енергетска дејност, Регулаторната комисија го утврдува надоместокот за наредната година преку определување на ист процент на зафаќање од остварениот вкупен приход на друштвата, на кој дава согласност Собранието на Република Македонија и кој не може да изнесува повеќе од 0,1% од вкупниот приход на друштвата. Надоместокот е согласно утврдениот процент и остварениот приход во претходната година. Друштвото кое врши енергетска дејност го уплатува на сметка на Регулаторната комисија во два подеднакви дела и тоа првиот дел најдоцна до 30 април, а вториот дел најдоцна до 30 септември во тековната година. Неискористените средства на Регулаторната комисија од претходната година се пренесуваат за користење на наредната година и соодветно на тоа се намалува надоместокот.

По истекот на првата година од работењето на Регулаторната комисија, Претседателот на Регулаторната комисија, најдоцна до 31 март од наредната година, до Владата на Република Македонија и до Собранието на Република Македонија доставува Годишен извештај за работата на Регулаторната комисија во претходната година, во кој е содржано материјално-финансиското работење на Регулаторната комисија. Годишниот извештај за работата на Регулаторната комисија се доставува до Министерството надлежно за работите на енергетиката и се објавува во едно од јавните гласила.

– Оператор на преносниот систем (Transmission system operator)

Во согласност со Законот за преобразба на Електростопанство на Македонија, АД, (“Службен весник на РМ” бр. 19/04), види 14_Анекс 02, постоечкото вертикално интегрирано претпријатие ќе се подели на две акционерски друштва и тоа:

- Електростопанство на Македонија (АД ЕСМ), акционерско друштво за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, во државна сопственост и
- Оператор на електропреносниот систем на Македонија (АД МЕПСО), акционерско друштво за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост.

Законската процедура за регистрација на двете нови акционерски друштва, која се одвива во согласност со Законот за трговски друштва (“Службен весник на РМ” бр. 28/04), стапен на сила од 1.05.2004 година и Одлуката на Владата на Република Македонија

за поделба на АД Електростопанство на Македонија во државна сопственост, Скопје, со раздвојување со основање, од 27.09.2004 година, заврши до крајот на 2004 година. Македонскиот електропреносен систем оператор (МЕПСО) почна да функционира од 01.01.2005 година.

МЕПСО е сопственик на средствата за пренос на електричната енергија и ќе врши одржување, развојно планирање (expansion planning) и изградба на преносниот систем, оперативно водење на електроенергетскиот систем, како и организација и водење на пазарот на електрична енергија и помошни услуги (ancillary services).

- Оператор на пазарот на електрична енергија (Market operator)

Операторот на пазарот, кој ќе има функција да го организира пазарот на големо со електрична енергија, ќе се основа како посебна организациска единица во рамките на АД МЕПСО.

Во зависност од потребите и барањата на развојот на електрична енергија во Република Македонија, Операторот на пазарот во иднина би можел да се одвои од АД МЕПСО.

2. Креирање на независни оператори на поголемите дистрибутивни системи

Според планот за реструктурирање на АД Електростопанство на Македонија, веднаш по завршувањето на првата фаза од реструктурирањето, дефинирана со формирањето на Операторот на преносниот систем, МЕПСО АД и новото претпријатие за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, ЕСМ АД, отпочна втората фаза на реструктурирањето која се однесува на законско раздвојување на производството и дистрибуцијата. Притоа, ќе се донесе одлука по прашањето дали ќе се основа една дистрибутивна компанија на територијата на целата држава или повеќе, како и за воспоставување на независен Оператор на дистрибутивниот систем. Процедурата ќе се одвива во текот на 2005 година.

Национален пазар на електрична енергија

1. Елиминирање на субвенциите и прелевањето на средствата и развивање на транспарентни преносни и дистрибутивни тарифи

Сметководственото раздвојување на средствата и дејностите за производство, дистрибуција и пренос на електрична енергија беше завршено кон крајот на 2003 година. Со тоа се створени услови за изработка на транспарентни преносни и дистрибутивни тарифи и спречување на прелевањето на средствата помеѓу одделните дејности.

Пропишувањето на тарифите е во надлежност на Регулаторната комисија за енергетика. Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија изготви Правилник за начин и услови за регулирање на цени за електрична енергија (“Службен весник на РМ” бр. 95/04), додека новиот тарифен систем за електрична енергија е во постапка за изготвување и ќе биде донесен во првиот квартал на 2005 година. За таа цел, изработени се две студии, едната финансирана од страна на USAID и изработена од консултантската куќа NERA, во текот на 2003/2004 година и друга финансирана од ЕУ, преку проектот CARDS Развој на Регулаторната

комисија за енергетика во Македонија, имплементиран од IKRP Rokas & Partners, завршена во август 2004 година. USAID, исто така, финансираше и обука за вработените од Регулаторната комисија за енергетика за пресметка на тарифите за електрична енергија, спроведена од страна на консултантската куќа Pierce Atwood во октомври и ноември 2004 година.

Врз основа на анализите и искуствата усвоена е Тарифна методологија за пресметка на приходот на електроенергетските компании врз основа на комбинација на методите ограничена цена и ограничен приход. Потоа, примена на методата на поштенска марка за наплата на преносната тарифа, или примена на единствена тарифа за пренос на територијата на целата држава.

2. Усвојување на национален акционен план

Министерството за економија усвои национален акционен план за формирање на пазар на електрична енергија на седницата на Комисијата за преобразба на ЕСМ, одржана на 10.12.2003 година.

Делот од националниот план кој се однесува на смалувањето на загубите во преносната и дистрибутивната мрежа и подобрувањето на наплатата е изработен и се спроведува во рамките на Електростопанство на Македонија, АД.

Во текот на 2005 година ќе започнат активности за приватизација на делови од ЕСМ АД. За спроведување на транспарентен процес на приватизација Владата на Република Македонија го има ангажирано консултантот Мејнел Банк Конзорциум од Австрија. Истовремено, Владата на Република Македонија потпиша договор за предприватизационо вложување во малцински пакет акции во висина од 45 милиони евра со Европската банка за обнова и развој. Реализирањето на договорот е сврзано со исполнување на низа одредници кои се однесуваат на бараните реформски зафати од страна на Атинскиот меморандум за разбирање и европските директиви, како и потребните чекори за транспарентна приватизација по пат на јавен конкурс, сето тоа во период од две години.

3. Усвојување на нормите и стандардите на UCTE

Во електроенергетскиот систем на Македонија се применуваат во целост нормите и стандардите на UCTE.

Самата реконекција на системот со првата синхрона зона на UCTE беше успешно изведена на 10.09.2004 година.

4. Раздвојување на сметките на одделните делови од системот (производство, пренос и дистрибуција), усвојување на меѓународните стандарди за сметководство (IAS), независна годишна ревизија за секој дел посебно и мерки за сузбивање на корупцијата

Одвојувањето на сметките на производството, дистрибуцијата и преносот на електрична енергија беше завршено кон крајот на 2003 година.

Меѓународните стандарди за сметководство започнаа да се применуваат од 01.01.2005 година и за тоа се направени сите неопходни подготовки во рамките на Електростопанство на Македонија, АД.. Во борбата за сузбивање на корупцијата и финансискиот криминал донесени се Закон за спречување на корупцијата (“Службен весник на РМ” бр. 28/02 и 46/04) и Закон за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело (“Службен весник на РМ” бр. 46/04). Основана е и функционира Државна комисија за спречување на корупција, потоа, Финансиска полиција, Агенција за спречување на перење на пари, а се применуваат и други мерки за сузбивање на корупцијата од страна на претпријатието кое стопанисува со електрична енергија.

5. Развивање на лиценци за извршување на дејноста

Врз основа на резултатите од проектот CARDS Развој на Регулаторната комисија за енергетика во Република Македонија, имплементиран од IKRP Rokas & Partners, Регулаторната комисија за енергетика развива секундарна легислатива за лиценци.

Легислативата вклучува Правилник за услови, начин и постапка за издавање, изменување и одземање на лиценци за вршење на енергетски дејности. Исто така, таа развива и модели на лиценци за одделните енергетски дејности, меѓу кои и електричната енергија и природниот гас, кои се однесуваат на овластување и работење на енергетските објекти (authorization and operation licensing for energy facilities).

Регулаторната комисија за енергетика е подготвена да ги донесе правилата за лиценцирање во првиот квартал на 2005 година.

6. Подготовка на правила за функционирање на електричната мрежа и приклучување на неа (Grid code) врз основа на недискриминаторен пристап

Во рамките на активностите за развој на регионалниот пазар на електрична енергија во завршна фаза е изработката на Регионален правилник за користење на преносната мрежа во регионот, од страна на EDF.

Врз основа на овој правилник и локалните специфичности, во рамките на истиот проект, ќе се изработи и Национален правилник за користење и пристап до преносната мрежа во Македонија. Правилникот треба да биде предложен од Операторот на преносниот систем, МЕПСО и одобрен од страна на Регулаторната комисија за енергетика во текот на првата половина на 2005 година.

7. Усвојување на легислатива за конкуренција во електроенергетскиот сектор

Националната легислатива за конкуренција е во фаза на изработка од страна на консултантската адвокатска фирма Hunton&Williams, поддржано од страна на USAID, и локална работна група сочината од претставници на сите релевантни институции во Македонија. Развиен е сериозен пристап на развивање на легислативата во две фази.

Првата фаза се состои од усвојување на Дизајн на пазарот на електрична енергија на Република Македонија (Electricity Market Design Plan) кој ги дефинира главните субјекти на пазарот и нивните односи од аспект на протокот на енергија, управување и надзор на системот, договори и пари. Врз основа на овој дизајн ќе се изработи примарната и секундарната легислатива, која ќе ги уреди конкурентските односи во електроенергетскиот сектор.

Втората фаза подразбира изработка на самата легислатива. Примарниот Закон за пазар на електрична енергија се подготвува да биде донесен во првата половина на 2005 година. Тој вклучува воведување на основните принципи на конкурентски односи во стопанисувањето со електрична енергија, како што се: правото на недискриминаторен пристап на трета страна кон мрежата, дефинирање на квалификуваните потрошувачи на електрична енергија (eligible customers), обврска за јавна услуга и транспарентност на постапките за инвестиции и изградба на електроенергетските објекти.

Потребните подзаконски акти, кои се исто така во фаза на изработка, се состојат главно од транспарентни тарифи за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија, потоа, издавање, измена и отповикување на лиценци, правила за функционирање и пристап кон електричната мрежа и приклучување на неа (Grid code) и пазарни правила (Market Code). Донесувањето на подзаконските акти е во надлежност на Регулаторната комисија за енергетика.

8. Отворање на пазарот за т.н. квалификувани потрошувачи (сите потрошувачи кои не се домаќинства) и донесување регулатива за нивен пристап до мрежата

Критериумите за утврдување на дефиницијата и прагот на квалификуваните потрошувачи ќе бидат одредени со Законот за пазар на електрична енергија. Первобитното отворање ќе биде ограничено со критериумот на годишна потрошувачка од 20 GWh електрична енергија.

Со Спогодбата за Енергетска заедница (во Југоисточна Европа), која е во фаза на преговарање, се предвидуваат следните рокови за отворање на пазарот за електрична енергија и природен гас (Annex I, Draft Energy Community (in South East Europe) Treaty):

- од 1 Јануари 2008, сите потрошувачи освен домаќинства;
- од 1 Јануари 2015, сите потрошувачи.

Регионален пазар на електрична енергија

1. Учество на националните институции во групата за поттикнување на пазарот, како и во подгрупите на регулаторите, (CEER) и операторите на преносните системи, (ETSO), на ЕУ

Група за поттикнување на пазарот

Регулаторната комисија за енергетика учествува во работата на Советот на европските енергетски регулатори, CEER, преку Работната група на Енергетските регулатори на ЈИЕ, SEEER, од самиот почеток на своето функционирање.

2. Имплементација на Планот на SECI за телеинформационен систем помеѓу националните диспечерски центри во регионот

Електростопанство на Македонија АД, со финансиска поддршка на Светската банка, развива модерен Електроенергетски менаџмент систем, EMS и телекомуникационен систем со кои се овозможува управување со системот во реално време (real time), како и можност за размена на информации со соседните системи и UCTE. Овие системи, надополнети со телекомуникациските врски со соседните системи (Бугарија, Србија и Грција), ќе овозможат исполнување на Планот на SECI за телеинформационо поврзување во рамките на регионот, како и поврзување во рамките на електронскиот автопат (Electronic highway) на UCTE. Комплетирањето на овој проект се очекува до крајот на 2006 година.

3. Примена на напатствијата на CEER и ETSO за меѓудржавна трговија, прекугранични тарифи и разрешување на загушувањата (congestion management) во мрежата

Од аспект на меѓудржавната трговија со електрична енергија, Електростопанство на Македонија, АД, е потписник на Договорот за прекугранична трговија на земјите од ЈИЕ, со важност од 01.07.2004 година. Овој Договор, по поделбата, од 01.01.2005 година го наследи АД МЕПСО.

Договорот го регулира начинот на плаќање за транзитите на електрична енергија низ земјите од регионот врз основа на Механизмот за прекугранична трговија (Cross Border Trade Mechanism - CBT Mechanism), дефиниран во Анексот на договорот.

Во врска со разрешувањата на преоптоварувањата во регионалната електрична мрежа, Електростопанство на Македонија АД активно учествуваше во подготовката на процедурите за заедничка делување и тоа во рамките на Работната подгрупа за разрешување на преоптоварувањата и пристап кон преносната мрежа во состав на Операторите на преносните системи на ЈИЕ (CETCO). Оваа активност од 01.01.2005 ќе ја преземе МЕПСО.

Клучни елементи на Атинскиот меморандум за разбирање за регионален пазар на природен гас во Југоисточна Европа

Елементите на развојот на пазарот на природен гас во Република Македонија, како и самата инфраструктура за стопанисување со гасот се во почетна фаза.

Со постојниот магистрален гасовод стопанисува Макпетрол, АД. Истовремено Макпетрол е единствен снабдувач на природен гас за потребите на големите индустриски потрошувачи кои во моментот се приклучени на гасоводот. Дистрибутивна мрежа за природен гас не е изградена.

Национални институции

1. Креирање на независни институции за стратегија, регулатива и оперативно водење на системот

- Државна управа за енергетика (National energy authority)

Улогата на Државната управа за енергетика ја има Министерството за економија, кое меѓу другото е надлежно и за работите од областа на енергетиката.

- Регулаторна комисија за енергетика (РКЕ)

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија е одговорна за развивање на пазарот со природен гас.

- Оператор на преносниот систем (Transmission system operator)

Не се преземени активности за основање на независен оператор на преносниот систем за природен гас.

Национален пазар на природен гас

Функционирањето на Националниот пазар на природен гас ќе се уреди со новиот Закон за енергетика, кој, меѓу другото, ќе ги уреди прашањата во врска со преносот, дистрибуцијата и снабдувањето со природен гас, правото на пристап на трети лица до мрежата под недискриминаторни услови и дефинирањето на квалификуваните потрошувачи, како и основање на независен оператор на преносниот систем за природен гас.

Подзаконските акти се во подготовка од страна на Регулаторната комисија за енергетика паралелно со подзаконските акти за останатите видови на енергија кои се пренесуваат преку инфраструктурна мрежа. Подзаконските акти ќе вклучат тарифи за пренос и дистрибуција на природен гас, како и услови за функционирање на мрежата и пристап на трети лица.

Регионален пазар на природен гас

Активности на Регулаторната комисија за енергетика

Работната група за природен гас, во рамките на CEER WG SEEER, е формирана во февруари 2004 година и во неа учествува и Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија. Цел на Работната група е да обезбеди потребен регулаторен придонес за развој на регионалниот пазар за природен гас и усогласеност со законодавството на ЕУ.

Усогласување и имплементација на директивите на Европската комисија за влијанието на енергетиката врз животната средина

Според обврските преземени со Спогодбата за стабилизација и асоцијација, Атинскиот меморандум за разбирање од 2003 година, Договорот со ЕБОР за условена одложена купопродажба на акции во приватизацијата на ЕСМ АД, како и идната Спогодба за Енергетска заедница, Владата на Република Македонија има обврска да изработи План за имплементација на директивите во директна врска со влијанието на енергетиката врз животната средина, како Директивата 85/337/ЕЕС за влијанието на енергетските објекти врз животната средина, Директивата 1999/32/ЕС за содржината на сулфур во одделни течни горива кои се користат за согорување во електраните и Директивата 2001/80/ЕС за големите постројки со внатрешно согорување (Large combustion plants).

Одредбите на наведените директиви се веќе применети во пакетот на закони во областа на животната средина (Закон за животна средина - кој се наоѓа во собраниска процедура и ќе биде донесен во првиот квартал на 2005 година и Закон за квалитет на амбиентниот воздух – (“Службен весник на РМ” бр. 67/04)⁴.

⁴ Директивата 85/337/ЕЕК дополнета со Директивата 97/11/ЕК за проценка на влијанијата на јавни и приватни проекти врз животната средина е имплементирана во новиот Закон за животна средина кој се наоѓа во собраниска процедура и ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година. Директивата 93/12/ЕЕК дополнета со Директивата 1999/32/ЕК за намалување на содржината на сулфур во течни горива е имплементирана во Законот за квалитет на амбиентниот воздух (“Службен весник на РМ” бр. 67/04) каде што е содржан основ Министерството за економија да донесе правилник за квалитет на течните горива. Директивата 2001/80/ЕК за гранични вредности на одредени загадувачи во воздухот ќе се имплементира со подзаконски акт кој ќе се донесе врз основа на Законот за квалитет на амбиентниот воздух (“Службен весник на РМ” бр. 67/04). Имено, граничните вредности на емисиите од секоја

Врз основа на овие закони ќе се донесе детален сет на подзаконски акти кој непосредно ќе ги уреди условите, начинот и постапката за имплементација на законски утврдените обврски.

4. Наведете го односот на вашата земја кон приоритетните проекти на Транс-европската енергетска мрежа (TEN-E) во поглед на меѓусебното поврзување во областа на електричната енергија и гасот. (в. Одлука 1229/2003 и Регулатива (ЕЗ) 807/2004 за финансиска помош од Заедницата во областа на транс-европски мрежи). Најновите релевантни документи на Комисијата се предлог за ревизија на насоките TEN-E (Транс-европска енергетска мрежа) (COM (2003) 742) и на Комуникацијата „Енергетска инфраструктура и безбедност на снабдувањето“ (COM (2003) 743). Наведете ја врската на вашата земја со „Quick-start“ проектите во енергетските мрежи наведени во Комуникацијата „Европска иницијатива за раст“ (COM (2003) 690). Какви се сегашната и идната инфраструктура за извоз/увоз на енергија и колкав е нивниот капацитет/годишен проток?

Електроенергетски систем

Во сегашната состојба електростопанството на Република Македонија е поврзано со електроенергетските системи на Србија и Црна Гора и Република Грција на 400 kV напонско ниво.

Во развојниот дел електроенергетскиот систем на Република Македонија е поврзан со TEN-E иницијативата преку следните интерконективни врски:

- 400 kV ДВ Битола (Република Македонија) – Флорина, Аминтео (Република Грција)
 - Водот е подготвен за изградба, извршена е и експропријација. Физибилити студијата и техничките студии (главен проект) се подготвени со кофинансирање на ЕК во рамките на ТЕН програмата при што Грчкото електростопанство (PPC) беше главен носител на проектот, ЕЦМ поддоговарач (associated contractor) на PPC (CONTRACTXVII/5.7100/2/97-014). Овој проект беше доставен во март 2003 година до Владата на Република Грција за финансирање од програмата “Грчки план за економска обнова на Балканот”. Со оглед на неизвесноста во отпочнување на реализација на програмата, се разгледува можноста овој проект да биде финансиран од сопствени или други комерцијални извори;
- 400 kV ДВ Скопје (Република Македонија)- Ниш (Србија и Црна Гора)
 - За овој вод во завршна фаза е физибилити студија, кофинансирана од ЕК како дел од ТЕН Програмата. Носител на студијата е Независниот систем оператор на Грција (HTSO), а ЕЦМ е поддоговарач. (CONTRACT No TREN/TEN-E/2002/5.7100/Z/02-005). Овој проект беше доставен во март 2003 година до Владата на Република Грција за финансирање од програмата “Грчки план за економска обнова на Балканот”.
- 400 kV ДВ Штип (Република Македонија) - Чрвена Могила (Република Бугарија)
 - Проектот е во фаза на реализација. Во тек се тендерски процедури за избор на најповолни изведувачи за изградба. Физичката изградба на водот (Over Head Transmission Line-OHTL) е планирано да започне во средината на 2005 година и да заврши до крајот на 2006 година. Проектот се реализира со главна финансиска поддршка од страна на ЕБОР за што е потпишан договор за кредит во висина од 40,4 милиони Еура.
- Потенцијалното поврзување со Албанија, како опција, се разгледува во рамките на SECI проектот за региоанлно планирање на преносните системи. Покрај тоа, во соработка со ЕБОР и SEETEC проектот на Канадската агенција за меѓународна

термоелектрана ќе се определат во еколошката дозвола која ќе ја издава Министерството за животна средина и просторно планирање, врз основа на Законот за животна средина.

подршка (CIDA), инициран е проект за изработка на физибилити студија за коридорот исток запад со можност за поврзување со подморски кабел со Италија. Оваа варијанта се оценува како многу перспективна и треба да има позитивно влијание за валоризација на останатите интерконективни инвестиции во потесниот регион, посебно помеѓу Македонија, Бугарија и Албанија.

Сите високонапонски, 400 kV-ни, интерконективни водови кои ги гради Македонија се со максимален преносен капацитет за пренос на електрична моќност од 1200 MW. За определување на вистинскиот преносен интерконективен капацитет со секоја земја поединечно, постојат меѓународно поставени методи и постапки (UCTE). Инвестициите кои ги изведува и ги планира Македонија, имаат значајно влијание за зголемување на преносните капацитети за размена помеѓу земјите во регионот и со ЕУ. Во секој случај, капацитетот за размена со соседите со кој располага Македонија во моментот е блиску до максималното оптоварување на внатрешниот систем, со што значително се надминува критериумот од 20% поставен како пожелен од страна на ЕУ. Инвестициите во новите интерконекции, ја золемуваат можноста, сигурноста и диверзификацијата во размената на Македонија со околните системи и пошироко, а од друга страна битно влијаат на можностите во регионот, за надминување на потенцијалните загушувања во идниот регионален пазар на електрична енергија и трговијата и размената со земјите од ЕУ.

Преносни капацитети на РМ со соседите (MW)	СРЦГ	Грција	Бугарија	Албанија
сегашна состојба	1200	1200	0	0
Период 2003-2005	1200	2400	0	0
Период 2006-2009	1200	2400	1200	0
Период 2010-2019	2400	2400	1200	1200
Период 2020-2030	2400	2400	1200	1200

Планирано поврзување во електроенергетскиот сектор				
Земја 1	Земја 2	Врска	напон (kV)	во погон
МКД	ГР	Битола - Флорина	400	2005
МКД	БГ	Штип - Червена Могила	400	2006
МКД	СРЦГ	Скопје 5 - Ниш	400	2010
МКД	АЛ	Битола – Земблак или Скопје - Тирана	400	2012

Гасификационен систем

Постојниот магистрален гасовод во Република Македонија е со должина од 98 км. (Деве Баир-Скопје), раводен гасовод 26 км и градска гасоводна мрежа 31,5 км со капацитет од 800 мил. m³ годишно и потрошувачка на природен гас од 100 мил. m³/годишно.

Стратешка определба на Република Македонија е поврзувањето на гасоводната мрежа со мрежите на соседните земји, и тоа со продолжување на магистралниот гасовод на Р.Албанија, Република Србија и Црна Гора и Република Грција.

Се разработува и потенцијален проект, во соработка со комерцијални компании од западна европа и соседните земји, Албанија и Бугарија, за изградба на Транс-Јадрански гасовод (ТАП), во рамките на коридорот 8, кој ќе ги поврзува гасоводните системи на Република Бугарија, Република Македонија, Република Албанија и Република Италија. Трасата на овој гасовод во Република Македонија се предвидува да се протега од Делчево преку Прилеп до Струга со должина од околу 200 км. Во тек е изработка на Физибилити студија за овој проект.

Капацитетот на овој гасовод ќе изнесува од 8 до 12 милијарди m³/годишно, а снабдувањето со природен гас ќе се врши од Русија и задкафкаските земји.

5. Можете ли накратко да ги опишете правните, процедуралните, техничките и еколошките рамки за одобрување мрежи? Кое е просечното време неопходно за комплетирање на постапката за добивање одобрение за изградба на електрични и гасни

инсталации/мрежи и сл.? Имате ли планови да го намалите времетраењето и да се осврнете на проблемите. Ако да, кога и како?

Постапката за добивање на одобрение за градба на објекти од јавен интерес (трафостаници, хидро и термо центри, гасни центри, центри и биомаса, геотермални центри, ветерници, цевоводи, подземни водови) е регулирана со постојната законска регулатива Закон за експропријација (“Службен весник на РМ” бр. 33/95, 20/98, 40/99 и 31/03), Закон за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на РМ” бр. 04/96, 08/96, 28/97, 18/99, 53/21 и 45/02) и Закон за изградба на инвестициони објекти (“Службен весник на РМ” бр. 15/90, 11/91, 11/94, 18/99 и 25/99). Согласно наведената законска регулатива надлежното министерство (Министерство за транспорт и врски), по претходно барање на инвеститорот ја издава потребната документација за изградба на објектот и тоа:

- услови за градба;
- одобрение за градба на објектот; и
- решение за употреба на објектите со извршен технички преглед за техничката исправност на објектите.

Покрај ова согласно постојниот Закон за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, Регулаторната комисија за енергетика издава лиценца за вршење на дејност од областа на енергетиката.

Согласно Законот за општа управна постапка (“Службен лист на СФРЈ” бр. 52/56, 10/65, 04/77, 11/78, 09/86 и 16/86, и „Службен весник на РМ“ бр. 44/02), условите за градба се издаваат во рок од 10 дена. За добивање на одобрение за градба, инвеститорот претходно треба да изготви соодветна техничка документација (главен проект) усогласена со Просторниот план на Република Македонија, а која покрај другото ќе содржи и Елаборат за проценка и анализа на влијанието врз животната средина и Елаборат за заштита од пожари и експлозии. По поднесување на барањето со потребната документација, одобрението за градба Министерството за транспорт и врски го издава во рок од 15 дена. По изградбата на објектот и по извршениот технички преглед за техничката исправност на истиот (ја потврдува Комисијата формирана со решение од Министерот за транспорт и врски), се издава решение за употреба на објектот.

Согласно Законот за концесии (“Службен весник на РМ” бр. 25/02 и 24/03) и Законот за енергетика доделувањето на концесија за енергетски објект се врши по пат на јавен конкурс, кој се организира и спроведува како постапка со отворен повик или постапка за доделување концесија со ограничен повик. Одлука за отпочнување на постапката за доделување на концесија донесува Владата на Република Македонија, и истата се објавува во Службен весник на Република Македонија и во јавно гласило. Постапката за доделување концесија ја подготвува, организира и спроведува Комисија формирана од страна на Владата на Република Македонија, а истата е должна да подготви тендерска документација, после што огласува јавен повик за доставување на понуди за доделување на концесија. По истекот на рокот за доставување на понудите, истите јавно се отвараат и Комисијата врши вреднување и составува ранг листа на понудувачи, и отпочнува преговори со прворангираниот понудувач, и по завршувањето на преговорите, концедентот (Владата на Република Македонија) го повикува прворангираниот понудувач да ги исполни условите за склучување на концесискиот договор утврдени со јавниот повик. Постапката се смета за завршена со склучувањето на концесискиот договор.

Постапката за доделување на концесија за вода при изградба на хидроелектрани се спроведува согласно Законот за води (“Службен весник на РМ” бр. 04/98 и 19/00) и Законот за концесии по пат на јавен конкурс. Концесија за користење на водата донесува Владата на Република Македонија по предлог доставен од надлежното министерство (Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство). Барањето за добивање на концесија за вода се доставува до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство заедно со соодветна техничка документација. По разгледување на документацијата, а по потреба и

теренски увид на местото на локацијата, како и прибирање на мислења од надлежните министерства, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство подготвува Предлог-Одлука за отпочнување на постапката за доделување на концесија, и ја доставува до Владата на Република Македонија, која донесува Одлука за отпочнување на постапката и истовремено формира Комисија за спроведување на постапката. Потоа Комисијата подготвува тендерска документација (со услови за јавниот конкурс), а по одобрување од страна на Владата на Република Македонија, Комисијата огласува јавен конкурс за доставување на понуди за доделување на концесија. Рокот за доставување на понудите изнесува 90 дена, после што Комисијата јавно ги отвора понудите и врши вреднување на понудите во рок и начин според критериумите за вреднување назначен во огласот за јавниот повик и тендерската документација и изготвува ранг-листа која истовремено ја доставува до сите понудувачи и потоа преговара со прворангираниот. Потоа Концедентот (Владата на Република Македонија) го повикува прворангираниот понудувач (концесионерот) да ги исполни условите за склучување на концесионскиот договор утврдени со јавниот повик, после што двете страни го склучуваат концесионскиот договор.

Постапката за добивање на концесија за детални геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини се спроведува согласно Законот за минерални сировини (“Службен весник на РМ” бр. 18/99 и 29/02). Барањето се доставува до Владата на Република Македонија, а Владата го проследува до Министерството за економија, кое ја разгледува документацијата, врши теренски увид на бараната локација, прибира мислења од надлежните министерства и доставува Предлог-Одлука до Владата на Република Македонија. Одлука за доделување на концесии за истражување и експлоатација на минерални сировини донесува Владата на Република Македонија. Потребното време од доспевањето на барањето до донесувањето на Одлука за концесија за истражување и експлоатација изнесува 90 дена.

Со цел усогласување на постојното законодавство со законодавството на ЕУ во новиот Предлог Закон за животна средина целосно е транспонирана директивата со која се менува и дополнува директивата на Советот 337/85 за оцена на ефектите од одредени јавни и приватни проекти во животната средина 97/11 и Конвенцијата за оцена на влијанието врз животна средина во прекуграничен контекст (ЕСПО) .

Во Предлог Законот за животна средина, кој се наоѓа во собраниска процедура и ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година, е содржана посебна глава за Оцена на влијанието врз животната средина во која е опишана постапката за оцена на влијанието врз животната средина (во понатамошниот текст ОВЖС). Со Уредба која треба да ја донесе Владата на Република Македонија (која во моментот е во работна верзија) ќе се пропишат проектите за кои задолжително се спроведува постапката за ОВЖС како и критериумите за генерално определени проекти за кои потребата од ОВЖС ќе се цени од случај до случај . За сите други проекти кои не се опфатени со горенаведената уредба потребно е да се подготви елаборат за оцена на влијанието врз животната средина.

Согласно Предлог Законот за животна средина инвеститорот кој има намера да изведува проект е должен до Министерството за животна средина и просторно планирање да достави известување за намерата за изведување на проектот како и мислење за потребата од ОВЖС. По доставеното известување Министерството за животна средина и просторно планирање со решение го известува инвеститорот за потребата за оцена на влијанието. Согласно видот на Проектот министерството го определува обемот на студијата за оцена на влијанието врз животната средина. Мислењето треба да ги содржи и алтернативите кои треба да се земат во предвид и основниот преглед и истражувањата кои треба да се направат, методите и критериумите кои се користат за предвидување на проценка на ефектите, мерките за подобрувања кои треба да се земат во предвид, правните лица кои треба да бидат консултирани за време на подготовка на студијата за ОВЖС, структурата, содржината и обемот на информациите за животната средина. Доколку се работи за проекти за кои е потребно ОВЖС инвеститорот е должен да изработи Студија за ОВЖС која ја доставува до органот надлежен за работите од областа на животната средина. По доставата на студијата надлежниот орган изготвува извештај за соодветност на студијата за ОВЖС. Извештајот може

да го изготви и овластено лице од страна на надлежниот орган. Министерството за животна средина и просторно планирање врз основа на студијата за ОВЖС, извештајот, јавната расправа, добиени мислења од јавноста, донесува решение со коешто се дава согласност или се одбива барањето за спроведување на Проектот. Донесеното решение произведува правно дејство во период од две години од неговото донесување и важноста на истото може да биде продолжена доколку нема значителни измени кои настанале при измена на проектот, како резултат на условите на засегнатото подрачје, новите сознанија поврзани со основната содржина на студијата и равојот на нова технологија, што би можела да биде употребена во проектот.

Органот надлежен за спроведување на Проектот не може да издаде решение/дозвола за спроведување на проектот без инвеститорот да приложи решение од Министерството за животна средина и просторно планирање со кое се одобрува или одбива спроведувањето на проектот. Исто така постои обврска за органот кој издава дозвола за спроведување на проектот да го извести Министерството за животна средина и просторно планирање доколку е поднесено барање за спроведување на проекти за кои не е направена ОВЖС.

Во текот на целата постапка за ОВЖС надлежниот орган ги консултира единиците на локална самоуправа на чие подрачје се спроведува проектот, како и јавноста, НВО организации чија дејност е заштита и унапредување на животната средина преку достава на потребната документација, објава и организирање на јавна расправа и истакнување на интернет страната на министерството. Во решението министерството треба да ги наведе мислењата кои се земени во предвид при неговото донесување како и образложение за оние мислења кои не се земени во предвид.

Во Законот е предвидено времетраењето на постапката за ОВЖС да трае 120 дена во кои не е вклучено времето потребно за изработка на студијата за ОВЖС (предвидените рокови се сведени на минимум). Потребно е да се напомене дека постапката за ОВЖС ќе се спроведува пред издавањето на одобрението за градба како посебна постапка која ќе ја спроведува Министерството за животна средина и просторно планирање.

Во Нацрт Уредбата за определување на проектите за кои се врши оцена на влијанието врз животната средина во Анекс 1 се предвидени проектите за кои задолжително се врши ОВЖС меѓу кои се и :

1. рафинерии за сурова нафта (со исклучок на постројките за производство на масла од сурова нафта) и инсталации за гасификација и за втечнување со 500 тони или со повеќе јаглен или битуменозни шкрилци дневно;
2. термоцентрали и други инсталации за согорување, со излезна топлина од 300 мегавати или повеќе;
3. цевководи за пренос на гас, нафта или хемикалии со дијаметар поголем од 800 мм и со должина повеќе од 40 км; и
4. поставување на надземни електрични кабли со волтажа 110 кВ или повеќе и со должина повеќе од 15 км.

Во анекс 2 од Уредбата се пропишани проектите за кои потребата од ОВЖС ќе се цени од случај до случај и тоа според минимум критериумите дадени во Анексите 1 и 2 од Директивата за ОВЖС, и тоа се однесува на следните проекти:

- а) индустриските инсталации за производство на електрична енергија, пареа и топла вода;
- б) индустриски инсталации за довод на гас, пареа и топла водач и за довод на електрична енергија со надземни кабли;
- в) површинско складирање на природен гас;
- г) подземно складирање на согорливи гасови;
- д) површинско складирање на фосилните готива;
- ѓ) индустриското брикетирање на јагленот и на лигнитот;
- е) инсталациите за обработка и за складирање на радиоактивниот отпад;

- ж) хидроцентрали; и
- з) инсталации за искористување на силата на ветерот, заради производство на енергија (т.н. фарми на ветер).

За нацрт уредбата во моментот се спроведува јавна дебата со чие завршување конечно ќе се утврди голмината и видот на капацитетите на проектите за кои е потребна ОВЖС.

Со цел за усогласување на постојното законодавство со законодавството на ЕУ, во тек на изработка е нов Закон за градежни работи во кои времетраењето за добивање на одобрението за градежна дозвола не е променето, бидејќи сметаме дека и во досегашната законска регулатива е доста кратко (15 дена).

Исто така изготвен е нов Закон за води, кој веќе е во процедура на усвојување и ќе се донесе во првиот квартал на 2005 година, во кој детално е опишана процедурата, условите и роковите за доделување на концесија за водата. Во фаза на изготвување е и нов Закон за енергетика и нов Закон за минерални сировини (кој се очекува да се донесе во 2005 година), во кои исто така ќе биде обработена и постапката за добивање на концесии.

6. Која е законодавната/ регулаторна рамка за конкуренција во енергетскиот сектор? Кои специфични прашања бараат прилагодување на постојното законодавство? На кои енергетски подсектори се доделува државна помош (ве молиме наведете), а во кои постојат трговски ограничувања и кои се тие ограничувања? Кои монополи (на пр. рафинерија, монопол на увоз/извоз, ексклузивни или специјални права за производство, транспорт или дистрибуција) постојат во енергетскиот сектор во вашата земја и какви се вашите планови за нив? Каква е правната ситуација за независните производители на енергија?

Општата законодавна рамка произлегува од одредбите на Уставот на Република Македонија, според кои Републиката има обврска да обезбеди еднаква правна положба на сите субјекти на пазарот како и да преземе мерки против монополското однесување на пазарот. Уставот утврдува дека слободата на пазарот и претприемништвото можат да бидат ограничени само заради заштита на јавниот интерес утврден со закон.

Во Република Македонија се применуваат правилата за конкуренција во енергетскиот сектор согласно Законот за заштита на конкуренцијата ("Службен весник на РМ" бр. 04/05). Со овој Закон се уредуваат забранетите облици на спречување, ограничување или нарушување на конкуренцијата, заштитата на конкуренцијата, мерките и постапките во врска со ограничувањата на конкуренцијата. Од примената на овој Закон не е изземен енергетскиот сектор. Сите субјекти кои делуваат во овој сектор, независно дали се јавни претпријатија или друштва во приватна сопственост, должни се своето однесување на пазарот да го остваруваат согласно одредбите на овој Закон. Во случај на нарушување на конкуренцијата во енергетскиот сектор, преку забранети договори и одлуки, договорена практика, злоупотреба на доминантната позиција или концентрации, надлежен орган за постапување е Комисијата за заштита на конкуренцијата.

Постојниот Закон за енергетика (со сите негови измени и дополнувања) и сите меѓународни Договори, кои ги има потпишано Република Македонија (Спогодбата за стабилизација и асоцијација, Спогодбата за влез во Светската Трговска Организација, Договор за енергетска повелба и друго), преставуваат реална законска рамка во која се сублимирани принципите за: подеднаков третман за сите субјекти на пазарот, односно заштитата од нелојалната конкуренција, укинување на квантитативните ограничувања и мерки кои имаат еквивалентен ефект, принципите за најповластена нација и национален третман и друго.

Со новиот Закон за пазар на електрична енергија и новиот Закон за енергетика, кои се во подготовка и согласно Програма за приближување на националното законодавство кон

законодавството на ЕУ (2004) се планира да бидат донесени во првата половина, односно во текот на 2005 година соодветно, ќе бидат регулирани прашањата за воспоставување на конкурентен Пазар на енергија.

Со оглед дека во моментот не постои законодавна рамка за конкурентен пазар, со новите закони истата ќе се воспостави во согласност со Директивите 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС, дополнети со Атинските меморандуми и претстојната Спогодба за енергетска заедница на земјите од Југоисточна Европа и ЕУ.

Со влегувањето во сила на Законот за државната помош ("Службен весник на РМ" бр. 24/03) кој што е усогласен со законодавството на ЕУ, се воведува нов систем во доделувањето и третманот на државната помош. Од 2003 година веќе не постојат трговски ограничувања и исто така не постои ниту државна помош во делот на енергетиката. Од 2004 година се укина и ексклузивното право за увоз на енергенти.

Во електроенергетскиот сектор монополската структура на АД ЕСМ се манифестира во ексклузивната положба на ова претпријатие во однос на преносот и дистрибуција на електричната енергија, додека во производството има доминантна положба. Ова претпријатие го заврши процесот на преобразба со која преку правно издвојување на преносниот систем и системот за контрола се обезбеди ексклузивните права во преносот да преминат во надлежност на компанијата за пренос во државна сопственост "МЕПСО". Во следната фаза, во текот на 2005 година ќе се воспостави и дистрибутивен систем-оператор. Во однос на доминантната положба на пазарот и спречувањето на злоупотреба на истата ова претпријатие ќе биде во континуиран режим на надгледување од страна на Регулаторната комисија за енергетика.

Ексклузивните права на компанијата Макпетрол во трговијата и снабдувањето со природен гас се надоврзуват на правото за оперирање со транспортниот гасоводен систем и надградената мрежа, а произлегуваат главно од недефинираиот статус во однос на сопственоста над основната инфраструктура за која во овој момент се води спор. Со разрешувањето на ова прашање, ќе се создадат услови за потребната институционална изградба на овој сектор што ќе овозможи ефикасна регулација на доминантната положба на субјектите од страна на Регулаторната комисија за енергетика.

Во секторот за течни горива (нафтени деривати) однесувањето на пазарот на доминантните компании во производството и трговијата на големо, во однос на можната злоупотреба на положбата на пазарот и ограничувањето на конкуренцијата ќе се контролираат од страна на Регулаторната комисија за енергетика и Комисијата за заштита на конкуренцијата.

Согласно постојниот Закон за енергетика, независните производители на енергија имаат право да се приклучат на енергетските системи за пренос и дистрибуција на одделни видови на енергија врз основа на договор со претпријатието кое што стопанисува со соодветниот енергетски систем. Содржината на договорот е уредена со Законот за енергетика. Со новата законска регулатива, која е во подготовка, ќе се уреди регулиран пристап на трето лице на енергетските мрежи согласно енергетските директиви на ЕУ (2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС).

7. Каква е структурата на пазарот на електрична енергија и гас? (сопственост, концентрација, поделба на активностите) Кои се главни извори на енергија? Каква е структурата за тарифирање за пренос/ дистрибуција? Кој ги одобрува тарифите или тарифната методологија? Постојат ли вкристиени / двојни субвенции? Дали сите потрошувачи се поврзани во мрежата за дистрибуција? Колкав е процентот на наплата на сметките? Постои ли регулаторно тело? Какви се неговите надлежности, персонал и буџет? Постои ли оператор со систем за пренос на електрична енергија? Какви се неговите надлежности?

Структура на пазарот на електрична енергија и гас (сопственост, концентрација, поделба на активности)

Република Македонија ги потпиша Меморандумите за разбирање за Регионален енергетски пазар во Југоисточна Европа и негова интеграција во Внатрешниот енергетски пазар на Европската Заедница во 2002 и 2003 година. Во тек се преговори за потпишување на Спогодбата за енергетска заедница, кој се предвидува да се потпише од страна на ЕУ и земјите од овој регион во текот на 2005 година.

Во согласност со овие документи се предвидуваат следните рокови за отварање на пазарот за електрична енергија и природен гас (Annex I, Energy Community Treaty):

- од 1 Јануари 2008 година, отворање на пазарот за сите потрошувачи освен домаќинствата; и
- од 1 Јануари 2015 година, слободен пазар за сите потрошувачи.

Електрична енергија

Покрај ЕСМ, акционерско друштво во државна сопственост, надлежно и одговорно за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија на сите потрошувачи во системот и МЕПСО, акционерско друштво во државна сопственост, надлежно и одговорно за пренос и управување со електроенергетскиот систем, останати субјекти кои го сочинуваат пазарот на електрична енергија се потрошувачите на електрична енергија поделени на “директни” – кои се поврзани на системот за пренос, и “дистрибутивни” - кои се поврзани на дистрибутивната мрежа. Дејности кои се извршуваат согласно Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, се: производство, пренос, дистрибуција на електрична енергија, како и транзит и трговија. Производството, преносот и дистрибуцијата на електричната енергија се дејности од јавен интерес.

Преобразбата на АД ЕСМ се врши согласно принципите содржани во Директивата 2003/54/ЕС. Во согласност со Законот за преобразба на Електростопанство на Македонија Акционерско друштво за производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија во државна сопственост (“Службен весник на РМ” бр. 19/04), види 14_Анекс_02, постоечкото ЕСМ, акционерско друштво во државна сопственост, ова претпријатие се подели на две одделни акционерски друштва и тоа:

- Електростопанство на Македонија (АД ЕСМ), акционерско друштво за производство, дистрибуција и снабдување со електрична енергија, во државна сопственост; и
- Оператор на електропреносниот систем на Македонија (АД МЕПСО), акционерско друштво за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост.

Сметководственото раздвојување на средствата за производство, дистрибуција и пренос на електрична енергија беше завршено кон крајот на 2003 година.

Правното раздвојување на активностите и средствата на преносниот систем оператор завршено е заклучно со 31.12.2004 година.

Независно функционирање и раководење на дистрибутивниот систем оператор се очекува да биде воспоставено во текот на 2005 година.

Природен гас

Пазарот за природниот гас во Република Македонија се карактеризира со релативно недоволна изграденост на дистрибутивната инфраструктура.

Во областа на снабдувањето со природниот гас се работи интензивно на креирањето на институционален и законодавно-правен амбиент за стопанисување во регионот на Југоисточна Европа и пошироко. Во таа смисла се оди на соодветна транспозиција на одделни одредби од примарната и секундарната легислатива на Европската Заедница пред се на директивата на ЕУ за природен гас 2003/55/ЕС, потоа на хармонизација на одредбите од Договорот за Енергетска Повелба, како и Протоколот за транзит на енергија.

Главни извори на енергија

Гасоводен сектор

Во овој момент секторот за природен гас се снабдува преку единствениот магистрален гасовод изграден од границата со Бугарија до Скопје. Гасифицирани се само делови од индустријата на територијата каде поминува овој гасовод.

Во тек е постапка за утврдување на сопственичките права врз гасоводниот систем помеѓу Владата и АД Макпетрол и следствено создавање на институционален и законодавно - правен амбиент за стопанисување усогласен со Директивата 2003/55/ЕС.

Ќе се пристапи и кон постапна транспозиција и имплементација на одделни одредби од примарната во секундарната легислатива и нивно воведување во практика. Истото се однесува на хармонизацијата со одредбите од Договорот за Енергетска Повелба, Протоколот за транзит на енергија и Атинскиот Меморандум .

Покрај ова, значаен фактор на развојот на овој пазар треба да биде зголемената потрошувачка на гасот и зголемениот број на дистрибутивните потрошувачи, што се очекува како резултат на потенцијалните концесиони проекти, кои се во подготовка.

Нафтениот сектор

Рафинеријата ОКТА има доминантна положба, особено во производството, транспортот и големотрговијата, а истотака врши и снабдувањето со нафтените деривати во Р.Македонија. Покрај ова претпријатие, стратешка положба на пазарот за деривати има уште АД Макпетрол. И двете претпријатија се доминантно приватни компании.

Со потпишувањето на Договорот за купопродажба на акции и за концесија во 1999 година, помеѓу Владата на Република Македонија и акционерското друштво "EL.P.ET.-Balkanike" (контролирано од Hellenic Petroleum SA и Meton-Etep S.A.), како стратешки инвеститор, продадени се 54,19% од акции на ОКТА и со тоа стратешкиот инвеститор постана доминантен сопственик на Рафинеријата за нафта "ОКТА"-Скопје. Со дополнителен откуп на акции овој процент се зголеми на денешното ниво од околу 69,46%.

Топлинскиот и геотермалниот сектор

Производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија за загревање на простории во значајна мера се врши во Скопје и во помала мера во Битола. Погонско гориво е мазут (тешко масло) и природен гас.

Производството и снабдувањето се врши од страна на приватни компании. Сопственик на дистрибутивната мрежа е Агенцијата за приватизација на Република Македонија, а истата е дадена на овие компании под закуп.

Овој сектор е целосно приватен.

Геотермалната енергија се користи за потреби на земјоделството (загревање на стаклени градини) во Винаца, Кочани, Гевгелија и Струмица, а во Кочани се користи и за загревање на простории во урбана средина.

Експлоатација, дистрибуција и снабдување на конзумот во Кочани се врши преку јавно претпријатие а останатите системи од приватни компании.

Јагленовиот сектор

Јагленот (лигнит) во најголем дел (околу 98,5%) се користи како примарно гориво во производството на електрична енергија во постоечките термоелектрични центри во Битола и Осломеј. Експлоатацијата и транспортот на овој лигнит се третираат како дел од производниот процес и е во целосна надлежност на АД ЕСМ.

Производството на јаглен за индустријата е приватизирано.

Главни извори на енергија

Просечната вкупна потрошувачка на енергија во Република Македонија на годишно ниво изнесува околу 120.000 TJ. Во рамките на примарната потрошувачка на енергија, суровата

нафта учествува со 30%, јагленот со 51,6%, природниот гас со 3%, а останатиот дел со околу 15% хидроенергија, огревно дрво и геотермална енергија. Вкупната потрошувачка на енергија се подмирува со околу 60% од домашно производство и 40% од увоз.

Структура на определување на тарифи за пренос/дистрибуција

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија изготви Правилник за начин и услови за регулирање на цени за електрична енергија (“Службен весник на РМ” бр. 95/04), види 14_Анекс_08, додека новиот тарифен систем за електрична енергија е во постапка за изготвување и ќе биде донесен во првиот квартал на 2005 година. Исто така, Регулаторната комисија за енергетика ќе пропише и усвои и нова Методологија за формирање на цена на природен гас.

Моментално малопродажната цена на одделни видови енергија е цената формирана според Методологијата за формирање на цени на одделни видови енергија (“Службен весник на РМ” бр. 43/98 и 08/01), види 14_Анекс_07, која во себе ја содржи производната цена, цената на транспортот, прометната маржа, акцизата, даночните и другите посебни давачки.

Согласно Законот за енергетика (“Службен весник на РМ” бр. 47/96, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, има надлежност да пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови енергија, да пропишува тарифни системи за одделни видови енергија и да донесува одлуки за цени на одделни видови енергија.

Во областа на енергетиката не постојат субвенции.

Поврзаност на потрошувачите во мрежата за дистрибуција

Постојат директни потрошувачи кои директно се поврзани на преносниот систем на 110 kV, додека пак во мрежата за дистрибуција се поврзани: индустриски потрошувачи (35 kV, 20 kV, 10 kV, 6 kV, и I тарифен степен 0.4 kV), домаќинства и останати (II тарифен степен 0.4 kV, јавно осветление).

Во Република Македонија 100% од дистрибутивните потрошувачи се поврзани во единствената дистрибутивната мрежа.

Наплата на сметките

Според податоците од АД Електростопанство на Македонија, процентот на наплата на електрична енергија е 85%, а одделно по категории е:

- за домаќинства 87%;
- за индустрија 89%; и
- за директни потрошувачи 72%.

Регулаторно тело, надлежности, персонал и буџет

Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија е независен правен субјект основан со Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика од јуни 2003 година (“Службен весник на РМ” бр. 94/02 и 38/03).

Членовите на Регулаторната комисија за енергетика се именувани на 23.07.2003 година, од страна на Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија. Регулаторната комисија за енергетика практично започна со работа на 01.01.2004 година.

Надлежности

Во согласност со член 11-е од Законот за енергетика, Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија, ги врши следните задачи:

- се грижи за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со енергија;
- се грижи за унапредување на конкурентен пазар на енергија;
- пропишува услови за снабдување со одделни видови енергија;
- пропишува методологија за формирање на цени на одделни видови на енергија;
- пропишува тарифни системи за одделни видови енергија;

- донесува одлуки за цени на одделни видови енергија, согласно Методологијата за формирање на цени, тарифните системи на одделни видови енергија и други законски прописи;
- ги издава, менува, одзема и го следи извршувањето на лиценците за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката;
- пропишува правила за приклучување на енергетските мрежи;
- се грижи за унапредување на заштитата на правата на корисниците на енергијата;
- покренува иницијатива за донесување на закони и други прописи од областа на енергетиката;
- учествува во разрешување на спорови и предлага мерки во врска со истите;
- доставува предлог до надлежните органи за превземање мерки во согласност со нивната надлежност и во постапка пропишана со закон кон субјектите кои дејноста ја вршат спротивно со Законот за енергетика;
- донесува деловник и други акти на Регулаторната комисија; и
- врши други работи утврдени со закон.

Регулаторната комисија за енергетика е независна во своето работење и во донесувањето на одлуките, а за својата работа најмалку еднаш годишно ја известува Владата на Република Македонија и Собранието на Република Македонија. Регулаторната комисија работите од својот делокруг ги извршува на јавни седници, освен во случаи кога се изнесуваат доверливи информации и деловни тајни, за што одлука донесува Претседателот на Регулаторната комисија. Седниците на Регулаторната комисија ги свикува и со нив раководи Претседателот на Регулаторната комисија. Регулаторната комисија донесува одлуки со мнозинство на гласови од вкупниот број на членови и одлуките се објавуваат во “Службен весник на Република Македонија”. Против поединечни акти на Регулаторната комисија може да се поднесе жалба до Комисијата за решавање жалби во областа на енергетиката. Жалбата не го одлага извршувањето на одлуката на Регулаторната комисија. Стручно-административните работи на комисијата за жалби ги врши стручната служба при Министерството надлежно за работите на енергетиката.

Персонал

Моментално во Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија има вработено 19 стручни лица, во кои влегуваат и членовите на Регулаторната комисија.

Регулаторната комисија е составена од пет члена. Членовите и Претседателот на Регулаторната комисија, кој е еден од членовите, на предлог на Владата на Република Македонија ги именува и разрешува Собранието на Република Македонија. Функцијата член на Регулаторната комисија се врши професионално.

Мандатот на секој член на регулаторната комисија, освен на членовите на првиот состав, изнесува пет години и ниту еден член не може да биде на таа функција повеќе од два мандата.

Мандатот на именуваните членови во првиот состав на Регулаторната комисија е: за еден член - една година; за еден член - две години; за еден член - три години; за еден член - четири години; за еден член - пет години.

Мандатот на членовите на Регулаторната комисија од првиот состав може да биде продолжен најмногу за уште пет години.

Ако на членот на Регулаторната комисија му престане членството пред истекот на неговиот мандат на предлог на Владата на Република Македонија, Собранието на Република Македонија именува нов член за остатокот на мандатот.

Буџет

Буџетот за 2005 година изнесува 40 милиони денари (650,000 евра).

Работењето на Регулаторната комисија се финансира од сопствени извори на средства обезбедени преку наплати на надомест од вкупниот приход на друштвата што вршат енергетска дејност и од наплатата за издадените лиценци.

Регулаторната комисија најдоцна до 1 октомври од тековната година до Собранието на Република Македонија поднесува предлог на финансиски план на Регулаторната комисија за наредната година за усвојување, во кој се содржани сите приходи и трошоци на Регулаторната комисија, вклучувајќи ги и платите на членовите на Регулаторната комисија и на вработените, како и надоместокот на членовите на Комисијата за жалби и нивните заменици.

Во рамките на предлогот на финасискиот план, а врз основа на планираните приходи за тековната година на друштвата кои вршат енергетска дејност, Регулаторната комисија го утврдува надоместокот за наредната година преку определување на ист процент на зафаќање од остварениот вкупен приход на друштвата, на кој дава согласност Собранието на Република Македонија и кој не може да изнесува повеќе од 0,1% од вкупниот приход на друштвата. Надоместокот согласно утврдениот процент и остварениот приход во претходната година. Друштвото кое врши енергетска дејност го уплатува на сметка на Регулаторната комисија во два подеднакви дела и тоа првиот дел најдоцна до 30 април, а вториот дел најдоцна до 30 септември во тековната година. Неискористените средства на Регулаторната комисија од претходната година се пренесуваат за користење на наредната година и соодветно на тоа се намалува надоместокот.

По истекот на првата година од работењето на Регулаторната комисија, Претседателот на Регулаторната комисија, најдоцна до 31 март од наредната година, до Владата на Република Македонија и до Собранието на Република Македонија доставува Годишен извештај за работата на Регулаторната комисија во претходната година, во кој е содржано материјално-финансиското работење на Регулаторната комисија. Годишниот извештај за работата на Регулаторната комисија се доставува до Министерството надлежно за работите на енергетиката и се објавува во едно од јавните гласила.

Оператор на пренос на електрична енергија, негови надлежности

Во согласност со Законот за реструктурање и приватизација на “Електростопанство на Македонија” (Службен весник на РМ, 19/04), од 01.01.2005 година воспоставен е Оператор на електропреносниот систем на Македонија (АД МЕПСО), акционерско друштво за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем, во државна сопственост.

Правното раздвојување на активностите и средствата на преносниот систем оператор завршено е заклучно со 31.12.2004 година.

Надлежности

Надлежностите на Оператор на електропреносниот систем на Република Македонија (АД МЕПСО) се одредени со правното раздвојување, а попрецизно ќе бидат утврдени со Законот за пазар на електрична енергија, кој треба да биде донесен во првата половина на 2005 година.

Со постоечките одредби, во делокругот на дејноста на оваа компанија се планира да влезеат одделни активности поврзани со (1) сопственоста на средствата на системот за пренос и управување, (2) дејноста на управување со системот за пренос, и (3) реализација на пазарните операции.

8. Во секторите за цврсти горива треба да се забележи дека постои рамка за државна помош (Регулатива на Советот 1407/2002 од 23. јули 2002 г. објавена во „Службен весник на Европските Заедници L 205“, стр. 1.) за одредени категории на јаглен (Член 2(а) од Регулатива на Советот 1407/2002 ги дефинираа категориите на јаглен што ги покрива регулативата за државна помош како „висока, средна и ниска категорија А и Б јаглен со значењето на меѓународниот систем за кодификација за јаглен утврден од страна на Економската комисија за Европа на Обединетите нации“.) и дека другите цврсти горива што немаат конкретна рамка за државна помош (лигнит, нафтени шкрилци, тресет итн.) потпаѓаат директно под одредбите на Договорот. Дали вашата земја произведува домашен јаглен што се покрива со рамка за државна помош?

Во Република Македонија не постојат ниту се експлоатираат категориите на јаглен што се покриваат со рамката за државна помош (Регулатива на Советот (ЕЦ) бр. 1407/2002 од 23 јули 2002 година, за државна помош во индустријата за јаглен), кои се класифицирани како високо-квалитетен, средно-квалитетен и ниско-квалитетен јаглен од категорија А и Б во смисла на меѓународниот систем за обележување за јаглен поставен од Економската комисија на Обединетите нации за Европа (Меѓународен систем за обележување на средно-квалитетен и високо-квалитетен, јаглен (1998 година), Меѓународна класификација на јаглен во ниво (1998 година) и Меѓународен систем за обележување на ниско-валитетен јаглен (1999 година)).

9. Во случај вашата земја сеуште да произведува јаглен што влегува во рамката на државна помош, ве молиме да наведете:

а) Каков е ставот на вашата влада кон Регулативата на Советот 1407/2002? Можете ли да доставите преглед на тековните или идните модернизации, рационализации и планови за реструктурирање на претпријатијата кои се занимават со јаглен? (в. членови 4 и 5 од Регулативата) Дали вашата Влада има или предвидува да подготви шема за поддршка на намалувањето на капацитетот? Што содржи таа шема и дали е социјално/регионално оправдана?

б) Кои се карактеристиките на државната помош во овој сектор? Дали сите елементи на државната помош во моментот се дел од државниот буџет? Дали се предвидува целата државна помош да се вклучи во државниот буџет?

в) Во однос на антрацитот, каков е ставот на вашата влада за основање „зони за слободна трговија со јаглен“ во согласност со правилата на ЕУ за конкуренција, особено т.н. вертикални договори (на пр. договори меѓу производители на јаглен и производители на електрична енергија)?

Во Република Македонија не постојат ниту се експлоатираат категориите на јаглен што се покриваат со рамката за државна помош (Регулатива на Советот бр. 1407/2002 од 23 јули 2002 година).

10. Во врска со Регулативата на Советот 405/2003 од 27. февруари 2003 г. („Службен весник на Европските заедници, L 62 од 6. март 2003 г.) со која се воспоставува систем на Заедницата за надзор врз увозот на антрацит со потекло од трети земји, може ли вашата земја да достави информации кои се бараат со оваа Регулатива?

Во Република Македонија во 2003 година увезено е вкупно 63.000 тони јаглен, од кои 2.100 тони биле наменети за челичната индустрија.

За 2004 година беше планиран увоз од 72.500 тони, од кои 2.500 тони за потреби на челичната индустрија.

11. Сите цврсти горива:

а) Ве молиме да доставите информации за тековните и најновите нивоа на производство на антрацит и лигнит.

б) Ве молиме да доставите информации за сите тековни програми за државна помош во домашното производство на лигнит и за плановите за нивно постепено намалување.

в) Онаму каде што се субвенционираат индустриите за цврсти горива, какви се, во поглед на реструктурирање, сегашните и идните социјални планови, вклучувајќи ги и оние за прилагодување на работната сила; и какви се регионалните планови за пренасочување. (на пр., привлекување нови бизниси)?

а) Ве молиме да доставите информации за тековните и најновите нивоа на производство на антрацит и лигнит.

Вкупното производство на лигнит во Република Македонија изнесува од 7.500.000 тони до 8.000.000 тони годишно.

b) Ве молиме да доставите информации за сите тековни програми за државна помош во домашното производство на лигнит и за плановите за нивно постепено намалување.

Со Законот за државна помош (“Службен весник на РМ” бр. 24/03), дефинирани се можностите и условите за доделување и користење на државна помош во сите области од стопанството, освен во областа на земјоделството и рибарството. Со членот 2 од законот е утврдено дека секоја државна помош, без оглед дали истата е доделена според шемите за помош или како индивидуална помош, со која се нарушува или се заканува да се наруши конкуренцијата преку фаворизирање на одредени претпријатија или одредени производи е во спротивност со одредбите од овој закон се додека истата може да влијае врз трговијата меѓу Република Македонија и Европската Заедница. Помошта која ќе се додели спротивно на одредбите на овој закон ќе биде вратена. Помошта за извоз е инкомпатибилна со одредбите на овој закон. Исто така, со членот 3 е дефинирано дека државна помош е секоја помош, доделена од давателот на државната помош, во секој облик, со која се создаваат поволности за определени претпријатија, производство на одредени стоки или давање на одредени услуги. Давател на државна помош е Владата на Република Македонија, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа и друг орган или институција кои обезбедуваат или планираат да обезбедат државна помош.

Посебни програми за државна помош на Владата на Република Македонија во домашното производство на лигнит не постојат. Во врска со ова, не постојат и посебни планови за намалување, односно укинување на ваков вид помош. Согласно Глава IV од Законот за минералните сировини (“Службен весник на РМ” бр. 18/99 и 29/02), за истражувања и експлоатација на минералните сировини, во рамки на кои спаѓа и лигнитот се издава концесија, односно се плаќа надоместок за концесија за експлоатација. Со посебни одлуки за определување на критериумите и висината на надоместокот за концесии за вршење детални геолошки истражувања и експлоатација на минерални сировини, донесени од страна на Владата (“Службен весник на РМ” бр. 22/03 и 51/03), е утврден надоместокот и тоа, за користење на просторот 90.000,00 ден./km² годишно и за произведениот лигнит 3 ден./t. Од друга страна, согласно член 49 од Законот за концесии (“Службен весник на РМ” бр. 25/02 и 24/03), утврдено е дека издавањето концесии не се однесува на јавните претпријатија кои до денот на влегувањето во сила на овој закон користат добра од општ интерес, односно вршат дејност поврзана со овие добра, се до нивната преобразба во ДОО или АД согласно Законот за јавните претпријатија или нивна приватизација, доколку поинаку не е утврдено со закон. Рудниците за лигнит АД Брик – Берово и Дримкол-лигнит ДОО Струга, чие производство е неменето за индустриска и широка потрошувачка (околу 100.000 тони годишно), плаќаат надоместок за концесија за експлоатација.

с) Онаму каде што се субвенционираат индустриите за цврсти горива, какви се, во поглед на реструктурирање, сегашните и идните социјални планови, вклучувајќи ги и оние за прилагодување на работната сила; и какви се регионалните планови за пренасочување. (на пр., привлекување нови бизниси)?

Лигнитот што се произведува во Република Македонија скоро целосно се користи за производство на електрична енергија. Со оглед дека термоелектричните центри (Битола I, II и III и Осломеј) се лоцирани во близина на лежиштата на лигнит, планирано е со исцрпување на лежиштата кои сега се користат, да се отворат други лежишта, заради обезбедување на континуитет на производството на електрична енергија. Од овие причини, не се очекуваат поголеми промени во однос на ангажираната работна сила за производство на лигнит во периодот до 2025 година.

III. ИТНИ МЕРКИ

В. Прашања:

1. Какво е сегашното ниво на нафтени резерви во вашата земја, пресметано според методологијата на ЕЗ, и како моментално се пресметуват и контролираат резервите?

Согласно Законот за стоковни резерви (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), види 14_Анекс_03, стоковните резерви на нафтени деривати задолжително ги сместуваат, чуваат и обновуваат субјектите кои вршат производство или промет на нафтени деривати и ги исполнуват општите и посебните услови за трговија со нафтени деривати во Република Македонија.

Сегашното ниво на залиха на нафтени деривати во стоковните резерви обезбедува покриеност на потрошувачката во Република Македонија за 43 денови пресметано според просечната дневна потрошувачка во претходната календарска година, што е во согласност со методологијата на ЕЗ.

Контрола над стоковните резерви на нафтени деривати врши Бирото за стоковни резерви, а согласно Законот за стоковни резерви контролата може да се довери и на субјект регистриран за контрола на квалитет и квантитет на нафтени деривати.

Инспекциски надзор над стоковните резерви на нафтени деривати врши државниот пазарен инспекторат и државниот инспекторат за техничка инспекција.

2. Кои се постојните или планираните механизми за реакција при нарушување во снабдувањето со нафта и ублажување на ефектите од таквото нарушување?

Во случај на непрекинато или недоволно снабдување на пазарот во Република Македонија со нафтени деривати, предизвикано од воена состојба, вонредна состојба, елементарна непогода или друга причина, Владата на Република Македонија одлучува за користењето и обновувањето на нафтените деривати во стоковите резерви.

Според Законот за стокови резерви (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), види 14_Анекс_03, количините на нафтените деривати во стоковите резерви по видови на деривати треба да се на ниво на дневна внатрешна потрошувачка за најмалку 90 дена, пресметано според просечната дневна потрошувачка во претходната календарска година. Согласно овој Закон изготвена е и во фаза на донесување е среднорочна тригодишна програма. Обезбедувањето на залихите на нафтените деривати според среднорочната програма за стоковите резерви е како што следува:

- Во 2005 година залихите на сите видови нафтени деривати ќе биде на ниво на дневна внатрешна потрошувачка за 46 дена;
- Во 2007 година залихите на сите видови нафтени деривати ќе биде на ниво на дневна внатрешна потрошувачка за 60 дена;
- Во 2010 година залихите на сите видови нафтени деривати ќе биде на ниво на дневна внатрешна потрошувачка за 90 дена.

Во услови на намалување на расположивоста на нафтените деривати, во нормални или вонредни услови, согласно прописите и документите на Владата може да се пристапи кон приоритетно, а во отежнати услови, и редуцирано снабдување на приоритетните и специфични потрошувачи на нафтени деривати.

3. Имајќи во предвид дека резервите според ставот А. погоре имаат приоритет, кога реално би се пристапило кон решавање на горните прашања, (дадете распоред за достигнување на 30-60-90-дневни резерви) како и кои се очекуваните потешкотии во текот на спроведувањето на горенаведеното законодавство? (финансиски, правни, воспоставување институции, други)?

Согласно член 6 и член 7 од Законот за стоковни резерви (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), види 14_Анекс_03, Собранието на Република Македонија на предлог на Владата на Република Македонија донесува среднорочна програма со која ги утврдува видот и количината на стоковните резерви. Со среднорочната програма за 2005 - 2007 година се планира дополнување на резервите на нафтени деривати до 60 денови покриеност на потрошувачката да се достигне до крајот на 2007 година, а до 90 денови покриеност на потрошувачката ќе се достигне до крајот на 2010 година, што ќе биде предмет на среднорочната програма за периодот 2008 - 2010 година.

Во спроведувањето на дополнувањето на залихите на нафтени деривати согласно горенаведената динамика, би можеле да се појават финансиски проблеми, доколку не се обезбедат планираните средства од буџетите на Република Македонија за периодот 2005 до 2010 година, за дополнување на резервите на нафтени деривати.

4. Каков е ставот на Владата за членство во IEA, и, ако е релевантно, кога е побарано такво членство или дали ќе се побара?

Република Македонија нема поднесено барање за членство во Меѓународната агенција за енергетика.

Членството во Меѓународната агенција за енергетика е условено со исполнување на повеќе критериуми, меѓу кои се следниве:

- Градење на енергетска политика базирана на одржливост, флексибилност и ефикасност, која е во согласност со се поголемата грижа за енергетските влијанија врз околината, што е примарна цел на Меѓународната агенција за енергетика;
- Вклопување во глобалниот енергетски контекст, преку делење и размена на информации во врска со енергетскиот сектор, кординирање на енергетската политика и соработка во развојот на енергетски програми;
- Прифаќањето на деветте заеднички цели на членките на Меѓународната агенција за енергетика, што се однесуваат на:
 1. диверзитет, ефикасност и флексибилност во енергетскиот сектор;
 2. способност да се одговори брзо и флексибилно на непредвидливи ситуации , посебно во врска со снабдувањето со нафта;
 3. одржливо снабдување и користење на енергијата со минимизирање на штетните влијанија врз околината;
 4. користење на енергетски извори кои се поволни од аспект на околината;
 5. подобрена енергетска ефикасност за промовирање на заштитата на околината и енергетска обезбеденост;
 6. развојни истражувања и формирање на пазар за нови и унапредени енергетски технологии;
 7. реални енергетски цени;
 8. слободна и отворена трговија; и
 9. соработка помеѓу сите учесници на енергетските пазари.

Владата на Република Македонија во наредниот период ќе ги спроведе потребните реформи во енергетскиот сектор. Притоа ќе ги разгледа можностите за исполнување на условите за членство во OECD и IEA и поднесувањето на барањето за зачленување во овие институции.

5. Која е сегашната правна рамка на тоа поле? Ако во вашата земја има тело кое е исклучиво надлежно за нафтените резерви, какви се неговите задачи, кадар и буџет?

Во Република Македонија нема посебно тело кое е исклучиво надлежно за нафтените резерви, туку нафтените деривати се составен дел на стоковните резерви и се во надлежност на Бирото за стоковни резерви.

Првната рамка која ја регулира оваа материја е Законот за стоковни резерви (“Службен весник на РМ” бр. 68/04), види 14_Анекс_03.

Бирото е орган на државна управа во состав на Министерството за финансии, со својство на правно лице. Во Бирото има 24 вработени, од кои 1 функционер –директор, 8 државни службеници и 15 работници за вршење помошни работи, без статус на државен службеник. Бирото е носител на правата, обврските и одговорностите во управувањето, користењето и располагањето со стоковните резерви на Република Македонија. Бирото за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија и пред Министерот за финансии.

Бирото врши контрола над начинот на формирањето, чувањето, обновувањето, користењето, како и контрола на квалитетот и квантитетот на стоките од стоковните резерви.

Средствата за финансирање на стоковните резерви се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија и од донации, меѓутоа во периодот од 1999 година до денес Бирото за стоковни резерви нема добиено донација.

Во периодот до 2007 година, на годишно ниво Буџетот на Република Македонија за Бирото за стоковни резерви ќе изнесува 395.000.000 денари од кои: 45.000.000 денари за плати, наемнини и надоместоци и стоки и услуги, 250-350.000.000 денари за набавка на нафтени деривати и до 100.000.000 денари за останатите стоки во стоковните резерви.

6. Во случај на пристапување кон Меѓународната агенција за енергетика, дали вашата Влада има намера тесно да ја координира својата позиција во таа организација со позицијата во ЕУ/ Европската Комисија? Каков механизам би претпочитале за остварување на таквата координација?

Во случај на добивање на членство во Меѓународната агенција за енергетика, Република Македонија ќе ја координира својата позиција во оваа организација со позицијата на ЕУ/ Европската комисија. Притоа, во механизмите посебен акцент ќе стави на координирање и усогласување на сопствената енергетска политика со политиката земјите членки на Европската унија.

IV. ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ / ЗАШТЕДА, ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА И ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. Ве молиме да доставите податоци за постојните и планираните мерки за унапредување на енергетската ефикасност и унапредување на нови и обновливи извори на енергија (природа на мерките, расположив буџет и сл.).

Директни и индиректни определби за енергетската ефикасност се содржани во Законот за енергетика, Националната стратегија за економски развој, како и други поврзани закони и регулативи.

Закон за енергетика_ (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, претставува главна законска рамка за овој сектор. Овој закон, ја одредува националната политика за енергетика која помеѓу останатото, ја потенцира важноста на: зголемување на употребата на природен гас, како приоритетно еколошко гориво; вклучување

на енергетската ефикасност во стандардите за изградба на згради; одвојување на потребните финансиски средства за реализација на проекти за енергетска ефикасност; идентификација на можности за ефикасна потрошувачка на енергија; усвојување на мерки и активности за реализација на сите горе-споменати активности.

Во 1999 година Владата на Република Македонија донесе Програма за ефикасно користење на енергијата во Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_10. Подготвувањето на оваа програма претставува и законска обврска која произлегува од Законот за енергетика. Со оваа Програма се предвидуваат повеќе мерки за зголемување на енергетската ефикасност меѓу кои и: изготвување на Стратегија за енергетска ефикасност во Република Македонија до 2020 година; законски и други стимулативни поволности; оформување на Фонд за финансиска поддршка; подготовка на инвестиционо-техничка документација за реализација на конкретни документи; реализација на конкретни проекти; подготовка на прописи, стандарди и други акти; информативни и образовни активности; публикации и брошури; меѓународна активност.

Почетна активност на Програмата е изработка на Стратегија за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_09. Стратегијата е изготвена во почетокот на 2004 година по иницијатива на Министерството за економија. Изготвувачи се американската компанија Nexant. Inc., во соработка со национални експерти, и истата е донесена од Владата во октомври 2004 година.

Стратегијата опфаќа низа иницијативи, вклучувајќи надградба на капацитетот, како и технички активности. Институционалната надградба и надградба на капацитетот ги опфаќа следите активности: формирање на Агенција за енергетска ефикасност; добивање сертификат од ревизор за енергетика; енергетски кодекси за објекти; стандарди за опрема; формирање на Фонд за енергетска ефикасност.

Низата технички програми кои се идентифицирани и анализирани се вклучени во планот за имплементација. Побитни програмски иницијативи опишани во Стратегијата се: Програма за станбени објекти; Програма за комерцијални објекти; Програма за згради на јавни институции; Програма за индустриски објекти; Програма за улично осветлување.

Од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) во 1994 година беа обезбедени кредитни средства во висина од 4.500.000 евра за реализација на проекти за рационално користење на енергија под следните услови: 10 години отплата, во кои се вклучени 2 години грејс период и камата ЛИБОР+1. Овие средства Министерството за економија по пат на конкурс, ги додели во вид на кредит на 27 стопански субјекти во Републиката за кофинасирање на реализацијата на проекти од областа на енергетска ефикасност, од кои 15 за адаптација на енергетските постројки во индустриските капацитети за користење на природен гас.

Во периодот од 1998 до 2003 година, преку ПСО Програмата на Холандската влада со вкупен износ од 3.500.000 евра, беа реализирани пет проекти за енергетска ефикасност и користење на обновливи извори на енергија.

Во текот на 1998 година преку Светска банка обезбедени се грант средства за изготвување на Програма за мали хидроцентрали. Со програмата се обработени 70 мали хидроцентрали со вкупна инсталирана моќност од 183 MW и годишно производство на електрична енергија од 700 GWh.

Во рамките на билатералната соработка на Република Македонија со Република Австрија, Австриската влада во 1998 година одобри грант средства во износ од 400.000 евра за реализација на проектот „Геотермален систем – Кочани“. Овој проект успешно е реализиран и денес може да се согледаат ефектите од функционирањето на овој систем. Во 1999 година Австриската влада исто така одобри грант средства во износ од 420.000 евра за реализација на проектот „Геотермален систем – Винаца“.

Обновливите извори на енергија се предмет на повеќе странски и домашни студии кои истовремено ја третираат и енергетската ефикасност. Три особено корисни студии, развиени со помош на финансиски средства од странство се:

- “Потенцијал на обновливи извори на енергија во Република Македонија”, Electrotek Concepts и МАНУ, финансирано од УСАИД, 1999 година;

- Програмата EU SYNERGY во март 2001 година: “Енергетски политики во земјите членки на ЕУ во однос на заштитата на животната околина и енергетската ефикасност: Можности за имплементација во Македонија”;
- Програмата EU PHARE “Можности за инвестирање во енергетскиот сектор”, изведувач Exergia S.A..

Во овие студии, меѓу другото се оценети потенцијалите на обновливите извори во Република Македонија, како и потенцијалите за енергетска ефикасност.

Во октомври 2004 година Владата на Република Македонија од компензациониот фонд од странска помош - Швајцарија одобри средства во износ од околу 65.000 евра за изработка на Студија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија. Во рамките на оваа Студија ќе се направи анализа за потребните трошоци и придобивки од користењето на ОИЕ. Исто така во рамките на таа Студија ќе се направи и проценка на влијанието на европското законодавство во делот на обновливата енергија.

Во периодот од јули 2004 година до јули 2005 година ќе се реализира проектот за подготовка на програма за обновлива енергија, со кој ќе се овозможи добивање на грант во вредност од 5.000.000 САД долари од Глобалниот еколошки фонд (GEF) преку Светската банка како агенција за имплементација. Основната цел на програмата е поттикнување на инвестициите во енергетската ефикасност и користењето на обновлива енергија со отстранување на институционалните и финансиски бариери. Со реализацијата на ова програма ќе се формира Фонд за оддржлива енергија преку кој ќе се суфинансираат проекти за енергетска ефикасност и искористување на обновливи енергетски извори.

Се очекува во почетокот на 2005 година да се донесе одлука, во рамки на соработката со Република Австрија, за обезбедување на грант средства во вредност од околу 300.000 € за реализација на програма за соларна загревачи за вода со која е предвидено во периодот од 2005 до 2007 година изведување на обука на експерти и професионалци за соларна енергија и реализација на програма за подобрување на технологијата и производството на опрема и системи за термална соларна енергија.

Други поврзани закони и регулативи

Закон за локална самоуправа. Со Законот за локална самоуправа (“Службен весник на РМ” бр. 05/02) се пренесуваат овластувања на локалната власт. Помеѓу останатите обврски, со овој закон се одредува дека општините се надлежни за: снабдување со природен гас и топлинска енергија; заштита на животната средина и природата.

Закон за градежни работи. Постоечкиот Закон и Законите за измена на Законот за градежни работи (“Службен весник на РМ” бр. 15/90, 11/91, 11/94 и 18/99), не вклучуваат конкретни одредби со кои се бара инвеститорите или градителите да ги планираат и градат новите објекти на начин кој што би бил енергетски најефикасен. Но, во деловите посветени на техничката документација која што е потребна за изградбата на нов објект, овој Закон одредува дека документацијата на градежниот проект мора да биде изготвена во согласност со стандардите и нормите за изработка на планови на згради кои ги донесува Министерството за транспорт и врски.

Законот за пропишување на техничките барања на производите и оцена на сообразноста (“Службен весник на РМ” бр. 55/02), ги дефинира регулативите кои ги наметнуваат техничките барања на “производите”. Овие технички барања се усвојуваат во законска форма со цел да се: заштити и промовира животната средина, како и заштита на потрошувачите и други корисници на производи.

Според член 4, параграф 2 од овој Закон, техничките барања може да бидат усвоени и имплементирани од страна на министерството надлежно за производство, трговија и користење на соодветните производи (вклучувајќи и изградба на згради). Според тоа, не постојат законски пречки за вградување на одредби за задолжителна примена на норми и стандарди кои би поттикнале поефикасно користење на енергијата во зградите (и други производи кои користат енергија). Битно е да се напомене дека постојат стандарди за топлинска изолација на зградите кои постојат од периодот пред распаѓањето на поранешната

Југославија. Сепак, имплементацијата на овој правилник е ограничена. Сегашната верзија на овој правилник кој ги регулира стандардите во поглед на техниките на затоплување и прашања поврзани со топлинска изолација е објавен во Службен весник бр. 32/99. Со овој правилник се усвојуваат соодветните ИСО стандарди и стандарди од ЕН повелбата (EN Charter) како национални стандарди (ISO 6946, 7345, 9251, 9346, 9229, 1011-1). Овие стандарди, сепак, во најголем дел се однесуваат на методите за пресметка, а не на минималните критериуми за изолација и, во многу случаи, во согласност со законот, нивната примена не е задолжителна.

2. ЕУ усвои законодавството со цел да се подобри енергетската ефикасност, животната средина и да се унапреди обновливата енергија. (пр. Директива 93/75/ЕЗ за ограничување на емисиите на јаглен диоксид преку подобрување на енергетската ефикасност; Директива 96/57/ЕЗ за етикетирање на потрошувачката на енергија на фрижидерите за домашна употреба, фрижидерите за длабоко замрзнување и нивни комбинации; Директивата 2000/55/ЕЗ за барањата за енергетска ефикасност за баластот за флуоросцентно осветлување; Директивата 2001/77/ЕЗ за промовирање обновливи извори на енергија во потрошувачката на електрична енергија; Директивата 2002/91/ЕЗ за енергетските перформанси на објектите) Директива 2003/30/ЕЗ за промовирање органски горива; Директива 2004/8/ЕЗ за промовирање на когенерирање; Директива 2003/96/ЕЗ за оданочување енергетски производи и електрична енергија):

а) Постои ли законска рамка (Закон за енергија)? Дали веќе постои второстепено законодавство? Кое законодавство одговара на кое *acquis* и каква е усогласеноста? Дали вашата земја веќе ги етикетира уредите според европското *acquis*? Дали веќе постои институционална рамка и дали таа е оперативна (национална агенција итн.)? Колку вработени и колкав буџет има?

б) Постои ли национален план на Владата или веќе усвоена стратегија за промовирање на обновливите извори на енергија и рационалното користење енергија?

в) Дали сте подготвиле студии за проценка на влијанието на европското законодавство на полето на обновлива енергија?

г) Кои потешкотии се предвидуваат во текот на постепеното усвојување на правилата на ЕУ? Кој е предвидениот рок за нивна примена?

д) Во врска со Директива 2001/77/ЕЗ и Директива 2003/30/ЕЗ за промовирање обновливи извори на енергија, каква е моменталната ситуација и какви се вашите амбиции за учеството на обновливите извори на енергија во производството на електрична енергија до 2010 г., 2015 г. и 2020 г.? (Ве молиме да ја користите методологијата од анексот на Директивата.)

а)

Во постојниот Закон за енергетика ("Службен весник на РМ" бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02 и 38/03), види 14_Анекс_01, се содржани и одредбите за енергетска ефикасност. Согласно на овие одредби Владата на Република Македонија донесува долгорочна програма за ефикасно користење на енергијата. За реализација на програмата Владата основа Фонд за енергетска ефикасност за кој ќе се обезбедуваат средства од банки и останати финансиски институции, странски кредити, донации и спонзорства од домашни и странски правни и физички лица.

Согласно со Националната програма за приближување на законодавството на Република Македонија кон ЕУ законодавството во тек е изработката на нов закон за енергетика, кој ќе содржи посебен дел за одредбите за енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија, кој треба да биде донесен во текот на 2005 година, а ќе биде усогласена со ЕУ законодавството во областа на енергетската ефикасност.

Предвидено е по донесувањето на новиот закон за енергетика да се донесат и подзаконските акти кои ќе бидат апроксимирани со директивите од законодавството на ЕЗ, од областа на рационалното користење и заштеда на енергија. Изготвена е само Нацрт-лиценца за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија, која согласно Законот за енергетика е во надлежност на Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија.

Новиот Закон за градба, кој е во фаза на донесување, содржи одредби кои би наложиле обврска инвеститорот да задоволува стандарди за енергетска ефикасност. Овој предлог закон содржи одредби со кои техничката документација е потребно да ги дефинира концептот и техничките спецификации за градежниот проект, како и планови за неговата изградба. Со новиот предлог Закон за градба се бара задолжително да биде приложена проценка за потрошувачката на енергија како еден од критериумите кои треба да бидат содржани во техничката документација.

Во Република Македонија сеуште не е воведено етикетирање на уредите и истото ќе биде направено со новиот Закон за енергетика.

Во Република Македонија сеуште не постои институционална рамка, односно Агенција за енергетика, која ќе се основа со посебен закон кој ќе се донесе во 2006 година.

Надлежностите поврзани со рационално искористување на енергијата и примената на обновливите енергетски извори се во склоп на останатите обврски на Секторот за енергетика и минерални сировини при Министерството за економија.

b)

Во 1999 година Владата на Република Македонија на предлог на Министерството за економија донесе Програма за ефикасно користење на енергијата во Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_10. Почетна активност на Програмата е изработка на Стратегија за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2020 година, види 14_Анекс_09, и формирање фонд за финансиска поддршка за енергетска ефикасност преку кој ќе се овозможи реализација на конкретни проекти, изготвување на инвестиционо-техничка документација, издавање на брошури, публикации и др. Основањето на овој фонд исто така претставува законска обврска која произлегува од Законот за енергетика. Стратегијата за енергетска ефикасност на РМ до 2020 година е донесена од Владата. Во фаза на оформување е Фонд за одржлива енергетска ефикасност (Sustainable Energy Efficiency Fund) со помош на грант финансиски средства кои ги обезбедува Глобалниот еколошки фонд (GEF)

Национална стратегија за економски развој на Република Македонија, иницирана од Владата, финасирана од УНДП и Австриската влада, објавена во декември 1997 година, ја потенцира потребата националната политика да ја има предвид енергетската ефикасност како клучен фактор во остварувањето на националните развојни цели. Во основа од овој документ произлегува дека е неопходно да се стреми кон економски развој со минимална потрошувачка на енергија, а истовремено документот ги посочува позитивните ефекти врз животната околина кои би резултирале од поефикасното користење на енергијата.

c)

Во октомври 2004 година Владата на Република Македонија од компензациониот фонд од странска помош - Швајцарија одобри средства во износ од околу 65.000 ЕУР за изработка на Студија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија. Во рамките на оваа Студија ќе се направи анализа за потребните трошоци и придобивки од користењето на ОИЕ. Исто така во рамките на таа Студија ќе се направи и проценка на влијанието на Европското законодавство во делот на обновливата енергија.

d)

Потешкотиите во усвојувањето на правилата на ЕУ за енергетска ефикасност и зголемена примена на обновливите енергии би можеле да бидат следните:

- изменување на повеќе законски и подзаконски акти во Република Македонија како и носење на нови акти;
- организациони активности во државната управа и други институции;
- финансиска поддршка за поголемо аплицирање;
- ниски цени на енергентите;
- соодветна едукација на стручните лица во различни сектори.

Оценка е дека надминувањето на идентификуваните бариери и примената на ЕУ правилата во оваа област ќе се одвива во наредните 10 години.

е)

Во Република Македонија постои долгогодишна традиција во користењето на хидро-потенцијалот. Истите овозможуваат во моментот 19% од производството на електрична енергија да потекнува од обновливи енергетски извори. Моменталното отстварено производство на електрична енергија од обновливи енергетски извори е над националните индикативни цели на Директивата.

За 2003 година производство на електрична енергија од ОЕИ, конкретно од хидро потенцијалот на Република Македонија е $4,9 \cdot 10^3$ TJ, т.е. 21,6%, а за 2004 година $4,2 \cdot 10^3$ TJ, т.е. 19%.

Реално е да се очекува отстварување на национална индикативна цел од 22% до 2010 година, а 25% до 2015 и 27% до 2020 година. Овие национални индикативни цели се оправдуваат со проценките за максимално искористување на хидро-потенцијалот на земјата, воведување на технологии за искористување на енергијата од био-маси и гасови од пречистителни станици.

Република Македонија досега е постојано во чекор со барањата на ЕЗ во однос на квалитетните барања кои треба да ги исполнуваат горивата наменети за транспорт. Што се однесува до биогорива или други обновливи горива кои можат да ги супституираат конвенционалните горива за транспорт, Република Македонија во моментот не располага со сопствено производство или технологија. Не се направени студии за оправданоста за нивно производство и примена. Секако, во согласност со општите заложби за почиста животна средина, интересот за примена на биогорива е голем.

3. Каква е сегашната состојба во вашата земја во однос на телата за стандардизација што се активни во енергетскиот сектор, како што се CEN/CENELEC?

Националниот Технички комитет “Нафта и средства за подмачкување” во својата област на работа ја покрива областа на соодветните CEN комитети. Овој комитет ја следи работата на CEN комитетите од соодветната област. Активностите за зачленување во CEN/CENELEC се во тек.

4. Дали во нафтениот сектор постојат стандардизирани обрасци како што е Ен-228 (безоловен бензин –гориво за автомобили), Ен-589 (течен петролејски гас - гориво за автомобили), Ен-590 (дизел гориво за автомобили) итн.?

Постоечките македонски стандарди за квалитет на течните горива (моторен бензин, безоловен моторен бензин, гориво за дизел, гориво за млазни мотори и масла за горење) беа изработени во 1999 година и во тој момент како основа за нивна изработка беа користени тогаш важечките европски стандарди. Стапувањето во сила и примената на овие стандарди е регулирано со Правилникот за квалитетот на течните горива (“Службен весник на РМ” бр. 72/03, 85/03 и 23/04) во кој :

- количеството на олово во бензински горива изнесува:
 - За оловен бензин, 0,15 g.Pb/l (во претходниот период изнесуваше 0,6 g.Pb/l);
 - За безоловниот бензин, 0,013 g.Pb/l (во претходниот период изнесуваше 0,02 g.Pb/l).
- количеството на сулфур во дизел горивата изнесува:
 - 0,26% (во претходниот период изнесуваше 0,6%)

Националниот Технички комитет “Нафта за подмачкување” работи на превод на текстовите на стандардите: EN-228 2004 и EN-590 2004.

Превземањето на овие стандарди како и стандардот EN-589 2004 за гориво за автомобили се предвидува за 2005.

ИНИЦИЈАТИВА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА НОВИТЕ ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ EN-228 и EN-590

До Техничкиот комитет за изработка на нацрти и предлози на стандарди “Нафтени производи и средства за подмачкување”, од страна на Макпетрол АД Скопје беше доставена иницијатива за измена и дополнување на македонските стандарди: МКС Б.Х2.210: 1999 за безоловен бензин; и МКС Б.Х2.410: 1999 за дизел гориво, односно изработка и усвојување на македонски стандарди за БМБ супер 98+ и ЕКО дизел. Воедно и групацијата за промет на моторни возила и резервни делови при Стопанската комора на Македонија поднесе иницијатива за усвојување на европските стандарди за безоловните бензини и дизел горива што би биле хармонизирани со стандардите на EN, односно ISO.

Врз основа на предходно изнесеното, Техничкиот комитет за изработка на нацрти и предлози на стандарди “Нафтени производи и средства за подмачкување”, на последната седница, одржана на 28.09.2004 година, го усвои предлогот за донесување на стандард-национален анекс за безоловен бензин супер 98. По позитивното изјаснување на надлежните институции и субјекти, се очекува да отпочне постапката за донесување на овој стандард.

Со донесувањето на Правилникот за квалитет на течните горива (“Службен весник на РМ” бр. 72/03, 85/03 и 23/04), практично е реализиран и заокружен првата фаза од стратешките препораки, а во тек е имплементација на втората фаза која вклучува :

- основање на независна лабораторија за тестирање на квалитетот на горивата;
- номинирање на надлежна институција за следење на квалитетот на горивата и за подготвување на национален систем за систематски надзор на податоците за горивата;
- донесување правни прописи (подзаконски акти) на Законот за акредитација на лабораториите за контрола на квалитетот на горивата;
- утврдување на прецизни термин за отстранување од употреба на оловниот бензин;
- техничкиот комитет за стандардизација треба да ги подготви новите македонски стандарди кои ќе се однесуваат само на безоловни бензини, а ќе ги вклучат сите нови моменти од директивите на ЕУ;
- изготвување на Правилник, со кој ќе стапат во сила новите македонски стандарди за бензин, кои ќе се однесуваат само на безоловниот бензин; и
- изготвување на стратегија за комуникација и на кампања за подигање на јавната свест, со цел информирањето на сите релевантни организации за датумот кога ќе биде забранета употребата на оловниот бензин, ќе бидат задоволени барањата на Директивата 98/70/ЕЗ за квалитетот на бензинот и на дизел-горивата.

Оваа фаза ќе се реализира до 01.01.2006 година согласно Основниот план за исфрлање на оловото од бензините донесен 2003 година како резултат од проектот “Зајкнување на капацитетот на Министерството за животна средина “Фаре програма СОП 99.

Засага земањето на пробите за испитување на квалитетот на течните горива и методите за утврдување на граничните вредности од Правилник се врши согласно Македонските стандарди за течни горива и тоа:

1. Течни горива-Моторен бензин			
		МКС Б.Х2. 220	
Карактеристики	Единица	Гранична вредност	
		минимум	максимум
густина на 15 °C	g/ml	0,730	0,780
дестилација:			
до 70 °C дестилира	% v/v	15	45
до 100 °C дестилира	% v/v	40	65
до 180 °C дестилира	% v/v	85	
крај на дестилација	°C		215
октански број по истражувачки метод		96	

по моторен метод		86	
содржина на олово	g/l		0,15
содржина на сулфур	% m/m		0,05
боја		sina	

2. Течни горива-Безоловни моторни бензини					
МКС Б.Х2. 210					
Карактеристики	Единица	Гранична вредност			
		БМБ - 90		БМБ - 95	
		минимум	максимум	минимум	максимум
густина на 15 °Ц	g/ml	0,730	0,780	0,730	0,780
дестилација:					
-до 70 °Ц дестилира	% v/v	15	45	15	45
-до 100 °Ц дестилира	% v/v	40	65	40	65
-до 180 °Ц дестилира	% v/v	85		85	
-крај на дестилација	°C		215		215
октански број					
-по истражувачки метод		90		95	
- по моторен метод		80		85	
содржина на олово	g/l		0,013		0,013
содржина на сулфур	% m/m		0,05		0,05
боја		zelena		ne oboen	

3. Течни горива-Гориво за дизел мотори			
МКС Б.Х2. 410			
Карактеристики	Единица	Гранична вредност	
		минимум	максимум
густина на 15 °Ц	г/мл	0,820	0,860
дестилација:			
до 250 °Ц дестилира	% v/v		65
до 350 °Ц дестилира	% v/v	85	
до 370 °Ц дестилира	% v/v	95	
филтрабилност, ЦФПП ⁵⁾			
во зимски период	°C		-15
во преоден период	°C		- 7
во летен период	°C		- 2
Цетански број		49	
содржина на сулфур	% m/m		0,20
точка на палење	°C	55	

4. Течни горива-Гориво за млазни мотори			
МКС Б.Х2. 331			
тип 1 (ГМ-1)			
Карактеристики	Единица	Гранична вредност	
		минимум	максимум
густина на 15 °Ц	g/ml	0,775	0,840
дестилација:			
10% в/в дестилира до	°C		205
крај на дестилација	°C		300
точка на палење, затворен сад	°C	38	
точка на мрзнење	°C		- 47
визуелен изглед	бистро и просирно		

5. Течни горива-Масла за горење							
МКС Б.Х2. 430							
Карактеристики	Единица	Гранична вредност					
		ЕЛ		М- 1		М-2	
		мин.	макс.	мин.	макс.	мин.	макс.

⁵ Во периодот од 1 декември до 28(29) февруари наредната година се смета како зимски период, а од 16 април до 30 септември како летен период. Периодите од 1 октомври до 30 ноември и од 1 март до 15 април, како преодни периоди.

густина на 15 °C	g/ml		0,860			
точка на палење, затворен сад	°C	55		80		100
содржина на сулфур	% m/m		0,3		2	3
вискозитет на 100 °C	mm ² /s				28	50
боја			црвена			

5. Дали постојат прописи за емисија на линиски и нелиниски возила?

Во Република Македонија од 02.11.2000 година со Наредбата за задолжително атестирање (хомологација) на возилата на тркала, опремата и делови за моторни возила ("Службен весник на РМ" бр. 84/01, 21/02, 31/02, 52/02, 26/04 и 35/04) во целост е регулирано прашањето што се однесува на емисија на гасови од мотори на возила за друмски сообраќај.

Во приложената табела (која е содржана во Наредбата), правилниците се однесуваат на емисијата на гасови од моторите кај возилата за друмски сообраќај. Посочени се ЕСЕ правилниците кои се хармонизирани со соодветните ЕЕС директиви на ЕУ.

Содржина на правилникот	Ознака на правилникот т ECE	Соодветна основна ЕЕС директива	Соодветна барана ЕЕС директива	Влегува во сила за типска хомологација	Влегува во сила за нови возила	Влегува во сила за половни возила	Категорија на возила по ЕЕС
Емисија на гасови од моторот	R 15/04			27.08.1976	27.08.1976	27.08.1976	M1, N1
Емисија на гасови од дизел мотори	R 49/01 R 49/02	88/77	91/542,96/1	05.01.1985 01.10.1998	05.01.1985 01.10.1998	05.01.1985 01.10.1998	M,N
Емисија на гасови за бензински и дизел мотори	R 83/02 R 83/03 R 83/04	70/220	93/59 94/12 96/44 96/69	01.10.2001 01.10.2002	01.10.2001 01.10.2004	01.10.2001 01.10.2005	M1,N1

6. Можете ли да доставите податоци за усогласеноста со ЕУ стандардите во другите енергетски подсектори?

Моментално важечките македонски стандарди од другите подсектори на енергетиката сеуште не се усогласени со европските норми од соодветната област.

Во тек е првична проценка на кореспондентноста на стандардите кои се важечки во Република Македонија (МКС) и соодветните CEN / CENELEC стандарди. Во продолжение се дадени споредбени табели за бројот на стандардите кои кореспондираат од одделни енергетски подсектори.

ГЛАВНИ ГРУПИ НА МКС СТАНДАРДИ КОИ КОРЕСПОНДИРААТ СО CEN КЛАСИФИКАЦИИТЕ ICS27 ⁶			
Главни групи на МКС стандарди	број на стандарди	CEN ICS27 стандарди	број на стандарди
/	/	27.010 Енергија и техники за пренос на топлина општо	1
М.Ф. Машини за трансформација на енергија	4	27.020 Мотори со внатрешно согорување	12
П.Ј. Парни локомотиви	1	27.040 Гасни и парни турбини. Парни машини	42

⁶ ICS27 Energy and heat transfer engineering (Енергија и техники за пренос на топлина)

М.Ф. , М.Е Термоенергетски уреди и садови под притисок	38	27.060 Горилници. Котли	59
/	/	27.080 Топлотни пумпи	17
Н.Ц. Електрични проводници	1	27.100 Електрани општо	48
/	/	27.140 Хидро енергетика	1
М.Ф. Машини за трансформација на енергија	3	27.160 Соларна енергија	8
/	/	27.180 Турбини на ветар и други алтернативни извори на енер.	1
М.Е, М.Б. Навртки,завртки и останати елем. за сврзување	24	27.200 Разладна техника	28
/	/	27.220 Топлинско обновување.Термо изолација	2
ВКУПНО	71		219

**ГЛАВНИ ГРУПИ НА МКС СТАНДАРДИ КОИ КОРЕСПОНДИРААТ СО
CEN КЛАСИФИКАЦИИТЕ ICS75⁷**

Главни групи на МКС стандарди	број на стандарди	CEN ICS75 стандарди	број на стандарди
Б.А. Основни и општи стандарди за гранката рударство и преработка на нафта и јаглен	2	75.020 Експлоатација и обработка на нафта и природен гас	2
Б.Х. Цврсти минерални горива.Нафта, битумен, земјен гас, восок и нивни производи	2	75.040 Сурова нафта	3
Б.Ф. Гасови	19	75.060 Природен гас	16
Б.Х.	45	75.080 Нафтени производи општо	47
Б.Х.	49	75.100 Мазива, индустриски масла и сродни производи	10
Х.З. Разни стандарди од областа на хемиската индустрија	22	75.120 Хидраулични флуиди	8
Б.Х.	23	75.140. Восоци, материјали на база на битумен и други нафтени прозводи	50
Б.Х., Д.Б. Производи од експлоатација на шумите	53	75.160. Горива	54
Б.Х., Б.А. Основни и општи стандарди за гранката рударство и преработка на минерали, јаглен и нафта, М.Ј. Специјални машини, уреди и други метални производи за рударство.	19	75.180. Опрема за нафтената и индустријата за природен гас	67
Б.Х.	11	75.200. Опрема за ракување со нафтени производи и природен гас	34
ВКУПНО	245		291

**ГЛАВНИ ГРУПИ НА МКС СТАНДАРДИ од
ПРОИЗВОДСТВО, ПРЕНОС, ДИСТРИБУЦИЈА И СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА
КОИ КОРЕСПОНДИРААТ СО CEN и CENELEC КЛАСИФИКАЦИИТЕ**

Главни групи на МКС стандарди	број на стандарди	CENELEC Технички комитети	број на стандарди
N.A Osnovni i opšti standardi od elektrotehnika	53	Electrical engineering In general 29.020 CEN ICS	26
ВКУПНО	53		26

⁷

ICS75 Petroleum and related technologies (Нафта и сродни технологии)

N.B Proizveduvawe, prenos i distribucija na elektri~na energija	72	TC 8X	3
		TC 11 *	7
		TC 20 *	104
		TC 97	5
		TC 99X	1
		TC 213	13
		TC 218	1
		BTTF 62-3	2
ВКУПНО	72		136
N.C Elektri~ni provodnici	117	TC 11 *	7
		TC 20 *	104
		TC 64	34
		TC 106X	9
ВКУПНО	117		154
N.E Materijali z elektri~ni instalacii	113	TC 17A *	13
		TC 17B *	39
		TC 17C *	12
		TC 17D *	11
		TC 20 *	104
		TC 23B *	8
		TC 23E *	13
ВКУПНО	113		200

Главни групи на МКС стандарди	број на стандарди	CENELEC Технички комитети	број на стандарди
N.F Materijali za elektri~ni vodovi	49	TC 17A *	13
		TC 17B *	39
		TC 17C *	12
		TC 17D *	11
		TC 20 *	104
		TC 36A	8
ВКУПНО	49		187
N.G Elektri~ni rotacioni ma~ini	10	TC 2	64
		TC 88	5
ВКУПНО	10		69
N.H Transformatori, prigu~nici i ispravuva~i	46	TC 13	26
		TC 14	36
		TC 38X	10
ВКУПНО	46		72
N.K Napravi za vklu~uvawe	18	TC 17A *	13
		TC 17B *	39
		TC 17C *	12
		TC 17D *	11
		TC 23B *	8
		TC 23E *	13
ВКУПНО	18		96
ВКУПЕН БРОЈ НА СТАНДАРДИ	478		451

* Стандардите од соодветниот Технички комитет (TC) на CENELEC опфаќаат повеќе групи од МКС стандардите.

Со оглед дека МКС класификацијата на стандардите не е идентична со EN класификацијата, еден МКС стандард може да е еквивалентен со повеќе EN стандарди.

Процесот на усогласување на законодавството во оваа област во Република Македонија како и потребите на индустријата и потрошувачите ќе ја определи динамиката на превземањето европските стандарди. Земајќи ги во предвид ова, Институтот за стандардизација на Република Македонија започна со активности за подготовка на основи за планирано превземање на европските стандарди како македонски.

7. Ве молиме да доставите информации за енергетската технологија и други програми чија цел е промовирање на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија.

Можете ли да доставите детали за овие програми, вклучувајќи го и нивото на државни субвенции?

Во Стратегијата за енергетска ефикасност меѓудругото се вградени и определби за реализација на проекти со нови технолошки решенија за енергетска ефикасност.

Проект за подготовка на програма за обновлива енергија (2004-2005) финансирана од Глобалниот еколошки фонд (GEF) преку Светската банка како агенција за имплементација (350.000 САД долари), за оформување на Фонд за одржлива енергетска ефикасност и Тело за помош во развој на проекти. Основната цел на овој проект е промоција на енергетската ефикасност и примената на обновливи енергетски извори преку финансиска поддршка на нови технологии и економски оправдани проекти од оваа област.

Проект “Соларни загревачи за вода” (Solar Water Heaters) (2005-2007), се очекува во почетокот на 2005 година донесување на одлука за негово финансирање од Австриската влада (околу 300.000 евра), за обука на соларни експерти и професионалци и подобрување на технологијата и производството, проценка на расположивата технологија и енергетски карактеристики на постоечките соларни келии и производство на истите, унапредување на стручноста и технологијата на производство на соларните келии и резервоари.

Програма за ефикасна дистрибуција на енергија (2004-2005) финансирана од Швајцарската влада (12.100.000 швајцарски франци), поделена на четири компоненти од кои третата е наменета за промоција на енергетската ефикасност (250.000 швајцарски франци). Со оваа компонента се предвидува спроведување на анкета, обработка на податоците од анкетата, нивна анализа, препораки за реализација на конкретни проекти за зголемување на енергетската ефикасност, реализација на конкретни проекти.

Физибилити студија за изградба на когенеративна гасна постројка 184-237 Mwe + 134-177 MWth (2004), финансирана со јапонска неповратна помош преку Светска банка. Целта на студијата е проценка на економската оправданост за изградба на когенеративна гасна постројка во Скопје, која треба да овозможи изнаоѓање на стратешки инвеститор; избор на консултант кој треба да подготви тендерска документација за наоѓање на инвеститор за реализација на когенеративната постројка. Со оваа когенеративна постројка ќе се воведат нов технолошки процес за производство на електрична и топлинска енергија.

Преку Светската банка обезбедени се средства во износ од 750.000 САД долари од Глобалниот еколошки фонд (GEF), за кофинансирање на пет мали хидроцентрали, со вкупна инсталирана моќност од 1,37 MW и годишно производство на електрична енергија од 11 GWh.

Со реализација на проектот „Геотермален систем – Кочани“ изведен е нов геотермален бунар од кој се врши експлоатација на ниско температурна геотермална вода која се користи за затоплување на оранжериите, јавни и деловни објекти. Со цел за рационално искористување на самиот извор, вграден е и современ електронски мониторинг систем за регулација и повратен систем за реинјектирање на отпадната вода. Во наредниот период, со цел за поголемо искористување на геотермалната вода за загревање, планирано е приклучување на домаќинствата на дистрибутивната топловодна мрежа во градот Кочани.

Во рамките на проектот „Геотермален систем – Винаца“ постигнати се основните цели: за одржливоста на производството на геотермална вода, оптимизација на преносниот и дистрибутивен систем, како и прилагодување на оранжериите кон новите достигнувања во загревната техника.

Со помош на ПСО Програмата на Холандската влада во периодот од 1998 до 2003 година реализирани се следните пет проекти од областа на енергетска ефикасност и искористување обновливи извори на енергија:

- *Заштеда на енергија во фабриката Европа АД-Скопје*, со што се изврши реконструкција на системот за греење од топловоден во парен, оптимизација на парниот систем и воведување на нова линија за производство на карамели со поголема енергетска ефикасност. Со реализација на целокупниот проект остварени за заштеди во потрошувачката на енергија во производниот процес на претпријатието;

- *Искористување на био-маса за енергетски потреби во фабриката Лозар АД-Велес*, со што е постигната основната цел за искористување на отпадни лозови прачки како обновлив енергетски извор за затоплување на оранжериите во претпријатието. Реализацијата на проектот овозможи во котларницата на оранжериите во претпријатието Лозар А.Д. Велес да се инсталира нов систем за согорување на лозовите прачки кој го замени стариот систем кој како кориво користи мазут. Со овој проект овозможена е замена на фосилните горива со друг енергент – био маса (лозови прачки), што ќе допринесе за зголемување на енергетската ефикасност и помало загадување на воздухот, со што во иднина можат да се постигнат поголеми позитивни енергетски и еколошки ефекти;
- *Алтернативен вид на енергија за Тетекс АД-Тетово, што допринесува за редуција на загадувањето на животната средина*, со што се овозможи претпријатието „Тетекс“ АД Тетово да ги замени старите котли на јаглен со нови, кои како гориво користат мазут, со крајна цел да се преадаптираат на природен гас кога истиот ќе биде расположив, што ќе допринесе за помало загадување на воздухот и почвата, односно во иднина ќе се постигнат поголеми позитивни енергетски и еколошки ефекти;
- *Имплементација на усовршување на процесот за прашкасто емајлирање во производството на бојлери (за санитарна топла вода) во претпријатието Леов компани – Велес*, со што е поставен комплетен погон за прашкасто емајлирање на бојлери со задоволување на еколошките прописи за емајлирање во работната и животната средина. Со самата еколошки чиста технологија се постигнуваат и енергетски заштеди во процесот на производство и зголемена енергетската ефикасност кај финалниот производ; и
- *Пазарна ориентирана надградба на програмата за вентили и приклучоци во МЗТ, Македонија*, со која е постигната основната цел за енергетски ефикасно и еколошко произведување на одливки (вентили и приклучоци) во МЗТ – Скопје. Со овој проект овозможено е бојадисување на одливките во МЗТ со епоксидна смола наместо со битумен, со што се постигнуваат позитивни еколошки ефекти во технолошкиот процес на производство. Добиениот финален производ е со високо квалитетна изолација и заштита од корозија со што и самиот претставува еколошки производ.

V ПРАШАЊА ЗА НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА

A. Нуклеарна енергија

1. Ве молиме да доставите документи/ изјави/ декларации за политиката на вашата Влада во врска со користењето нуклеарна енергија во вашата земја. Доставете планови на Владата во врска со сегашниот и идниот однос кон нуклеарната енергија, вклучувајќи ги и финансиските аспекти.

Моментално Владата нема никакви планови или декларации за користење на нуклеарната енергија освен користење на радиоизотопите во медицината и индустријата.

2. Ве молиме да доставите информации за структурата на национално регулаторното тело (НРТ) (доколку такво постои), Ве молиме доставете ги следните информации детално:

a) правна рамка за НРТ;

b) овластувања на НРТ во врска со нуклеарната безбедност, издавање дозвола за работа на постојни и/или нови нуклеарни постројки, вклучувајќи ги и постројките за

гориво и отпад, спроведување на заштитни мерки;

с) структура и одговорност на единиците во НРТ

д) степен на автономност и независност на НРТ, начин на назначување на службениците во НРТ и нивна одговорност за известување.

Во Република Македонија нема национално регулаторно тело за нуклеарна безбедност. Во тек е формирање и на Дирекција за радијациона сигурност, предвидена во Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (“Службен весник на РМ” бр. 48/02), види 14_Анекс_04. Оваа активност ќе заврши во текот на 2005 година.

3. Кои одредби се однесуваат на нуклеарната безбедност? Постои ли посебно тело што се занимава со тоа прашање? Дали во вашата земја се користат/применуваат стандардите и нормите на IAEA/NUSS (Стандарди за нуклеарна безбедност на Меѓународната агенција за атомска енергија)?

Во Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (“Службен весник на РМ” бр. 48/02), не постојат посебни одредби кои би се однесувале на нуклеарната безбедност, освен општите одредби за заштита од јонизирачки зрачења, од причина што Република Македонија нема нуклеарни објекти и постројки како ни нуклеарен материјал на својата територија.

Во Република Македонија не постои посебно тело кое се занимава со нуклеарна безбедност од исти причини наведени погоре. Стандардите на IAEA за нуклеарна безбедност не се користат во Република Македонија освен меѓународните стандарди за основна безбедност (БСС) од 1994 година објавени од IAEA.

4. во однос на снабдувањето со гориво:

i) кој во вашата земја може да купи, поседува и продава нуклеарен материјал?

ii) кој во вашата земја може физички да ракува со нуклеарен материјал?

iii) во однос на горивото што се користи во вашите реактори, која/и земји е/се извор на услугите за збогатување?

Во Република Македонија не постојат никакви нуклеарни реактори ни истражувачки ни енергетски, па поради тоа не се користи нуклеарно гориво, што значи дека Македонија не увезува нуклеарно гориво.

Согласно постоечката законска регулатива во Република Македонија не се дадени овластувања во однос на купување, поседување и продавање на нуклеарен материјал, исто така не се дадени ни овластувања за физичко ракување со нуклеарен материјал.

5. Опишете ја политиката на вашата земја во однос на увозот, извозот и трговијата со нуклеарна опрема, материјал и ново и озрачено нуклеарно гориво. Доставете детали за евентуалните национални тела кои се одговорни за контрола и/или надзор врз таквата трговија.

Согласно важечката регулатива во Република Македонија не постојат одредби за увоз, извоз и трговија со нуклеарна опрема, материјали, ново и истрошено нуклеарно гориво.

6. Какви се постоечките и планираните капацитети за складирање нуклеарен отпад?

Република Македонија не располага со постоечки капацитети за складирање на нуклеарен отпад, а не се планира ни складирање на ваков отпад во иднина.

7. Какви се (постоечките/ планираните) истражувачки активности на вашата земја во областа на нуклеарната енергија? Ако државата има реактори за истражување, тогаш од кој вид се истите и какво нуклеарно гориво користат?

Во Република Македонија не постојат истражувачки активности во областа на нуклеарната енергетика, како ни истражувачки реактори и не се планира нивна изградба, така што не се користи ни нуклеарно гориво за истражувања.

В. Меѓународни обврски (нуклеарна енергија, заштита од радијација и заштитни мерки)

1. Ве молиме да и ги доставите на Комисијата текстовите од меѓународните договори и конвенции за соработка на полето на нуклеарна енергија и заштита од радијација (на еден од службените јазици на ЕУ).

Република Македонија нема потпишано меѓународни договори и конвенции за соработка на полето на нуклеарна енергија и заштита од радијација со други земји.

2. Ве молиме да и ги доставите на Комисијата списокот на конвенции на Меѓународната агенција за атомска енергија (IAEA) во кои земјата пристапила како и соодветното домашно законодавство чија цел е воведување на тие конвенции во домашниот правен поредок.

Република Македонија пристапила кон следните конвенции и други документи на Меѓународна Агенција за атомска енергија (IAEA).

- Статут на Агенцијата за атомска енергија / Statute of the IAEA - Статутот е објавен во “Службен лист на СФРЈ” бр. 01/58. Статутот е прифатен во февруари 1994 со сукцесија, а стапи во сила од 17.09.1991 година.
- Конвенција за рано известување за нуклеарни несреќи / Convention on Early Notification of a Nuclear Accident - Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во “Службен лист на СФРЈ” бр.15/89. Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.
- Конвенција за помош во случај на нуклеарни несреќи или радиолошки катастрофи / Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency - Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во “Службен лист на СФРЈ” бр. 04/91. Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.
- Конвенција за физичка заштита на нуклеарен материјал / Convention on the Physical Protection of Nuclear Material – Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во “Службен лист на СФРЈ” бр. 09/85. Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.
- Виенска Конвенција за граѓанска одговорност за нуклеарни штети / Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage. Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во “Службен лист на СФРЈ” бр. 05/77. Конвенцијата е прифатена на 08.04.1994 со сукцесија, а стапи во сила од 08.09.1991 година
- Договор за неширење на нуклеарно оружје / Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Договорот е ратификуван со Закон за ратификација, а е објавен во “Службен лист на СФРЈ” бр. 10/70. Договорот е прифатен на 30.03.1995 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

- Спогодбата за примена на гаранциите во врска со Договорот за неширење на нуклеарно оружје / Agreement for the Application of Safeguards in Connection with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, е ратификувана на 23.01.2002 година и објавена е објавена во Службен весник на РМ” бр.13/02, види 14_Анекс_06. Спогодбата стапи во сила на 16.04.2002 година. Со Спогодбата е потпишан и Протокол за мали количества (Small Quantities Protocol) кој го потпишуваат сите држави кои не располагаат со нуклеарно оружје.
- Закон за одговорноста за нуклеарни штети (“Службен лист на СФРЈ” бр. 22/78) и Законот за измена и дополнение на Законот за одговорноста за нуклеарни штети (“Службен лист на СФРЈ” бр.34/79), види 14_Анекс_05.

Согласно член 68 алинеа 6 од Уставот на Република Македонија, Собранието на Република Македонија со закон ги ратификува меѓународните договори на Република Македонија. Со ратификацијата меѓународните договори стануваат дел од внатрешното законодавство и не може да се менуваат со закон. Следува дека со самата ратификација Конвенциите се дел од внатрешно правниот поредок и не постои потреба од донесување на посебни акти за нивно имплементирање во законодавството.

Во анекс е даден текстот на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (“Службен весник на РМ” бр. 48/02), види 14_Анекс_04.

3. Бидејќи вашата земја е потписник на Договорот за неширење на нуклеарното оружје, дали таа има потпишано и целосен договор за мерки за заштита со Меѓународната агенција за атомска енергија? Ако е така, пратете копија од истиот, а ако не е, дали во блиска иднина ќе има таков договор во сила?

Република Македонија е потписник на Договор за неширење на нуклеарно оружје / Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Согласно Член III (4) од овој Договор, на 21.03. 2002 е потпишана и Спогодбата за примена на гаранциите во врска со Договорот за неширење на нуклеарно оружје / Agreement for the Application of Safeguards in Connection with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Спогодбата е ратификувана на 23.01.2002 година и објавена е објавена во Службен весник на РМ” бр.13/02, види 14_Анекс_06. Спогодбата стапи во сила на 16.04.2002 година. Со Спогодбата е потпишан и Протокол за мали количества (Small Quantities Protocol) кој го потпишуваат сите држави кои не располагаат со нуклеарно оружје.

4. Дали вашата земја е членка на NSG (Групација на нуклеарни снабдувачи)? Дали постои национално законодавство за спроведување на насоките на NSG и соодветни капацитети за вршење на потребната контрола?

Република Македонија не е членка на групацијата на нуклеарни снабдувачи (NSG). Донесен е Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (“Службен весник на РМ” бр. 48/02), види 14_Анекс_04, кој е усогласен со меѓународните стандарди за безбедост (BSS), врз основа на кои може да се спроведуваат насоките на NSG и потребната сопствена контрола.

5. Дали вашата земја има потпишано Дополнителен протокол на Договорот за мерките на заштита врз основа на документот објавен како INFCIRC/540? Ако е така, од кога е тој протокол во сила?

Министерството за надворешни работи иницираше постапка со другите ресорни министерства за склучување на Дополнителниот протокол на Договорот за мерките за заштита, врз основа на документот објавен како INFCIRC/540 со цел процедурата да се финализира во втората половина на 2005 година.

6. Дали вашата земја доброволно и ги понуди на Меѓународната агенција за атомска енергија опширните извештаи за движењето на нуклеарни материјали и опрема согласно документот на IAEA GOV/2929 од 22 јануари 1993 година? Ако е така, ве молиме доставете копија.

Република Македонија нема понудено на Меѓународната агенција за атомска енергија опширно известување за движење на нукларни материјали и опрема согласно документот IAEA GOV/2929 од 22.01.1993 година.

7. Каков е ставот на вашата Влада за нуклеарната одговорност на трета страна (Виенска конвенција и Париски протокол)? Ве молиме да доставите извештај за напредокот на процесот на ратификација.

Виенска Конвенција за граѓанска одговорност за нуклеарни штети / Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage е ратификувана со Закон за ратификација (“Службен лист на СФРЈ” бр. 05/77). Конвенцијата е прифатена на 08.04.1994 година со сукцесија и стапи во сила од 08.09.1991 година.

Ставот на Владата на Република Македонија е да се подржат напорите за лоцирање на директната одговорност од нуклеарни штети. Република Македонија не е членка на Парискиот протокол, но смета дека се исполнети условите за пристапување кон истиот.

8. Се придржува ли вашата земја до Меѓународните стандарди за основна безбедност (BSS) од 1994 г. објавени од страна на IAEA?

Република Македонија во целост се придржува кон Меѓународните стандарди за основна безбедност (BSS) објавени од страна на IAEA во 1994 година. Во 2002 година беше донесен новиот Закон за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност (Службен весник на РМ бр. 48/2002), кој претходно беше верификуван од правното Одделение на IAEA.. Врз основа на член 3 од Законот, во постапка е формирање на независна Дирекција за радијациона сигурност. Оваа активност ќе заврши во текот на 2005 година.

Со експертска подршка од IAEA се изготвени:

1. три предлог правилници и тоа:

- Правилник за границите на изложување на јонизирачко зрачење, условите за изложување во посебни околности и спроведување интервенции во вонредни случаи, види 22_Анекс_21,
- Правилник за условите и мерките за заштита од јонизирачко зрачење за извршување работи со радиоактивни извори, види 22_Анекс_22,
- Правилник за условите и мерките за заштита од јонизирачко зрачење при извршување работи со рендген апарати, акцелератори и други уреди кои произведуваат јонизирачко зрачењ, види 22_Анекс_23,

2. како и Националната рамковна програма (Country Programme Framework - CPF), види 14_Анекс_11, врз основа на која се реализираат национални проекти од областа на радијационата заштита за градење на капацитети и хумани ресурси за доследно спроведување на BSS.

9. Дали вашата земја е членка на Агенцијата за нуклеарна енергија (the Nuclear Energy Agency) на OECD или ако не е, има ли намера да стане?

Република Македонија не е членка на Агенцијата за нуклеарна енергија на OECD и засега не постои намера за зачленување.

С. Заштитни мерки

1. Ве молиме да и ги доставите на Комисијата текстовите на меѓународните договори и конвенции потпишани со трети земји или меѓународни организации во областа на снабдување со нуклеарен материјал, евиденција и мерки на заштита.

Република Македонија нема потпишано меѓународни договори и конвенции со трети земји или меѓународни организации за снабдување со нуклеарен материјал, негова евиденција и мерки за заштита.

2. Ве молиме да и ги доставите на Комисијата текстовите од домашното законодавство и политика за снабдување со нуклеарен материјал, евиденција и мерки на заштита.

Во Република Македонија не постои легислатива за снабдување со нуклеарен материјал, евиденција и мерки за заштита. Согласно Просторниот план на Република Македонија усвоен од Собранието на РМ ("Службен весник на РМ" бр. 39/04) во делот за енергетски извори и енергетска инфраструктура не е предвидена изградба на нуклеарна постројка за производство на електрична енергија или друга постројка која би користела нуклеарен материјал, на територијата на Република Македонија.

3. Предвидува ли вашата земја какви било регулаторни проблеми при усогласувањето на законодавството со одредбите од глава 7 од Еуратом во поглед на спроведувањето на заштитните мерки на Еуратом во сите нуклеарни постројки на вашата територија?

Република Македонија не предвидува било какви регулаторни проблеми при усогласувањето на националното законодавство со одредбите од Глава VII од Euratom кои се однесуваат на спроведување на заштитните мерки, со оглед дека во земјата не постојат нуклеарни постројки.

4. Ве молиме доставете информации за сите главни нуклеарни локации и постројки во вашата земја и за нивните активности, процеси, протоци и залихи на ураниум, плутониум и ториум.

На територијата на Република Македонија не постојат нуклеарни локации и постројки.

5. Ве молиме доставете податоци за сите планови или идни проекти за постројки, складирање, ракување со и преработка на ураниум, плутониум и ториум.

Во Република Македонија не постојат планови ниту идни проекти во врска со постројки, складирање, ракување со и преработка на ураниум, плутониум и ториум.

6. Ве молиме доставете информации за компонентите и опремата во врска со циклусот на нуклеарното гориво во вашата земја, кои се предмет на некој договор или конвенција склучен со трети земји или меѓународни организации.

Република Македонија не поседува компоненти и опрема во врска со циклусот на нуклеарно гориво, па оттука, не постојат било какви договори или конвенции склучени со трети земји или меѓународни организации.

7. Дали вашата земја учествува во која било истражувачка програма за фузија која вклучува користење тритиум и кои се добавувачите на тој тритиум?

Република Македонија не учествува во било каква истражувачка програма за фузија која вклучува употреба на тритиум па оттука нема потреба од набавка на истиот.

8. Предвидува ли вашата земја какви било проблеми поврзани со суспендирањето на постојната Спогодба за мерки на заштита меѓу вашата земја и Меѓународната агенција за атомска енергија, како и при почитувањето на спогодбата INF/CIRC/193 помеѓу Заедницата, IAEA и државите-членки на ЕУ што немаат нуклеарно оружје? Ве молиме да одговорите на истото прашање во врска со Дополнителниот протокол на Договорот за мерки на заштита меѓу вашата земја и IAEA.

Република Македонија не предвидува никакви проблеми поврзани со суспендирањето на постојната Спогодба за мерки на заштита потпишана со IAEA како и со пристапувањето кон Спогодбата INF/CIRC/193 помеѓу Заедницата, IAEA и државите-членки на ЕУ кои не поседуваат нуклеарно оружје.

Исто така, Република Македонија не очекува никакви проблеми во врска со суспендирањето на Дополнителниот протокол на Договорот за мерки за заштита помеѓу Република Македонија и IAEA.